

MÜNDƏRİCAT

ÖN SÖZ	3
---------------------	---

AUDİTOR TRİBUNASI

Cavid Bayramov

<i>Yuxarı Qarabağ kanalının suyundan istifadə edilən rayonlarda kənd təsərrüfatının yerüstü su ilə təminatının yaxşılaşdırılması üzrə fəaliyyətin qiymətləndirilməsinin səmərəlilik (performans) auditinin nəticələri haqqında</i>	4
--	---

Cavid Bayramov

<i>Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gömrük Komitəsinin Enerji Resursları və Dəniz Nəqliyyatında Baş Gömrük İdarəsində inzibatçılığın təşkili vəziyyətinin auditinin nəticələri haqqında</i>	26
--	----

Cəfər Həsənov

<i>Azərbaycan Respublikasının Fövqəladə Hallar Nazirliyinin Akademiyasının maliyyə əməliyyatlarının və hesabatlarının auditinin nəticələri haqqında</i>	40
---	----

Vəfa Mütəllimova

<i>Böyrəklərin xroniki xəstəliyi sahəsində Azərbaycan Respublikasında həyata keçirilən fəaliyyətin auditinin nəticələri haqqında</i>	52
--	----

Vəfa Mütəllimova

<i>Dövlət sifarişi ilə filmlərin çəkilməsi üçün dövlət büdcəsindən ayrılan vəsaitlərin istifadəsinin auditinin nəticələri haqqında</i>	64
--	----

Vəfa Mütəllimova

<i>“Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatasının “İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyinə dövlət büdcəsindən ayrılmış və digər mənbələrdən əldə edilmiş vəsaitlərin icrasının auditinin nəticələri haqqında” 2021-ci il 18 noyabr tarixli AHO/4-3.2-2021-111 nömrəli Kollegiya Qərarının icrası vəziyyətinin monitorinqinin nəticələri haqqında</i>	81
---	----

AKTUAL PROBLEMLƏR

Nigar Allahverdiyeva

<i>Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinin reallaşmasında ali audit orqanlarının rolu</i>	91
---	----

Nərminə İsayeva

<i>INTOSAI-ın Peşəkar Bəyanatlar Çərçivəsi</i>	97
--	----

BEYNƏLXALQ ƏMƏKDAŞLIQ

<i>Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatasının nümayəndə heyəti ECOSAI-ın 9-cu Assambleyası, İdarə Heyətinin 26-cı və Təlim Komitəsinin 20-ci toplantısında iştirak etmişdir</i>	101
--	-----

TƏBRİK EDİRİK	103
----------------------------	-----

XRONİKA	105
----------------------	-----

DƏYƏRLİ DEYİMLƏR	106
-------------------------------	-----

ÖN SÖZ

Hörmətli oxucular!

2022-ci ildə sizinlə növbəti görüşümüz üçüncü rübə təsadüf edir. Baxılan dövr Ali Baş Komandanın rəhbərliyi altında Azərbaycan Ordusu tərəfindən Laçın şəhərinin azad edilməsi ilə tarixdə qalmış, qədim Azərbaycan torpağında milli bayrağımız ucaldılmışdır. Tarixi hadisələrə şahidlik etdiyimiz dövrdə biz də, Hesablama Palatası olaraq, qarşıya qoyulan vəzifələrin öhdəsindən gəlməyə, dövlət maliyyəsinin səmərəli, qənaətli və nəticəli istifadə olunmasına töhfə verməyə çalışmışıq.

Əvvəlki buraxılışlarımızdan da məlum olduğu kimi, “Dövlət auditi” rüblük rəsmi məlumat bülleteninin “Auditor tribunası” adlı rubrikasında İş Planına uyğun olaraq həyata keçirdiyimiz kənar dövlət maliyyə nəzarəti tədbirlərinin nəticələri dərc olunur. Ənənəmizə sadıq qalaraq, bu buraxılışda da müxtəlif növ nəzarət tədbirləri üzrə auditor hesabatlarını diqqətinizə təqdim edirik.

Hesablama Palatasının əməkdaşları tərəfindən bu günün çağırışlarına uyğun olaraq aidiyyəti mövzular üzrə aktual məsələlər mütəmadi olaraq araşdırılır və nəticələr “Aktual problemlər” rubrikasında məqalə şəklində dərc olunur. “Dövlət auditi”nin bu nömrəsində Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri və ali audit orqanları, həmçinin ali audit orqanlarının beynəlxalq təşkilatı olan İNTOSAİ tərəfindən qəbul edilmiş “Peşəkar Bəyanatlar Çərçivəsi” sənədi barədə məlumat əldə edə bilərsiniz.

Ölkənin ali audit orqanı olaraq, həmkarlarımızla beynəlxalq müstəvidə əməkdaşlığa, eləcə də üzv olduğumuz beynəlxalq təşkilatlarla əlaqələrin gücləndirilməsinə mühüm əhəmiyyət veririk. 2022-ci ilin üçüncü rübünə aid buraxılışımızda bu rübdə Hesablama Palatasının nümayəndə heyətinin iştirak etdiyi beynəlxalq tədbirlər barədə məlumat almaq üçün “Beynəlxalq əməkdaşlıq” rubrikasına nəzər sala bilərsiniz.

Hörmətlə,

Vüqar Gülməmmədov

Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatasının sədri

Cavid Bayramov
auditor

YUXARI QARABAĞ KANALININ SUYUNDAN İSTİFADƏ EDİLƏN RAYONLARDA KƏND TƏSƏRRÜFATININ YERÜSTÜ SU İLƏ TƏMİNATININ YAXŞILAŞDIRILMASI ÜZRƏ FƏALİYYƏTİN QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİNİN SƏMƏRƏLİLİK (PERFORMANS) AUDİTİNİN NƏTİCƏLƏRİNƏ DAİR AUDİTOR HESABATI

ÜMUMİ MƏLUMATLAR

Kənar dövlət maliyyə nəzarəti (bundan sonra – KDMN) tədbirinin keçirilməsinin əsası: Audit Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatasının 2022-ci il üzrə İş Planına əsasən, Hesablama Palatasının 24.01.2022-ci il tarixli Kollegiya iclasının AHO/4-3.2-2022-8 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş proqrama və işçi planına uyğun olaraq aparılmışdır.

KDMN tədbirinin məqsədi: Yuxarı Qarabağ kanalının suyundan istifadə edilən rayonlarda 2019-2021-ci illər ərzində kənd təsərrüfatının yerüstü su ilə təminatının yaxşılaşdırılması üzrə fəaliyyətin nəticəliliyinin qiymətləndirilməsi, nöqsan və boşluqların aradan qaldırılması, eləcə də prosesin təkmilləşdirilməsi istiqamətlərində təklif və tövsiyələrin verilməsi.

KDMN tədbirinin predmeti:

- İdarəetmənin təşkilinin və fəaliyyətinin səmərəliliyi və nəticəliliyi;
- suyun ötürülməsi fəaliyyətinin səmərəliliyi;
- istifadəçilərin ümumi maraqları baxımından su təminatı fəaliyyətinin nəticəliliyi.

KDMN tədbirinin əhatə etdiyi dövr: Audit 01.01.2019-cu il tarixindən 01.01.2022-ci il tarixinədək olan dövrü əhatə etmişdir.

KDMN tədbirinin keçirilmə müddəti: Audit 01.02.2022-ci il tarixindən 30 aprel tarixədək olan dövrdə həyata keçirilmişdir.

Hesabatın hazırlanmasında tətbiq olunan audit standartları: Ali Audit Orqanlarının Beynəlxalq Təşkilatının (İNTOSAİ) 100 (*Dövlət sektorunda auditin təməl prinsipləri*), 300 (*Səmərəlilik auditinin prinsipləri*), 3000 (*Səmərəlilik audit standartı*) nömrəli standartlarının

prinsiplərinə və tövsiyələrinə uyğun olaraq keçirilən audit üzrə tətbiq edilən standartlar və digər mənbələr hesabatın istifadəçilərinə təqdim olunması məqsədi ilə Hesabata daxil edilmişdir (İSSAİ 100\8).

Auditor hesabatının hazırlanmasında audit qrupu tərəfindən təqdim olunmuş hesabat, həmin hesabata əlavə olunmuş sənədlər, eyni zamanda auditin planlaşdırma sənədi və işçi planı, həmçinin “Azərbaycan Meliorasiya və Su Təsərrüfatı” ASC-nin (bundan sonra – ASC) audit qrupunun hesabatına münasibət bildirilməsi ilə bağlı 09.06.2022-ci il tarixli və 23.06. tarixli məktubları, ASC-nin Kəlbəcər suvarma sistemləri idarəsinin (bundan sonra – SŞİ) 29.06.2022-ci il tarixli, ASC-nin Ağdam Mexaniki Suvarma İdarəsinin 01.07.2022-ci il tarixli və ASC-nin Laçın SŞİ-nin 30.06.2022-ci il tarixli məktubları nəzərə alınmışdır.

Əvvəlki auditin nəticələri: Hazırkı auditin predmeti üzrə audit aparılan qurumlarda əvvəllər audit keçirilməmişdir.

Öyrənilmiş və istifadə olunmuş sənədlər:

- “Meliorasiya və İrriqasiya haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu;
- Azərbaycan Respublikasının Su Məcəlləsi;
- “Su təchizatı və tullantı suları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu;
- “Hidrotexniki qurğuların təhlükəsizliyi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu;
- “Dövlət satınalmaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu;
- “Su ehtiyatlarından səmərəli istifadənin təmin edilməsi ilə bağlı tədbirlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 15.04.2020-ci il tarixli 1986 nömrəli Sərəncamı;
- “Su ehtiyatlarından səmərəli istifadənin təmin edilməsi ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 27.07.2020-ci il tarixli 2178 nömrəli Sərəncamı və həmin Sərəncamla təsdiq edilmiş “Su ehtiyatlarından səmərəli istifadənin təmin edilməsinə dair 2020–2022-ci illər üçün Tədbirlər Planı”;
- “Azərbaycan Respublikasının büdcədən maliyyələşdirilən meliorasiya və su təsərrüfatı işçilərinin əməyinin ödənilməsi sistemi, növləri və məbləği”nin təsdiq edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin (bundan sonra – Nazirlər Kabineti) 16.08.2013-cü il tarixli 212 nömrəli Qərarı;
- Azərbaycan Respublikasının illik su təsərrüfatı balansının təsdiq edilməsi ilə bağlı Nazirlər Kabinetinin müvafiq sərəncamları;
- DİM-6 – “Hamı üçün su və sanitariyaya əlçatanlığı və dayanıqlı idarəetməni təmin etmək”;
- Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsi;

- Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsi;
- Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsi;
- “Mühasibat uçot haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu;
- “Büdcə sistemi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu və 2019-2021-ci illərin dövlət büdcəsi ilə əlaqədar tətbiq edilmiş müvafiq hüquqi sənədlər;
- Tarif Şurasının müvafiq qərarları;
- Nazirlər Kabinetinin 06.11.2004-cü il tarixli 177 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Dövlət müəssisə və təşkilatlarının, habelə nizamnamə kapitalında dövlətin payı olan müəssisələrin balansında olan yararsız hala düşmüş, həmçinin oğurlanmış və ya naməlum şəraitdə itmiş əsas vəsaitlərin (fondların) silinməsi və bu vəsaitlərin söküntüsündən əldə edilən material qiymətlilərinin satışı üzrə Qaydalar”;
- Nazirlər Kabinetinin 18.07.2005-ci il tarixli 138 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Sudan İstifadəçilər Birliyinin xidmət göstərdiyi ərazidə yerləşən dövlət mülkiyyətində olan meliorasiya və irriqasiya sistemlərinin Birliyin uzunmüddətli istifadəsinə verilməsi şərtləri və bu şərtlər pozulduğu halda onların geri alınması Qaydası”;
- “Daxili audit haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu;
- “Texniki təhlükəsizlik haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu;
- Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin Kollegiyasının Q-19 nömrəli 23.09.2014-cü il tarixli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Təmir məsrəflərinin mühasibat uçotunda əks etdirilməsinə dair Qaydalar”;
- “Meliorasiya və su təsərrüfatı sahəsində idarəetmənin təkmilləşdirilməsi tədbirləri haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 23.02.2006-cı il tarixli 372 nömrəli Fərmanı;
- Nazirlər Kabinetinin 17.01.2000-ci il tarixli 7 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Suların dövlət uçotunun Qaydası”;
- Nazirlər Kabinetinin 17.06.2006-cı il tarixli 149 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Meliorasiya və Su Təsərrüfatı Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin Nizamnaməsi” və “Azərbaycan Meliorasiya və Su Təsərrüfatı Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin Strukturu”;
- Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin Kollegiyasının 30.06.2017-ci il tarixli Q-08 nömrəli Qərarı;
- Audit obyektlərinin fəaliyyətini tənzimləyən digər hüquqi sənədlər.

Audit yanaşması və metodologiyası: Auditin suallarının, miqyasının və digər müvafiq məsələlərin dəqiqləşdirilməsi, audit olunacaq məsələ və audit obyektləri haqqında daha dəqiq

təsəvvürün formalaşdırılması məqsədilə Hesablama Palatasının audit qrupunun tərkibinə daxil edilməsi nəzərdə tutulan əməkdaşlarının ASC-nin müvafiq vəzifəli şəxsləri ilə 16.11.2021-ci il tarixində görüşü təşkil edilmiş, həmin görüşün nəticələri müvafiq qeydlər şəklində tərəflər arasında rəsmiləşdirilmişdir.

Görüşdə ASC-nin müvafiq vəzifəli şəxsləri auditin məqsədi, əhatə dairəsi və s. üzrə məlumatlandırılmaqla zəruri dəqiqləşdirmələr aparılmış, auditin faydalılığı baxımından audit olunacaq suallar, audit obyektləri və s. məsələlər üzrə müzakirələr aparılmaqla tərəfimizdən auditin predmetinin, altsualların və əhatə dairəsinin müəyyənləşdirilməsi həyata keçirilmişdir.

Auditin predmetinə və məqsədlərinə müvafiq olaraq, su təminatının həyata keçirilməsi sahəsində audit obyektlərinin fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi üçün sistem əsaslı yanaşma, su təminatının kənd təsərrüfatı məhsulunun istehsalına təsiri üzrə nəticə əsaslı yanaşma tətbiq edilmişdir.

Su istifadəçilərinin suvarma suyu ilə təminata dair münasibətlərinin öyrənilməsi məqsədilə auditin gedişində Yevlax, Bərdə və Ağcabədi rayonlarında su istifadəçiləri ilə sorğular keçirilmiş, sorğularda Yevlax rayonunda 2 Sudan İstifadədənlər Birlikləri (bundan sonra – SİB) üzrə 21 nəfər, Bərdə rayonunda 4 SİB üzrə 67 nəfər, Ağcabədi rayonunda 2 SİB üzrə 66 nəfər su istifadəçisi iştirak etmiş, sorğuların nəticələri respondentlər tərəfindən imzalanmış sorğu anketləri ilə rəsmiləşdirilmişdir.

ASC tərəfindən təqdim edilmiş müxtəlif parametrlər üzrə ilkin məlumatlar və kəmiyyət göstəriciləri, eləcə də aparılmış sorğu və müsahibələrin yekunlarına dair göstəricilər bir-birilə, həmçinin müvafiq qurumlardan əldə olunmuş uyğun məlumatlarla müqayisəli təhlil olunmaqla, auditin məqsədlərinə xidmət edən nəticələrə gəlinməsi üçün aparılmış araşdırmalarla ümumi və daxili normativ-hüquqi baza sənədləri, statistik və maliyyə hesabatları, digər hesabat məlumatları əhatə edilmişdir.

Audit aparılan qurum və audite dair ümumi məlumatlar: Statistik məlumatlara əsasən, Azərbaycan Respublikasının ərazisində kənd təsərrüfatında istifadəyə yararlı olan 4,5 mln. hektar torpaq sahəsindən 3,2 mln. hektarı və ya 71,1%-i əkinçilik üçün suvarma tələb edən sahələr olduğundan və ölkədə kifayət qədər su ehtiyatı olmadığından, respublikada böyük meliorasiya və su təsərrüfatı kompleksi yaradılmış, iri su anbarları, hidroqovşaqlar, suvarma və kollektor-drenaj sistemləri, nasos stansiyaları və digər obyektlər tikilib istifadəyə verilmişdir.

Meliorasiya və su təsərrüfatı sahəsində idarəetməni təkmilləşdirmək, su ehtiyatlarından istifadənin səmərəliliyini artırmaq, torpaqların meliorasiyası və irriqasiyası ilə bağlı işlərin

təşkilini yaxşılaşdırmaq məqsədilə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Meliorasiya və su təsərrüfatı sahəsində idarəetmənin təkmilləşdirilməsi tədbirləri haqqında” 23.02.2006-cı il tarixli 372 nömrəli Fərmanı ilə Azərbaycan Respublikası Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin yanında Dövlət Meliorasiya və Su Təsərrüfatı Agentliyinin əsasında “Meliorasiya və Su Təsərrüfatı” Açıq Səhmdar Cəmiyyəti yaradılmış, ASC-nin Nizamnaməsi və strukturu Nazirlər Kabinetinin 17.06.2006-cı il tarixli 149 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmişdir. Hazırda respublikada su ehtiyatlarının idarə olunması, istifadəsi və mühafizəsi digər aidiyyəti dövlət orqanları ilə qarşılıqlı şəkildə ASC tərəfindən həyata keçirilir.

Nizamnaməsinə əsasən, ASC-nin əsas məqsədi meliorasiya və su təsərrüfatı sahəsində dövlət xidmətləri göstərmək, torpaqların su təminatını həyata keçirmək, dövlət mülkiyyətində olan meliorasiya və irriqasiya sistemlərinin istismarını təşkil etmək, bu sahənin inkişafı ilə bağlı digər işləri yerinə yetirməkdən ibarətdir.

Nizamnamədə öz səlahiyyətləri daxilində su istehlakçılarını su ilə təmin etmək, yerüstü su obyektlərinin istifadəsini, dövlət mülkiyyətində olan meliorasiya və irriqasiya sistemlərinin istismarını, mühafizəsini və suvarılan torpaqların meliorativ vəziyyəti üzərində nəzarəti həyata keçirmək, su obyektlərindən götürülən suları müəyyən olunmuş qaydada bölüşdürmək və onlardan istifadəyə nəzarət edilməsini təmin etmək və s. ASC-nin vəzifələri kimi müəyyən edilmişdir. Meliorasiya və su təsərrüfatı sahəsində istismar, təmir-bərpa, əsaslı tikinti, yenidənqurma işlərinin aparılmasının təmin edilməsi, qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada suların dövlət uçotunu və dövlət su kadastrının öz səlahiyyətləri daxilində aparılması, suvarılan və meliorasiya olunmuş torpaqların uçotunun təşkil edilməsi və monitorinqinin aparılması, yerüstü su ehtiyatlarının kompleks istifadəsi və mühafizəsi baş sxeminin, hövzə və ərazi sxemlərinin müvafiq dövlət orqanları ilə birlikdə hazırlanması, ASC-nin sərəncamında olan vəsaitlərdən təyinatı üzrə istifadə edilməsinin təmin olunması, meliorasiya və su təsərrüfatı sahəsində dövlət xidmətlərinin göstərilməsi, torpaqların su təminatının həyata keçirilməsi, dövlət mülkiyyətində olan meliorasiya və irriqasiya sistemlərinin istismarı ilə bağlı büdcə vəsaitinə tələbatın müəyyənləşdirilməsi və aidiyyəti üzrə təqdim edilməsinin təşkili, Sudan İstifadəedənlər Birlikləri, ayrı-ayrı idarə, müəssisə və təşkilatlar, ailə kəndli təsərrüfatları, vətəndaşlar, digər su istifadəçiləri ilə müqavilələr əsasında meliorasiya və su təsərrüfatı sistemlərinə və qurğularına texniki-servis xidmətinin göstərilməsinin təmin edilməsi, bu məqsədlə yerlərdə servis təşkilatlarının lazımi avadanlıq, maşın-mexanizmlər və ixtisaslı mühəndis-texniki kadrlarla təmin edilməsi və s. ASC-nin funksiyaları kimi müəyyən edilmişdir.

Respublikada əsas suvarma kanallarından olan Yuxarı Qarabağ Kanalı (bundan sonra – Kanal) Qarabağ və Mil düzlərinin suvarılmasında mühüm rol oynayır. 1958-ci ildə istifadəyə verilən Kanal mənbəyini Mingəçevir su anbarından öz axımı ilə götürür. Məlumatlara əsasən, uzunluğu 172,4 km, normal su sərfi 113 kub m³/san, maksimal su sərfi isə saniyədə 138 m³/san olmaqla, 6 rayonun ərazisindən keçir və 10 rayon üzrə SŞİ-lərə su ötürür.

Yay aylarında Araz çayında su çatışmazlığı olduqda, Kanaldan Bəhramtəpə hidroqovşağına saniyədə 25-30 kub m su ötürülür ki, bu da Saatlı, Sabirabad, İmişli, Biləsuvar, Cəlilabad rayonlarının əkin sahələrinin suvarılmasında su çatışmazlığı probleminin həll edilməsində yardımçı olur.

Təqdim edilmiş məlumatlara əsasən, 01.01.2019-01.01.2022-ci il ərzində Kanal tərəfindən rayonlar üzrə xidmət olunan və faktiki suvarılan sahə göstəriciləri Cədvəl 1-də verilmişdir.

Cədvəl 1. Kanal tərəfindən xidmət olunan sahələrin miqdarı, ha

Rayon	2019				2020				2021			
	Xidmət olunan	%	Faktiki suvarılan	%	Xidmət olunan	%	Faktiki suvarılan	%	Xidmət olunan	%	Faktiki suvarılan	%
Cəmi	112228	100	112121	100	112322	100	116215	100	106419	100	113385	100
Ağcabədi	21500,0	19,2	21500,0	19,2	21500,0	19,1	21500,0	18,5	21182,0	19,9	21182,0	18,7
Ağdam	5700,0	5,1	5700,0	5,1	5700,0	5,1	5700,0	4,9	5600,0	5,3	4000,0	3,5
Bərdə	32669,0	29,1	32669,0	29,1	33570,0	29,9	33570,0	28,9	33570,0	31,5	41296,0	36,4
Beyləqan	7648,0	6,8	7648,0	6,8	7648,0	6,8	7648,0	6,6	7648,0	7,2	7361,0	6,5
Goranboy	5000,0	4,5	5000,0	4,5	5000,0	4,5	5000,0	4,3	6614,0	6,2	6614,0	5,8
İmişli	4433,0	3,9	4433,0	4,0	4433,0	3,9	4433,0	3,8	1933,0	1,8	1933,0	1,7
Kəlbəcər	5330,0	4,7	5223,0	4,7	5000,0	4,5	4910,0	4,2	1149,0	1,1	1149,0	1,0
Laçın	2860,0	2,5	2860,0	2,6	2383,0	2,1	2383,0	2,1	1735,0	1,6	1735,0	1,5
Tərtər	337,0	0,3	337,0	0,3	337,0	0,3	4320,0	3,7	237,0	0,2	437,0	0,4
Yevlax	26751,0	23,8	26751,0	23,9	26751,0	23,8	26751,0	23,0	26751,0	25,1	27678,0	24,4

Qeyd: Xidmət olunan sahə göstəriciləri 2019-2020-ci illərdə İmişli, Kəlbəcər və Laçın rayonlarında suvarılan torpaq sahəsi suvarmaların sayına vurulmaqla hesablanmış, 2021-ci ildə isə digər regionlarda olduğu kimi suvarılan sahə göstərilmişdir.

Suvarılmalı olan sahələrin artımı şəraitində həmin sahələrin suvarma suyu ilə təminatı baxımından əlavə öhdəliklər yaranır. Qeyd olunan şəraitdə kənd təsərrüfatı məhsulu istehsalı üzrə nəticəliliyin artırılması baxımından suvarma suyu ilə zəruri təminatın həyata keçirilməsi su itkisinin qarşısının alınmasını və yerüstü su resurslarından daha səmərəli istifadənin təmin edilməsi məsələlərinin optimal həllərini daha da aktualaşdırır.

Kanal tərəfindən xidmət olunan və faktiki suvarılan torpaq sahələrinin, müvafiq olaraq, 2019-cu ildə 72,1%-i və 72,2%-i, 2020-ci ildə 72,8%-i və 70,4%-i, 2021-ci ildə isə 76,6%-i və 79,5%-i Ağcabədi, Bərdə və Yevlax rayonlarının payına düşmüşdür.

Kanalın istismarı Nazirlər Kabinetinin 17.06.2006-cı il tarixli 149 nömrəli Qərarı ilə ASC-nin strukturuna daxil edilmiş və ayrıca hüquqi şəxs kimi fəaliyyət göstərən Yuxarı Qarabağ kanalı istismar idarəsi (bundan sonra – YQKİİ) tərəfindən həyata keçirilir.

Nizamnaməsinə əsasən, YQKİİ-nin əsas məqsədi mülkiyyətində olan su təsərrüfatı obyektlərinin istismarını təşkil etməklə, su mənbələrindən suyun götürülməsini, magistral kanallar vasitəsilə axıdılmasını, regional suvarma sistemlərinə suyun verilməsini təmin etməkdir. Öz nizamnaməsi ilə səlahiyyətləri daxilində istehlakçıları su ilə təmin etmək, mülkiyyətində olan su təsərrüfatı sistemlərinin istismarını və mühafizəsini həyata keçirmək, su obyektlərindən götürülən suları müəyyən olunmuş qaydada bölüşdürmək və ondan istifadəyə nəzarət etmək, idarənin istehsal bazasından səmərəli və məqsədyönlü istifadə olunmasını təmin etmək və s. YQKİİ-nin vəzifələri, müəyyən edilmiş qaydada istismar və təmir-bərpa işlərini, mənbədən götürülən və su istifadəçilərinə verilən suların uçotunu aparmaq, sərəncamında olan vəsaitlərdən təyinatı üzrə istifadə edilməsini təmin etmək və s. YQKİİ-nin funksiyaları qismində müəyyən edilmişdir.

Nazirlər Kabinetinin 17.06.2006-cı il tarixli 149 nömrəli Qərarı ilə ASC-nin strukturuna daxil edilmiş və hər bir rayon (şəhər) üzrə ayrıca hüquqi şəxs kimi fəaliyyət göstərən SŞİ-lərin məqsədi müvafiq rayon ərazisində meliorasiya və su təsərrüfatı sahəsində dövlət xidmətini göstərmək, torpaqların su təminatını həyata keçirmək, mülkiyyətində olan meliorasiya və irriqasiya sistemlərinin istismarını təşkil etmək, bu sahənin inkişafı ilə bağlı digər işləri yerinə yetirməkdən ibarətdir.

Öz səlahiyyətləri daxilində su istehlakçılarını su ilə təmin etmək, nasos stansiyalarının, onların elektrik avadanlıqlarının və digər qurğuların istismarını onların texniki qaydaları əsasında həyata keçirmək, nasos stansiyalarının işinin suvarma normaları və qaydalarına uyğun olaraq ASC tərəfindən verilmiş elektrik limiti əsasında həyata keçirilməsini təmin etmək, su obyektlərindən götürülən suları müəyyən olunmuş qaydada bölüşdürmək və onlardan istifadəyə nəzarət etmək, SİB-lərin fəaliyyətinə öz səlahiyyətləri daxilində qanunvericiliyə uyğun nəzarəti həyata keçirmək və s. SŞİ-lərin vəzifələri, müəyyən edilmiş qaydada mənbədən götürülən və su istifadəçilərinə verilən suların uçotunu aparmaq, sərəncamında olan vəsaitlərdən təyinatı üzrə istifadə etmək, su istifadəçilərindən sudan istifadənin vəziyyəti barədə

məlumat almaq, xidmət etdiyi ərazi üzrə sudan istifadə planları hazırlamaq və s. SSI-lərin funksiyaları olaraq müəyyən edilmişdir.

2019-2020-ci illər ərzində SSI-lər tərəfindən kənd təsərrüfatı torpaqlarının yalnız yerüstü mənbələrdən su təminatı həyata keçirilmiş, 2021-ci ilin may ayında ASC çərçivəsində həyata keçirilmiş müvafiq struktur dəyişikliyinə əsasən, subartezian quyularının istismarı və yeraltı su mənbələrindən istifadə məsələləri də SSI-lərə həvalə edilmişdir.

XÜLASƏ

Kanaldan istifadə edilən rayonlarda suvarma suyunun müvafiq yerüstü mənbələrdən qəbul edilib istehlakçılara ötürülməsi üçün ASC sistemi çərçivəsində müəyyən işlər görülsə də, əvvəlki istehsalat həlləri ilə həyata keçirilən tədbirlər prosesin təkmilləşdirilməsi üçün ümumilikdə yetərli olmamış, inzibati idarəetmə (institusional quruluş), funksional və investisiya qoyuluşları (texniki iqtisadi əsaslandırılmalar) üzrə fəaliyyətlər əsasən səmərəli təşkil edilməməklə üstün dinamikalı nəticəliliyi təmin etməmişdir.

İdarəetmənin təşkilinin və fəaliyyətinin səmərəliliyi və nəticəliliyi üzrə

➤ İstehsalat prosesinin ayrı-ayrı hissələri üzrə vahid yanaşma tətbiq olunmaqla iş həcminin normativləşdirilməməsi, işə qəbul prosesinin müsabiqə ilə aparılmaması, davamiyyətə nəzarət sisteminin formalaşdırılmaması (o cümlədən, əməkhaqqı kartlarının təhvil-təslim prosesinin sənədləşdirilməsində uyğunsuzluqların mövcud olması), eləcə də işçilərin sayının və əməkhaqlarının optimallaşdırılmaması sistemin əmək resurslarına olan real tələbatının və əmək məhsuldarlığının müəyyənləşdirilməsində, ümumi büdcə tutumunun maliyyə uçotu sənədləri üzrə təxminən 25%-35%-i intervallarında icra olunmuş əməkhaqqı xərclərinin səmərəliliyinin qiymətləndirilməsində çətinliklər yaratmışdır.

➤ Suvarma suyunun istehlakçılara formal olaraq SİB-lərin vasitəçiliyi ilə satılması, SİB-lərə suvarma suyunun 1000 m³-nin 0,5 manata satıldığı halda, onlar tərəfindən son istehlakçılara hektar ölçüsü ilə dəfələrlə baha qiymətə satılmasına baxmayaraq qiymət əlavəsi hesabına SİB-lərin fəaliyyəti üçün müəyyənləşdirilmiş şərtlərə uyğun suötürücü kanalların təmizlənməsi ilə bağlı hər hansı işlərin görülməməsi, eləcə də kanallara xidmət, təmir və lildən təmizləmə işlərinin tam həcmdə dövlət büdcəsinin vəsaitləri hesabına (hər 1000 m³-ə orta illik 15,2 manat olmaqla) qarşılanması, suvarma qrafiklərinə isə əməl olunmaması şəraitində suyun güzəştli satışı kimi bu dövlət dəstəyi mexanizmindən kənd təsərrüfatı istehsalçılarının tam faydalanması təmin edilməmişdir.

➤ Kanalların suyundan qeyri-kənd təsərrüfatı sahələrində istifadə (Azərbaycan İstilik Elektrik Stansiyasının enerji bloklarının soyudulması üçün yeganə mənbə olması (1982-ci ildən hal-hazırədək), eyni zamanda balıqçılıq, ictimai-iaşə xidmətləri, avtoyuma, Bərdə rayonundakı 15 yaşayış binası və s.) hallarının mövcudluğu və bu halların rəsmiləşdirilməməsi bir tərəfdən kənd təsərrüfatı istehsalçıların su təminatının məhdudlaşmasına, digər tərəfdən isə istehsalat (qeyri-kənd təsərrüfatı) məqsədli suyun tariflərinin dəqiqləşdirilməməsi səbəbindən potensial gəlirlərin itkisinə (dövlət büdcəsindən asılılıq səviyyəsinin yüksək olaraq qalmasına) səbəb olmuşdur.

➤ Mühasibat uçotunun subyektləri olan YQKİİ və (və ya) SŞİ-lər tərəfindən suvarma suyunun SİB-lərə və (və ya) birbaşa istehlakçılara satışı kimi maliyyə-təsərrüfat əməliyyatları çərçivəsində debitor və kreditor borcların (aylıq, rüblük və illik debitor və kreditor dövriyyələrin) uçotunun aparılması təmin edilməmişdir ki, bu da dövlət sektoru kontekstində sağlam maliyyə uçotunun daxili nəzarət prosedurları ilə tənzimlənməməsinin nəticəsidir.

➤ Suvarma suyunun Mingəçevir su anbarından götürülüb istehlakçılara çatdırılması (satılması) prosesinin ASC-nin tabeliyində ayrı-ayrılıqda fəaliyyət göstərən 20 hüquqi şəxs vasitəsilə (istismarçılar, təmizləyicilər və təmiredicilər) təmin edilməsi hesabatlılıqda lüzumsuz öhdəliklərə və əlavə inzibati resurs (rəhbər vəzifələr kontingenti qismində) sərfiyyatına yol verilməsini şərtləndirmiş, kanalların təmiri və təmizlənməsi işlərinin icrasında sifarişçi və icraçının qarşılıqlı asılılığı və maraqların ziddiyyəti şəraitində rəsmiləşdirilmiş iş həcmələrinin də 20,0-35,0%-lik intervallarda natamamlığı ilə nəticələnmişdir.

➤ Suyun həcm uçotunun zəruri ölçü cihazlarının tətbiqi ilə aparılmaması, 2021-ci ildə Mingəçevir su anbarından götürülmüş suyun həcmi Fövqəladə Hallar Nazirliyinin (bundan sonra – FHN) Su Ehtiyatları Dövlət Agentliyinin göstəricisindən 130,8 mln. m³ və ya 5,4% az uçota alınması, eyni zamanda suyun uçot həcmi ilə enerji sərfiyyatı arasındakı uyğunsuzluqlar sənədlərdə kanallar üzrə formal olaraq orta illik 50%-55,0% intervalında göstərilən su itkisinin daha yüksək olmasını demək üçün ciddi əsaslar yaratmışdır ki, bu da son nəticədə gəlir itkisi deməkdir.

➤ Sənədlərə əsasən, 2021-ci ilin sonuna su ötürücü şəbəkənin təxmini 80,0%-nin torpaq məcralı, cəmi 5,0%-nin borulardan, 15,0%-nin isə beton üzlüklü və novlardan ibarət olduğu müəyyən edilmişdir ki, bu da ötən onilliklər ərzində itkini minimallaşdıran üsulların tətbiqi məsələlərinə lazımi diqqət yetirilməməsini göstərmiş, hədsiz itkilərin yaranmasını qabaqcadan şərtləndirmişdir.

➤ Daxili nəzarət tədbirlərinin nəticələrinin rəsmiləşdirildiyi sənədlərin araşdırılması həmin tədbirlərin səthi aparıldığını göstərmiş, sudan istifadəyə idarələr tərəfindən nəzarət fəaliyyətinin qənaətbəxş səviyyədə aparılmaması səbəbindən həm əsas kanala, həm də paylayıcı kanallara müxtəlif təsərrüfat subyektlərinin (ictimai işə obyektləri, avtoyuma məntəqələri) qeydiyyatsız müdaxilə halları əyani müşahidələrlə müəyyən edilsə də, daxili nəzarət qaydasında inventarlaşma işlərinin aparılması və hər hansı təsirli qabaqlayıcı tədbirlərin reallaşdırılması təmin edilməmişdir.

➤ Müvafiq sənədlərdə və razılaşmalarda zəruri maddi-texniki bazanın formalaşması ilə istifadəçilərə suyun çatdırılması üçün suötürücü vasitələrin və qurğuların saxlanması SİB-lərin fəaliyyət dairəsinə aid olduğu qeyd edilsə də, həmin bazanın formalaşmaması və fəaliyyətin qabaqcadan nəzərdə tutulan hədəflərə uyğun qurulmaması səbəbindən istismar fəaliyyətlərinin SSI-lər tərəfindən aparılması şəraitində suyun son istehlakçılara SSI-lər tərəfindən birbaşa satışı imkanları dəyərləndirilməmiş, qeyd edilənlər suyun mənbədən istehlakçılara çatdırılması zəncirində SİB-lər kimi faktiki faydasız həlqənin yaranması ilə inzibatçılıqda lüzumsuz şaxələnməyə, son nəticədə isə su təminatı üzrə ümumi məqsədlərə nail olunmasında sistem xarakterli çətinliklərə səbəb olmuşdur.

➤ Baş kanalın hövzəsində yerləşən rayonlarda su resurslarından səmərəli istifadənin əsasən təmin edilməməsi suvarma üçün götürülən suyun miqdarının artım tempinin ÜDM-in artım tempini üstələməsinin nəticəsi olaraq 6-cı Dayanıqlı İnkişaf Məqsədi ilə müəyyən edilmiş hər m³ suya düşən ÜDM məbləği göstəricisinin ölkə üzrə azalması kimi mənfi meyillərlə makrosəviyyədə də müşahidə olunmuşdur.

➤ 2019-2021-ci illər ərzində ümumi xərclərin su satışından daxilolmalar üzrə gəlirlərə nisbəti əmsalı Yevlax SSI, Bərdə SSI, Goranboy SSI, İmişli SSI və Tərtər SSI üzrə artım dinamikasına (kəsinin yüksəlməsi), Ağdam SSI, Beyləqan SSI və Laçın SSI üzrə isə fərqli dinamikaya (kəsinin nisbətən azalması) malik olmuş, hüquqi normativlə tənzimlənən əmək məhsuldarlığı əmsalında da, əsas etibarilə, 2020-ci və 2021-ci illərdə 2019-cu ilə nisbətən azalmalar müşahidə edilmişdir.

➤ Hesablamalar nəticəsində YQKİ-nin verilən suyun hər m³-nə düşən xərcinin 2019-cu ildə 1,6 manat, 2020-ci ildə 2,3 manat, 2021-ci ildə 1,8 manat, SSI-lər üzrə orta hesabla, müvafiq olaraq, 10,8 manat, 11,4 manat və 17,8 manat olduğu aşkar edilmiş, suyun, əsas etibarilə, nasos stansiyaları vasitəsilə ötürülməsi həyata keçirilən SSI-lərdə xərclərin daha yüksək olduğu müəyyən olunmuşdur.

➤ Regional strukturlar tərəfindən tərtib edilmiş qüsurlar əsasında növbəti il üçün funksional fəaliyyət üzrə (növbəti ildə həyata keçirilməli olan əsaslı və cari təmir, təmizləmə işləri) hazırlanan illik istismar planları hər bir ilin sonuna doğru bir neçə dəfə dəyişiklik edilərək faktiki icra göstəricilərinə uyğunlaşdırılmaqla proqnozlaşdırma işlərinin formal xarakter daşdığına göstərmişdir ki, bu da meliorasiya sahəsində sifarişləri (tələbi) formalaşdıran suyun istehlakçısının deyil, birbaşa su təchizatçısının subsidiyalaşdırılması (suyun güzəştə satışı) sisteminin (tərəflərin qarşılıqlı nəzarətini, satıcının fəaliyyətinin alıcının tələbatlarının ödənilməsinə təmin etməyən) əsas fəsadlarındanandır.

➤ Maşın-mexanizmlərlə təminat məsələləri əsasən faktiki ehtiyac və tələbat nəzərə alınmadan həyata keçirilmiş, nəticədə idarələrin maşın-mexanizmlərlə təminatı həmin idarələrin xidmət etdiyi sahələr üzrə görməli olduqları işlərin texniki tapşırıqlarına adekvat olmamış, mövcud maşın və mexanizmlərdən faktiki istifadə olunma prosedurlarının dəqiq reqlamentləşdirilməməsi və texnoloji proseslər (o cümlədən, yanacaqın sərfiyyatı) üzərində fasiləsiz cari nəzarət sisteminin (məsafədən, onlayn rejimdə) təşkil edilməməsi maşın-mexanizmlərdən istifadə əmsalının aşağı olması ilə nəticələnmiş, bu sahədə səmərəlilik baxımından daha yüksək nəticələrin əldə olunma potensialı reallaşdırılmamışdır.

➤ Nəqliyyat vasitələri, maşın-mexanizmlər və aqreqatlar üçün ehtiyat hissələrinin satın alınması ötən illərin faktiki tələbatları dügün nəzərə alınmadan qabaqcadan təsdiqlənmiş adlı siyahı üzrə proqnozlara müvafiq hər bir idarə tərəfindən ilin birinci yarımilliyində icra edilmişdir ki, bu da təsərrüfatda çevikliyi məhdudlaşdırmaqla il ərzində hansı nəqliyyat vasitəsinin və ya mexanizmin hansı detalının hansı tarixdə sıradan çıxacağına dəqiq proqnozlaşdırılmasının mümkün olmaması səbəbindən proqnozlaşdırma sisteminin etibarlı olmadığını göstərməklə yanaşı, bəzi hallarda alınmış ehtiyat hissələrinin lazımsızlığı, ehtiyac olan ehtiyat hissələrinin isə çatışmazlığı risklərini şərtləndirmişdir.

Eyni zamanda, kommərsiya qurumlarının reyestrində təsis edilmiş ASC-nin və tabeliyindəki hüquqi şəxslərin fəaliyyətinin əvəzsiz əsaslarla dövlət büdcəsinin vəsaitləri hesabına maliyyələşdirilməsi şəraitində maşın və mexanizmlərin təmirinin rəsmiləşdirilməsində Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin Kollegiyasının Q-19 nömrəli 23.09.2014-cü il tarixli Qərarı ilə təsdiq edilmiş "Təmir məsrəflərinin mühasibat uçotunda əks etdirilməsinə dair Qaydalar"ın müstəsna tənzimləyici sənəd kimi əsas götürülməsi həmin (o cümlədən, qalıq dəyəri sıfırlanmış) aktivlər üzrə "cari təmir" adı altında sənədləşdirilən xərclərin hər hansı formada (o cümlədən, vergi qanunvericiliyi ilə müəyyənləşdirilmiş normalar üzrə)

məhdudlaşdırılmaması (kapitalaşdırılmaması) ilə nəticələnmişdir ki, bu da dövlət sektoru kontekstində sağlam maliyyə idarəetməsi sisteminin formalaşdırılması baxımından mənfi qiymətləndirilir;

➤ Baş kanalın sol sahilində yerləşən sahələrin öz axını ilə, sağ sahilində yerləşən sahələrin isə mexaniki üsulla (yəni, nasos aqreqlərindən istifadə etməklə) suvarılması SSI-lər üzrə elektrik enerjisindən istifadə səviyyəsində fərqlərin olduğunu göstərsə də, ümumi büdcə tutumunun 24,0%-43,0% intervallarında olan enerji sərfiyyatı xərclərinin azaldılması baxımından bu və digər su mənbələrinə əsaslanaraq alternativ layihələrin hazırlanması və (və ya) reallaşdırılması üçün təkliflər hazırlanmamışdır.

➤ YQKİI-nin və müvafiq SSI-lərin istismarında (balansında) olan kanalların təmiri, eləcə də lildən təmizlənməsi işləri əksər hallarda (2021-ci ilə qədər) dövlət satınalmalarının bir mənbədən (müvafiq rəzəliklər əsasında) üsulundan istifadə edilməklə ASC-nin tabeliyində ayrıca hüquqi şəxs kimi olan melioservis idarələri tərəfindən həyata keçirilmişdir ki, bu da təbəçilikləri eyni olan bir idarənin digər idarə üçün podratçı qismində çıxış edə bilməsi baxımından maraqların ziddiyyətini şərtləndirmişdir.

➤ Auditlə əhatə olunan dövrdə YQKİI-nin sifarişi ilə podratçı müəssisələr tərəfindən 522211,7 manat məbləğində yerinə yetirildiyi rəsmiləşdirilmiş lildən təmizləmə və kanal bərməsinin hamarlanması işlərinin auditin gedişatında nəzarət-ölçü qaydasında (seçmə üsullarla) yoxlanması zamanı 142981,7 manat (27,4%-i qədər) dəyərində olan iş həcmələrinin artırılaraq podratçılara ödənilməsi və bununla da nəticəsiz xərclərə yol verildiyi aşkar olunmuşdur.

➤ YQKİI üzrə müvafiq hüquqi aktların tələbləri pozulduğuna görə xərclənməli olmadığı halda, əməkhaqqı üzrə 2029,5 manat, yanacaq üzrə 3528,8 manat məbləğində vəsait xərcə silinmiş, metal qırıntıları üzrə 2183,6 manat məbləğində vəsaitin toplanması təmin edilməmiş, eləcə də 2019-cu ildə qalıq dəyəri olmayan 4 maşın və mexanizmlər üzrə "cari təmir" adı altında rəsmiləşdirilmiş 10917,6 manat məbləğində təmir xərcləri hər hansı məhdudiyətlər tətbiq edilmədən (o cümlədən, vergi qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş normalar əsas götürülmədən) və həmin əsas vəsaitlərin balans dəyərinə daxil edilmədən birbaşa xərcə silinmişdir.

➤ YQKİI üzrə 20.10.2019-cu il tarixli satınalma müqaviləsi əsasında icraçıdan alınmış 35592,0 manat dəyərində suyun elektron ölçmə cihazları auditin başlandığı tarixədək istismara qəbul edilsə də, işlək vəziyyətdə olmamış və bununla da xərclənmiş vəsaitlərin səmərəliliyi və nəticəliliyi təmin edilməmişdir.

➤ Suyun ötürülməsi üçün ödənilmiş enerji xərcləri su satışından əldə edilmiş vəsaitlərdən Yevlax SSI üzrə 52,9 dəfə, Bərdə SSI üzrə 24,9 dəfə, Ağcabədi SSI üzrə 37,6 dəfə, Ağdam Mexaniki Suvarma İdarəsi üzrə 74,8 dəfə, İmişli SSI üzrə 13,6 dəfə çox olmuşdur ki, bu da nasos aqreqlarının iqtisadi cəhətdən səmərəsizliyini deməyə əsas vermiş, nasos aqreqlarının texniki parametrləri və elektrik enerjisi sərfi üzrə sayğac göstəriciləri əsasında auditin gedişatında hesablanmış suyun miqdar göstəricilərinin idarələrin uçot göstəricilərindən çox olması kimi uyğunsuzluqların da olduğunu göstərmişdir.

➤ Auditlə əhatə olunan dövrdə Yevlax SSI-nin sifarişi ilə podratçı müəssisələr tərəfindən 865174,6 manat məbləğində yerinə yetirildiyi rəsmiləşdirilmiş lildən təmizləmə, kanal bərməsinin və dambasının hamarlanması işlərinin auditin gedişatında nəzarət-ölçü qaydasında (seçmə üsullarla) yoxlanması zamanı lildəntəmizləmə və I qrup qrunzun qazılaraq 30 metr məsafəyə basılması ilə bağlı 242889,5 manat (28,1%-i qədər) dəyərində olan iş həcmlərinin artırılaraq podratçılara ödənilməsi və bununla da nəticəsiz xərclərə yol verildiyi aşkar olunmuşdur.

➤ Yevlax SSI üzrə müvafiq hüquqi aktların tələblərinin pozulduğuna görə xərclənməli olmadığı halda yanacaq üzrə 12182,6 manat məbləğində vəsait xərcə silinmiş, metal qırıntıları üzrə 5589,8 manat məbləğində vəsaitin toplanması təmin edilməmiş, eləcə də 2019-2020-ci illərdə "cari təmir" adı altında maşın və mexanizmlər üzrə normadan artıq rəsmiləşdirilmiş 178412,9 manat məbləğində təmir xərcləri və qalıq dəyəri olmayan maşın və mexanizmlər üzrə rəsmiləşdirilmiş 24550,0 manat məbləğində təmir xərcləri hər hansı məhdudiyətlər tətbiq edilmədən (o cümlədən, vergi qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş normalar əsas götürülmədən) və həmin əsas vəsaitlərin balans dəyərinə daxil edilmədən birbaşa xərcə silinmişdir.

➤ Bərdə SSI-nin balansında olan suvarma kanallarının podratçı Bərdə Melioservis İdarəsi tərəfindən lildən təmizləmə işlərinin yerinə yetirildiyinin rəsmiləşdirilməsi çərçivəsində 2019-cu ildə tərtib edilmiş işlərin təhvil verilməsi barədə forma-2 aktlarına eyni işlərin təkrarən yazılması səbəbindən 15780 paqon metr sahənin təmizlənməməsi üzrə 11340,0 manat məbləğində vəsait podratçıya artıq ödənilmişdir.

Eyni zamanda, auditlə əhatə olunan dövrdə Bərdə SSI-nin sifarişi ilə podratçı müəssisələr tərəfindən 815093,0 manat məbləğində yerinə yetirildiyi rəsmiləşdirilmiş lildən təmizləmə, kanal bərməsinin və dambasının hamarlanması işlərinin auditin gedişatında nəzarət-ölçü qaydasında (seçmə üsullarla) yoxlanması zamanı 223114,9 manat (27,4%-i

qədər) dəyərində olan iş həcmlərinin artırılaraq podratçılara ödənilədiyi və bununla da nəticəsiz xərclərə yol verildiyi aşkar olunmuşdur.

➤ Bərdə SSI üzrə müvafiq hüquqi aktların tələblərinin pozulduğuna görə metal qırıntıları üzrə 2922,0 manat məbləğində vəsaitin toplanması təmin edilməmiş, anbar uçotundakı uyğunsuzluqlar üzrə 737,1 manat dəyərində maddi qiymətlilər xərcə silinmiş, eləcə də “cari təmir” adı altında 2019-2020-ci illərdə maşınlar və mexanizmlər üzrə normadan artıq rəsmiləşdirilmiş 226060,7 manat məbləğində təmir xərcləri və 2019-cu ildə qalıq dəyəri olmayan maşın və mexanizmlər üzrə rəsmiləşdirilmiş 20520,0 manat məbləğində təmir xərcləri hər hansı məhdudiyyətlər tətbiq edilmədən (o cümlədən, vergi qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş normalar əsas götürülmədən) və həmin əsas vəsaitlərin balans dəyərinə daxil edilmədən birbaşa xərcə silinmişdir.

➤ Auditlə əhatə olunan dövrdə Ağcabədi SSI-nin sifarişi ilə podratçı müəssisələr tərəfindən 1543438,0 manat məbləğində yerinə yetirildiyi rəsmiləşdirilmiş lildən təmizləmə, kanal bərməsinin və dambasının hamarlanması və nasos stansiyasının təmiri işlərinin auditin gedişatında nəzarət-ölçü qaydasında (seçmə üsullarla) yoxlanması zamanı 339178,1 manat (22,0%-i qədər) dəyərində olan iş həcmlərinin artırılaraq podratçılara ödənilədiyi və bununla da nəticəsiz xərclərə yol verildiyi aşkar olunmuşdur.

➤ Ağcabədi SSI üzrə müvafiq hüquqi aktların tələblərinin pozulduğuna görə metal qırıntıları üzrə 6636,6 manat məbləğində vəsaitin toplanması təmin edilməmiş, anbar uçotundakı uyğunsuzluqlar üzrə 2552,0 manat dəyərində maddi qiymətlilər xərcə silinmiş, eləcə də 2019-2020-ci illərdə “cari təmir” adı altında maşınlar və mexanizmlər üzrə normadan artıq rəsmiləşdirilmiş 124390,95 manat məbləğində təmir xərcləri və qalıq dəyəri olmayan maşın və mexanizmlər üzrə rəsmiləşdirilmiş 61806,2 manat məbləğində təmir xərcləri hər hansı məhdudiyyətlər tətbiq edilmədən (o cümlədən, vergi qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş normalar əsas götürülmədən) və həmin əsas vəsaitlərin balans dəyərinə daxil edilmədən birbaşa xərcə silinmişdir.

➤ Ağdam Mexaniki Suvarma İdarəsi tərəfindən 20166,0 manat dəyərində 23 adda, Laçın SSI tərəfindən 4308,0 manat dəyərində 6 adda, Kəlbəcər SSI tərəfindən 1030,0 manat dəyərində 5 adda ehtiyat hissələrinin satın alınmasına dair müqavilə şərtlərində müəyyən edilmiş təminat müddəti və həmin müddət ərzində nasaz ehtiyat hissələrinin malsatan təşkilat tərəfindən əvəzsiz qaydada dəyişdirilməsi şərtləri gözlənilmədən növbəti il üçün satınalma planına salınaraq alınmasına və bununla da artıq vəsait xərclənməsinə yol verilmişdir.

➤ Yevlax, Goranboy, Bərdə və Ağcabədi rayonlarının ərazisində əkin torpaqlarının suvarma suyu ilə təminatının yaxşılaşdırılması məqsədilə mərkəzləşdirilmiş qaydada sifariş olunaraq auditlə əhatə olunan dövrdə yerinə yetirildiyi rəsmiləşdirilmiş tikinti-quraşdırma işlərinin auditin gedişatında nəzarət-ölçü qaydasında (seçmə üsullarla) yoxlanması zamanı ümumilikdə 365577,7 manat (o cümlədən, Yevlax və Goranboy rayonları ərazisində 3120 ha əkin sahəsi olan təsərrüfatın suvarma suyu ilə təmin edilməsi layihəsi üzrə 224275,5 manat, Ağcabədi rayonunda yaradılan aqroparkın 850 ha əkin sahəsinin suvarma suyu ilə təmin edilməsi layihəsi üzrə 38923,9 manat, Bərdə rayonunun Məmmədli kəndinin əkin sahələrinin su təminatının yaxşılaşdırılması layihəsi üzrə 53295,8 manat və Yevlax rayonunda R2 kanalının yenidən qurulması layihəsi üzrə 49082,5 manat) dəyərində olan iş həcmələrinin artırılaraq podratçılara ödəniləndiyi və bununla da nəticəsiz xərclərə yol verildiyi aşkar olunmuşdur.

Eyni zamanda, faktiki fəaliyyət göstərən layihələrin tərkib hissəsi kimi elektrik təchizatı ilə bağlı ASC-nin və tabeliyindəki hüquqi şəxslərin balansında olmayan əsas vəsaitlər (yarımstansiyalar) üzrə sifariş olunaraq rəsmiləşdirilmiş ümumilikdə 560150,0 manat (o cümlədən, Yevlax və Goranboy rayonları ərazisində 3120 ha əkin sahəsi olan təsərrüfatın suvarma suyu ilə təmin edilməsi layihəsi üzrə 370913,5 manat, Ağcabədi rayonunda yaradılan aqroparkın 850 ha əkin sahəsinin suvarma suyu ilə təmin edilməsi layihəsi üzrə 130803,1 manat və Bərdə rayonunun Məmmədli kəndinin əkin sahələrinin su təminatının yaxşılaşdırılması layihəsi üzrə 58433,4 manat) dəyərində işlərin (aktivlərin) aidiyyəti üzrə ("Azərişiq" ASC-yə) təhvil-təslimi təmin edilməmişdir ki, bu da layihələr çərçivəsində yaradılmış əlavə istehsal gücləri üzrə enerji təchizatçısının gəlir əldə etdiyi halda, həmin gəlirin yaranmasını təmin edən dövlət əmlakının balans mənsubiyyətçisinə çevrilmədiyini göstərir.

Suyun ötürülməsi fəaliyyətinin səmərəliliyi üzrə:

➤ YQKİİ və SSI-lər, eləcə də su istifadəçiləri tərəfindən alınan və verilən suyun miqdarının ölçmə avadanlıqları ilə ölçülməklə uçotunun aparılması təmin edilməmiş, uçotun digər üsullarla (istismar sahələrinin sərhədləri üzrə su ölçü xətkəşləri vasitəsilə) aparılması prosesi göstəricilərin etibarlılığı baxımından adekvat səviyyədə təşkil edilməmişdir ki, bu da su ehtiyatlarının məhdudluğu şəraitində sudan daha səmərəli istifadə edilməsinə münbit şərait yaratmamış və su itkilərinin artmasını şərtləndirmiş, eləcə də ölkə üzrə su təsərrüfatı balansının göstəricilərinin mötəbərliyini azaltmışdır.

➤ Kanallar üzrə alınan və ötürülən, o cümlədən formal olaraq SİB-lər vasitəsilə rəsmiləşdirilməklə istehlakçılara təqdim edilən suyun miqdarının zəruri ölçü avadanlıqları ilə ölçülməməsi ötürülən suyun uçotunun aparılmamasına səbəb olmuşdur ki, bu da gəlir itkisini qabaqcadan şərtləndirən əsas amillərdəndir.

➤ Şəbəkə üzrə ötürülən suyun miqdarının ölçülməsi üçün texniki imkanlar məhdud olmuş, Baş kanalın üzərində 2 yerdə quraşdırılmış elektron ölçü cihazları istismara qəbul edilsə də, işlək vəziyyətdə olmamış, kanallar üzrə istismar sahələrinin sərhədlərində su ölçü xətkəşləri vasitəsilə də suyun miqdarının ölçülməsi həyata keçirilməmiş, bu isə suyun uçot məlumatlarının formalaşdırılmasında qeyri-dəqiqliyə səbəb olmaqla, göstəricilərin şərti (təxmini) xarakter daşdığını deməyə əsas vermişdir.

➤ 53%-i qazma, 47%-i tökmə torpaqda çəkilmiş Baş kanal əsasən torpaq məcralıdır ki, bu hissənin çox olması şəraitində suyun sızması, eyni zamanda istilik elektrik stansiyasının soyutma suyunun kanala axıdılması şəraitində suyun axınına maneə yaradan yabanı bitkilərin inkişafı su itkilərinin artmasına səbəb olmuş, su itkisi, YQKİ-nin uçot məlumatlarına əsasən, 2021-ci ildə 2019-cu ilə nisbətən 1,5 dəfə artmaqla 3 il ərzində orta hesabla 1317,3 mln. m³ və ya 21%, FHN-in Su Ehtiyatları Dövlət Agentliyinin məlumatları nəzərə alındıqda isə 32,4% təşkil etmişdir.

➤ Digər çaylara axıdılan suyun miqdarı dəqiqləşdirilməmiş, məlumatlarda 3 il ərzində 681028 min m³ suyun digər çaylara axıdıldığı göstərilmişdir ki, bu da Baş kanalın yuxarı hissədən götürdüyü suyun 12,4%-i qədərdir.

➤ Azərenerji” ASC-nin strukturundakı Azərbaycan İstilik Elektrik Stansiyasının istehsalat prosesləri çərçivəsində enerji bloklarının soyudulması üçün Baş kanaldan başqa digər alternativ mənbələrin mövcud olmaması şəraitində, məlumatlara əsasən, stansiyanın istifadəyə verildiyi 1982-ci ildən etibarən Baş kanalın suyunun kəsilməməsi səbəbindən Baş kanalı Mingəçevir su anbarı ilə birləşdirən tuneldə təmir-bərpa işlərinin (o cümlədən, suyun axımı sürətinin yüksək olmasına görə müşahidələrin) aparılması mümkün olmamışdır ki, bu da əlavə su itkisini şərtləndirməklə yanaşı, enerji və su təchizatı problemlərini daha da aktualaşdırır;

➤ SSI-lər tərəfindən SİB-lərə kanallar vasitəsilə verilən suyun miqdarı da dəqiq ölçülməmiş, SİB-lərə ötürülən suyun miqdarına dair üzləşmə aparılmamaqla suyun uçot göstəriciləri qarşılıqlı surətdə təsdiqlənməmiş, auditin gedişatında əyani baxışlar zamanı paylayıcı kanallar üzərində olan hidrometrik postların nasaz vəziyyətdə olduğuna dair çoxsaylı hallar müəyyən edilmişdir ki, bu isə suyun uçot məlumatlarının formalaşdırılmasında qeyri-

dəqiqliyə səbəb olmaqla göstəricilərin şərti (təxmini) xarakter daşdığı bir daha təsdiq etmişdir.

➤ SSI-lərin illik istismar planlarındakı məlumatlar yeni boru xəttinin çəkilməməsi ilə mövcud boru xətlərinin təmiri, eləcə də torpaq məcralı kanalların beton üzvlüyə alınması və mövcud beton kanalların əsaslı təmir edilməsi kimi fəaliyyətlərin zəruri həcmə nəzərdə tutulmadığını, su itkisinin azaldılmasına əhəmiyyətli töhfə verən istiqamətlərdə daha təsirli tədbirlərin planlaşdırılmadığını və nəticə etibarlı ilə də icra olunmadığını göstərmişdir.

➤ İnvestisiya fəaliyyəti çərçivəsində nasos stansiyalarının tələbata uyğun quraşdırılmaması halları, eləcə də auditlə əhatə olunan dövrdə reallaşdırılmış investisiya layihələrinin əksəriyyətinin (88,1%-nin) kiçik və orta sahibkarlıq subyektləri qruplarına deyil, iri biznes strukturlarına xidmət etməsi istismara verilmiş yeni nasos stansiyalarının enerji və digər xərclərinin timsalında dövlət büdcəsinin yükünü artırmaqla yanaşı, investisiya qoyuluşlarının kütləviliyini də azaltmışdır.

➤ Bərdə rayonunun Məmmədli kəndinin əkin sahələrinin su təminatının yaxşılaşdırılması layihəsinin (ümumi dəyəri 2900,0 min manat olan) 2020-ci ildən istismarı çərçivəsində elektrik enerjisi haqları üzrə illik xərclərin yığıla bilən suyun satışı haqlarını 14,4 dəfə üstələməsi (1,0 manata qarşı 14,4 manat) şəraitində Kür çayının suyundan istifadə edilməsi layihəyə qədərki mənbə qismində çıxış edən Baş kanalın P-13 paylayıcı kanalı vasitəsilə Məmmədli kəndində olan kəndlərdəki 8414 ha əkin sahəsinin suvarılması imkanlarını genişləndirmişdir ki, bu da layihənin ümumi məqsədlərinə nail olunmaqla nəticəliliyinin təmin olunduğunu demək üçün əsaslar yaratmışdır.

➤ Yevlax rayonunda R2 kanalının yenidən qurulması layihəsinin 2019-cu ildə istismara verilməsindən sonra Yuxarı Şirvan kanalında yetərinə su olmaması səbəbindən R2 kanalının su ötürmə potensialından tam istifadə edilməsi mümkün olmamış, bu səbəbdən də ümumi dəyəri 1980,0 min manat olan layihənin nəticəliliyi təmin edilməmişdir.

➤ Ağcabədi rayonunda yaradılan aqroparkın 850 ha əkin sahəsinin suvarma suyu ilə təmin edilməsi layihəsinin (ümumi dəyəri 2300,0 min manat olan) 2021-ci ildən istismarı çərçivəsində elektrik enerjisi haqları üzrə illik xərclərin yığıla bilən suyun satışı haqlarını 31,5 dəfə üstələməsi (0,9 manata qarşı 28,35 manat), eyni zamanda layihə-smeta sənədlərinə əsasən Baş kanaldan götürülən suyun sistemdə artıqlığa səbəb olduğu hallarda 20%-ə yaxın hissəsinin dren-kanala axıdılması şərtlərinin mövcudluğu dövlət büdcəsindən maliyyələşdirilən

Ağcabədi SSI-nin xərclərini (o cümlədən, nasos stansiyalarının enerji sərfiyyatı və təmiri qismində) artırmaqla yanaşı, layihənin iqtisadi cəhətdən səmərəliliyini sual altında qoymuşdur.

➤ Goranboy rayonunun Erkəc kəndi ərazisində yaradılacaq aqroparkın suvarma suyu ilə təmin edilməsi layihəsi çərçivəsində 2020-ci ildən salınması nəzərdə tutulan fındıq bağının cari hesabatın tərtib olunması tarixinədək salınmaması, elektrik enerjisi haqları üzrə illik xərclərin yığıla bilən suyun satışı haqlarını 240,0 dəfə üstələməsi (0,15 manata qarşı 36,0 manat) və xərclərin dövlət büdcəsindən maliyyələşdirilən Goranboy SSI tərəfindən ödənilməsi, eyni zamanda əlavə suvarılma güclərindən faktiki olaraq 5 təsərrüfat üzrə cəmi 420 ha dəmyə torpaq ərazisinin suvarılmasında istifadə olunması ümumi dəyəri 3700,0 min manata bərabər olan layihənin məqsədləri baxımından nəticəliliyin təmin edilmədiyini göstərmişdir.

➤ Yevlax və Goranboy rayonları ərazisində 3120 ha əkin sahəsi olan təsərrüfatın suvarma suyu ilə təmin edilməsi layihəsinin (ümumi dəyəri 25105,0 min manat olan) iri təsərrüfatlar üzrə faktiki istismarı çərçivəsində elektrik enerjisi haqları üzrə illik xərclərin yığıla bilən suyun satışı haqlarını 85,3 dəfə üstələməsi (0,95 manata qarşı 81,0 manat) və xərclərin dövlət büdcəsindən maliyyələşdirilən Yevlax SSI tərəfindən ödənilməsi investisiya qoyuluşlarının iqtisadi səmərəliliyini şertləndirmir.

➤ Ağcabədi rayonu ərazisində 2500 ha əkin sahəsi olan iri təsərrüfatların suvarma suyu ilə təmin edilməsi layihəsinin (ümumi dəyəri 5030,0 min manat olan) 2020-ci ildən istismarı çərçivəsində suyun mənbədən ehtiyat su hovuzuna öz axını ilə, yəni digər oxşar layihələrdə olan nasos stansiyalarından istifadə olunmadan reallaşdırılması dövlət resurslarına qənaətlilik baxımından layihənin səmərəliliyini yüksəltmişdir.

➤ YQKİİ-dən SSI-lərə suyun ötürülməsində ASC-nin mərkəzləşdirilmiş inzibati qaydada müəyyən etdiyi bölgü həcmələrinin əsas götürülməsi və müvafiq üzleşmə aktlarında alınan və ötürülən suyun həcm göstəricilərinin ixtiyari üsullarla eyniləşdirilməsi prosesi suyun ötürülməsi fəaliyyətinin faktiki tələbata (o cümlədən, suvarma qrafiklərinə, istehsal coğrafiyasına, növbəlilik prinsiplərinə və s.) uyğunlaşdırılmamasını və son nəticədə əkin sahələrinin zəruri hədlərdə su ilə təminatı məsələlərinin həlli üçün işlərin əsasən düzgün təşkil edilməməsini deməyə əsas vermişdir ki, bu da auditin gedişatında aparılmış sorğu və müsahibələrdə su istehlakçıları arasında narazılıqların yaranması şəraitində xüsusi aktualıq təşkil edir.

Eyni zamanda, SİB-lərin fəaliyyətinin formal xarakter daşdığı şəraitdə ASC tərəfindən suyun satışı əməliyyatlarının birbaşa istehlakçılarla aparılması ilə bağlı zəruri prosedur

qaydalar işlənməmiş və mövcud vəziyyətdə yaranan faktiki gəlir itkisinin qarşısının alınması üçün aidiyyəti üzrə təkliflər irəli sürülməmişdir.

➤ 2021-ci ilin sonuna boru kəmərlərinin ümumi uzunluğu cəmi 7,4 km artaraq 260,0 km-ə, beton örtüklü kanalların ümumi uzunluğu isə cəmi 2,2 km artaraq 4

➤ 78,4 km-ə çatsa da, bu göstəricilər kanalların ümumi uzunluğunun, müvafiq olaraq 5,4%-nə və 10,0%-nə bərabər olmaqla, su itkilərinin qarşısının alınması məqsədilə optimal suötürmə vasitələrindən istifadə vəziyyətində ciddi dəyişikliyə səbəb olmamışdır ki, bu da suyun ötürülməsində su itkisinin qarşısının alınması üçün yetərli deyildir.

İstifadəçilərin ümumi maraqları baxımından su təminatı fəaliyyətinin nəticəliliyi üzrə:

➤ Əkilən bitkilərin növündən asılı olaraq hektara veriləcək su normalarının, eyni zamanda suvarma qrafiklərinin mövcudluğu şəraitində auditin gedişatında aparılmış müşahidələr Baş kanalın yuxarı hissələrində, eləcə də paylayıcı kanallara yaxın ərazilərdə olan torpaq sahələrinin (təsərrüfatların) suvarma suyu ilə yetərincə təmin olunduğu halda, aşağı və uzaq ərazilərdə olan təsərrüfatların suvarma suyu ilə təchizatında problemlərin olduğunu göstərmişdir;

➤ SSI-lərin məlumatına əsasən, su itkiləri nəzərə alınmaqla istehlakçılara təqdim edilən suvarılma suyu orta hesabla 1 ha torpaq sahəsi üçün Yevlax rayonunda 5,3 min m³ və ya normadan 12,8%, Bərdə rayonu üzrə 5,8 min m³ və ya normadan 20,8%, Ağcabədi rayonu üzrə 8,6 min m³ və ya normadan 21,7%, bu rayonlar üzrə ümumilikdə 343,8 mln. m³ və ya normadan 43,2% çox olmuşdur.

➤ 2009-cu illə müqayisədə 2021-ci ildə Yevlax rayonunda 3829 ha, Ağcabədi rayonunda 10335 ha və Bərdə rayonunda 15060 ha olmaqla, bu rayonlar üzrə ümumilikdə 29224 ha həcmində yeni əkin sahələrinin suvarılma dövriyyəsinə əlavə edilməsi ilə suvarılmaya olan tələbatın 21,3% artması, eyni zamanda dövlət dəstəyi mexanizmlərinin genişləndirilməsi və əlçatanlığın artırılması şəraitində bu prosesin dayanıqlı hal alması suvarılma suyu ilə təchizat məsələlərinin istehlakçıların faktiki tələbatına uyğun optimal həllərinin aktuallığını ciddi surətdə artırır;

➤ Müvafiq ərazilərdə aqroparkların salınmasından sonra suvarma suyunun böyük hissəsinin həmin iri təsərrüfatlara ötürülməsi şəraitində kiçik və orta təsərrüfatların suvarma suyu ilə təminatında çətinliklərin yaranması auditin gedişatında aparılmış sorğular və müsahibələrlə öz təsdiqini tapmışdır ki, bu da meliorasiya sistemi üzrə kapital qoyuluşlarının bir

o qədər də səmərəli idarə olunmadığını göstərməklə yanaşı, Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri çərçivəsində müəyyənləşdirilmiş ümumbəşəri dəyərlərin “İnsan hüquqlarına əsaslanan yanaşma” və “Heç kimi kənarında qoymamaq” kimi prinsiplərinə əməl olunmasında əhəmiyyətli xüsusi çəkiyə malik istehlakçı qruplarının tələbatlarının ön planda olmaması deməkdir.

➤ Payızlıq və yazlıq buğda üzrə həm əkin sahəsində, həm də istehsal olunmuş məhsulun miqdarında 2020-ci ildə 2019-cu ilə nisbətən azalma müşahidə edilmişdir ki, bunun da əsas səbəbləri sırasında aqrotexniki komponentin növlərindən biri olan suvarma suyu ilə təminatın mövcud (eləcə də subsidiyalaşdırma əmsallarının digər əkinlərlə müqayisədə aşağı olması) şəraitində istehsalçıların qeyd edilən məhsulun əkininə marağının müəyyən dərəcədə azalmasını qeyd etmək olar.

Təklif və tövsiyələr

1. Aşkar edilmiş pozuntuların aradan qaldırılması çərçivəsində “Meliorasiya və Su Təsərrüfatı” Açıq Səhmdar Cəmiyyəti üzrə ümumilikdə 1388956,5 manat, o cümlədən 390280,6 manat məbləğində vəsaitin dövlət büdcəsinə, 998675,9 manat məbləğində işlərin natura ifadəsində bərpa edildiyinin nəzərə alınması təklif edilir;

2. Auditin nəticələri üzrə aşkar edilmiş nöqsanların aradan qaldırılması məqsədilə “Meliorasiya və Su Təsərrüfatı” Açıq Səhmdar Cəmiyyəti tərəfindən (Yuxarı Qarabağ kanalının İstismarı İdarəsi və əlaqəli suvarma, hidroqovşaq və digər idarələrin təmsalında):

2.1. Suyun mənbələrdən götürülüb istehlakçılara çatdırılması üzrə istehsalat prosesinin əsas mərhələlərində zəruri olan iş həcmlərinin normativləşdirilməsi və davamiyyətə nəzarət sisteminin formalaşdırılması yolu ilə ştat sayının və əməkhaqqı dərəcələrinin optimallaşdırılması;

2.2. suvarma suyunun istehlakçılara SİB-lər vasitəsi ilə satışı kimi işlək olmayan və formal xarakter daşıyan sistemin tədricən ləğv edilməsi və suyun istehlakçılara birbaşa satışı sisteminin formalaşdırılması (o cümlədən, suvarma suyunun tariflərinin optimallaşdırılması üçün təkliflərin hazırlanması);

2.3. kanalların suyundan qeydiyyatsız və (və ya) qeydiyyatlı əsaslarla qeyri-kənd təsərrüfatı sahələrində istifadə üzrə bütün halların inventarizasiyasının aparılması və resurs itkisinin qarşısının alınması (o cümlədən, qanunvericiliklə yol verilən qaydada gəlir potensialının (güzəştətsiz tariflərlə) reallaşdırılması) istiqamətində zəruri tədbirlərin həyata keçirilməsi;

2.4. suvarma suyunun təchizatı ilə bağlı istehsalat prosesi çərçivəsində müasir ölçü cihazlarının tətbiq olunması ilə suyun miqdarının dəqiq uçotunun təşkil edilməsi;

2.5. funksional fəaliyyətin institusional quruluşunun sadələşdirilməsi, o cümlədən eyni (vahid) istehsalat prosesini (yəni, suvarma suyunun mənbədən qəbul edilib istehlakçılara çatdırılması) təmin edən çoxsaylı VÖEN-lərin sayının azaldılması (zonal meyarlar üzrə vahid idarəetmənin tətbiq olunması), eləcə də funksional fəaliyyətə uyğun olmayan strukturların (sahələrin, aktivlərin) aidiyyəti üzrə təhvil verilməsi istiqamətində təkliflərin hazırlanması məsələsinə baxılması;

2.6. suvarma suyunun istehlakçılara ötürülməsi şəbəkəsinin torpaq məcralı əhəmiyyətli hissəsinin su itkisini minimallaşdıran üsullarla yenidən qurulması üzrə illik kəmiyyət hədəflərinin müəyyənləşdirilməsi ilə konkret tədbirlər planının hazırlanması, eyni zamanda əlavə istehsal (suvarma) güclərinin yaradılmasında yüksək enerji tutumlu xərclərin minimallaşdırılması, suyun təbii axınla ötürülməsi imkanlarını genişləndirən layihələr üzrə müsabiqələrin təşkili istiqamətində zəruri tədbirlərin görülməsi;

2.7. dövlət əmlakının səmərəli istifadəsinə, o cümlədən ehtiyat hissələrinin və yanacaqın sərfiyyatına təsirli daxili nəzarətin təşkili məqsədilə kanalların təmizlənməsində istifadə olunan maşın-mexanizmlərə məsafədən nəzarət sisteminin (online rejimdə, arxivləşdirilməklə) qurulması üçün zəruri tədbirlərin həyata keçirilməsi;

2.8. kapital qoyuluşlarının suvarılma suyuna tələbatları yüksək (potensial istehlakçı sayı çox olan) olan regionlarda suyun təbii axınla ötürülməsi layihələrinə üstünlük verilməklə reallaşdırılması, texniki-iqtisadi əsaslandırmalarda dövlət büdcəsinin vəsaitlərindən asılılığın azaldılması məsələsinin üstün meyarlar qrupuna aid edilməklə ayrıca təsvir olunması;

2.9. suvarma suyunun istehlakçılar üzrə bölüşdürülməsinin texnoloji prosesində Azərbaycan Respublikasının Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi xətti ilə formalaşan suvarma qrafiklərinin əsas götürülməsi, istehlakçıların maraqları və zəruri meyarlar çərçivəsində növbəlilik sisteminin formalaşdırılması təklif edilir.

3. Azərbaycan Respublikasının Hesablama Palatası tərəfindən:

3.1. Auditlə müəyyən olunmuş nöqsan və çatışmazlıqların aradan qaldırılması ilə bağlı tədbirlərin həyata keçirilməsi və qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada Hesablama Palatasına məlumat verilməsi məqsədilə müvafiq Kollegiya Qərarının və Auditor hesabatının surətinin "Azərbaycan Meliorasiya və Su Təsərrüfatı" ASC-yə göndərilməsi;

3.2. Azərbaycan Investisiya Holdinqinə fəaliyyətində nəzərə alınması üçün auditin nəticələrinə dair Kollegiya Qərarının və Auditor hesabatının surətinin göndərilməsi;

3.3. suvarma suyunun istehlakçılara birbaşa (yeni, SİB-lər vasitəsilə deyil) satışı sisteminin formalaşdırılması, suvarma suyunun tariflərinə güzəştli şərtlər çərçivəsində bazar konyunkturasına yaxınlaşdırılması təmin olunmaqla yenidən baxılması, suvarma suyunun satışı prosesində mövcud dövlət dəstəyi mexanizminin beynəlxalq təkmil təcrübələr də öyrənilməklə, dövlət büdcəsindən ASC-nin (onun tabeliyindəki qurumların) əvəzsiz əsaslarla maliyyələşdirilməsi (büdcə təşkilatları kimi analogi proseduralarla) sistemindən kənd təsərrüfatı istehsalçılarının ünvanlı subsidiyalaşdırılması sistemində keçidi təmin edən Pilot Layihənin reallaşdırılması, ASC-nin strukturunun sadələşdirilməsi, eyni zamanda dövlət investisiya layihələri çərçivəsində elektrik təchizatı ilə bağlı ASC-nin balansında olmayan aktivlər üzrə reallaşdırılmış tikinti-quraşdırma işlərinin aidiyyəti balanssaxlayıcıya təhvil verilməsi və digər əlaqəli məsələlər barədə Nazirlər Kabinetinə müvafiq məktubun göndərilməsi;

3.4. "Hesablama Palatası haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 7.0.4-cü və 22.16-cı maddələrinə uyğun olaraq, Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə auditin nəticələri barədə məlumatın verilməsi təklif olunur.

Cavid Bayramov
auditor

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ DÖVLƏT GÖMRÜK KOMİTƏSİNİN ENERJİ RESURSLARI VƏ DƏNİZ NƏQLİYYATINDA BAŞ GÖMRÜK İDARƏSİNDƏ İNZİBATÇILIĞIN TƏŞKİLİ VƏZİYYƏTİNİN AUDİTİNİN NƏTİCƏLƏRİNƏ DAİR AUDİTOR HESABATI

ÜMUMİ MƏLUMATLAR

Kənar dövlət maliyyə nəzarəti (bundan sonra – KDMN) tədbirinin keçirilməsinin əsası: Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatasının 08.02.2022-ci il tarixli Kollegiya iclasının AHO/4-3.2-2021-11 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş proqrama əsasən və Proqrama əlavə olunmuş İşçi planına uyğun olaraq, Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gömrük Komitəsinin (bundan sonra – Komitə) Enerji Resursları və Dəniz Nəqliyyatında Baş Gömrük İdarəsində (bundan sonra – İdarə) inzibatçılığın təşkili vəziyyətinin uyğunluq auditi aparılmışdır.

KDMN tədbirinin məqsədi: İdarədə inzibatçılığın təşkilinin hüquqi aktların tələblərinə uyğunluq vəziyyətinin müəyyənləşdirilməsi.

Cari uyğunluq auditinin məqsədlərinin əhatə dairəsi dövlət sektoru kontekstində düzgünlük aspektlərini (sağlam maliyyə idarəetməsi və məsul şəxslərin davranışını tənzimləyən prinsiplərə əməl etmə) də əhatə etmişdir (ISSAI 400/13).

KDMN tədbirinin predmeti:

- Funksional işin təşkili vəziyyətinin müəyyənləşdirilməsi;
- proqnoz göstəricilərinin hesablanması və icrası vəziyyətinin müəyyənləşdirilməsi;
- gömrük nəzarətinin həyata keçirilməsi vəziyyətinin, eləcə də gömrük rəsmiləşdirilməsinin hüquqi aktlara uyğunluğunun müəyyənləşdirilməsi;
- gömrük ödənişlərindən azadolmaların və güzəştlərin tətbiq olunmasının hüquqi aktlara uyğunluğunun müəyyənləşdirilməsi.

KDMN tədbirinin əhatə etdiyi dövr: Audit 01.01.2021-ci il tarixindən 01.01.2022-ci il tarixinədək olan dövrü əhatə etmişdir.

KDMN tədbirinin keçirilmə müddəti: Audit 14.02.2022-ci il tarixindən 19.03.2022-ci il tarixinədək keçirilmişdir.

Auditor hesabatı (rəyi) “Hesablama Palatası haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 22.13-cü maddəsinin tələblərinə və audit qrupu tərəfindən təqdim olunmuş sənədlərə (audit qrupunun hesabatı və həmin hesabatla əlavələr), eləcə də audit qrupunun hesabatına münasibət bildirilməsi ilə bağlı İdarənin cavab məktublarına (əlavələrlə birlikdə), eyni zamanda Hesablama Palatasının Kollegiyasının 14.02.2019-cu il tarixli Q-27 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Uyğunluq auditinə dair Təlimat”ına, Ali Audit Orqanlarının Beynəlxalq Təşkilatının (İNTOSAİ) 100 (*Dövlət sektorunda auditin təməl prinsipləri*), 400 (*Uyğunluq auditinin təməl prinsipləri*) və 4000 (*Uyğunluq auditini üzrə tövsiyələrə ümumi giriş*) sayılı standartlarının ümumi prinsiplərinə uyğun hazırlanmışdır.

Audit aparılan qurum: Audit Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gömrük Komitəsinin Enerji Resursları və Dəniz Nəqliyyatında Baş Gömrük İdarəsində aparılmışdır.

Auditin keçirilməsinə mane olma: Auditin keçirilməsinə maneçilik törədilməsi halları baş verməmişdir.

Əvvəlki auditin nəticələri: Cari auditədək İdarədə Hesablama Palatası tərəfindən hər hansı audit həyata keçirilməmişdir.

AUDİTİN KEÇİRİLMƏSİ VƏ SÜBUTLARIN TOPLANMASI

Auditlə əhatə olunan maliyyə vəsaitləri: Auditlə əhatə olunan 2021-ci hesabat ili üçün təqdim edilmiş sənədlərə əsasən, İdarə üzrə 140433,3 min manat məbləğində müəyyən (təsdiq) edilmiş proqnoz 156541,2 min manat və ya 111,5% səviyyəsində yerinə yetirilmişdir.

Eyni zamanda, İdarə tərəfindən xarici ticarətin iştirakçılarından gömrük rəsmiləşdirilməsi sona çatmış malların ölkə ərazisinə idxalı çərçivəsində tutulmuş gömrük ödənişləri üzrə 01.01.2022-ci il tarixinə 52838,3 min manat məbləğində vəsait Dövlət Xəzinədarlığının müvafiq hesabında qalıqda saxlanılmışdır.

Audit prosesində əldə olunan sübutlar: Audit KDMN tədbirinin proqramında müəyyən edilən audit qrupu tərəfindən mövcud təlimat və standartların prinsiplərinə uyğun aparılaraq müvafiq sübutların toplanması həyata keçirilmiş, əldə olunan sübutlara və digər məlumatlara əsasən auditə dair müvafiq hesabat tərtib edilmişdir.

Audit qrupunun hesabatında göstərilən tapıntılarla tanış olub qeyd, irad və rəy bildirmək üçün həmin hesabat müvafiq məktubla İdarəyə göndərilmişdir. Cari hesabatın hazırlanması

prosesində audit qrupunun hesabatına münasibət bildirilməsi barədə İdarədən Hesablama Palatasına ünvanlanmış 15.04.2022-ci il tarixli və 23.05.2022-ci il tarixli məktublara (əlavələri ilə birlikdə) da baxılmışdır.

İdarənin cavab məktubları təsbitlərin qanunauyğun olmasını, tam, dəqiq və ədalətli şəkildə təqdim edilməsini təmin etmək üçün tapıntıların audit olunan təşkilat ilə müzakirə edildiyini bilavasitə təsdiq edir (*ISSAI 100/49; 4000/214*).

NƏTİCƏLƏRİN RƏSMİLƏŞDİRİLMƏSİ

Bu bölmədə əldə edilmiş sübutların göstərilən meyarlar üzrə müqayisəsi və bu müqayisənin auditin nəticələrinə necə gətirib çıxardığı (təsiri) ətraflı əhatə olunmuşdur (*ISSAI 4000/213*).

Sübutların qiymətləndirilməsi

Aparılan audit üzrə nəticə (rəy) formalaşdırmaq məqsədilə əldə edilmiş audit sübutları (məlumatlar, dəlillər) müəyyən edilmiş audit meyarları ilə müqayisə edilmişdir (*ISSAI 4000/179*).

Belə ki, audit qrupu tərəfindən seçmə prosedurlarla aşkar edilmiş sübutlar, həmçinin audit keçirilən qurumun mütəxəssislərinin fikirləri təhlil edilərkən peşəkar mühakimə tətbiq olunmuş, nəticə çıxarmaq üçün yetərli və müvafiq sübutların olub-olmadığı, eyni zamanda obyektiv təsəvvür yaratmaq üçün qiymətləndirmə prosesində audit təsbitləri ilə bağlı təmin edilmiş bütün sübutlar nəzərdən keçirilmişdir (*ISSAI 4000/180-182*).

Bir mənbədən əldə olunan audit sübutu digər mənbədən alınmış audit sübutu ilə uyğunsuzluq təşkil etdiyi hallarda, auditin digər aspektlərinə (risklərin azaldılmasına, əhəmiyyətliyinə) təsirlər nəzərə alınmış, audit predmetinin yetərli və müvafiq şəkildə araşdırıldığını müəyyən etmək üçün aparılmış sənədləşdirmələr ətraflı təhlil edilmişdir (*ISSAI 400/58*).

Əhəmiyyətli uyğunsuzluqların dəyər və kəmiyyət ölçülərini əhatə edən məbləğlərin həcmi və əhəmiyyəti, uyğunsuzluğun mahiyyəti, uyğunsuzluq ilə nəticələnmənin səbəbi, uyğunsuzluğun yaranmasına təsir edən digər amillər təhlil edilmişdir (*ISSAI 4000/128*).

Yuxarıda göstərilən audit prosedurları ilə toplanan və digər fəaliyyət nəticəsində əldə olunan məlumatların (dəlillərin, sübutların) müəyyən edilmiş meyarlar (hüquqi aktlar) üzrə qiymətləndirilməsi Hesablama Palatasının Audit qrupunun hesabatına münasibət bildirilməsi ilə

bağlı İdarədən Hesablama Palatasına ünvanlanmış 15.04.2022-ci il tarixli və 23.05.2022-ci il tarixli məktublar (əlavələri ilə birlikdə) nəzərə alınmaqla aparılmışdır (ISSAI 4000/184-185).

Toplanmış audit sübutları audit predmetinin bütün əhəmiyyətli aspektlər baxımından müəyyən edilmiş münasib meyarlara uyğun olub-olmadığına dair nəticə çıxarmaq üçün yetərli və müvafiq olmaqla əsasən məhdud əminliyi formalaşdırır.

XÜLASƏ

Audit predmeti üzrə toplanmış sübutlar müvafiq meyarlar ilə müqayisə edilərək əsasən aşağıdakılar müəyyən edilmişdir:

➤ Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsinin 1.0.11-ci maddəsinə əsasən, gömrük bəyannaməsi anlayışı malların müvafiq gömrük proseduru altında yerləşdirilməsi üçün tələb olunan məlumatları əks etdirən, şəxslər tərəfindən müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi formada gömrük orqanına təqdim olunan sənəd kimi müəyyən edilmişdir. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin (bundan sonra – Nazirlər Kabineti) 26.04.2016-cı il tarixli 168 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Gömrük yığımlarının məbləğləri”nin 2.4-cü bəndində isə qeyd edilmişdir ki, malların və nəqliyyat vasitələrinin müvafiq gömrük proseduru altında tam yerləşdirilməsini nəzərdə tutan bütün növ gömrük bəyannamələrinin hər vərəqi üçün elektron gömrük xidmətinin göstərilməsinə görə 30 manat məbləğində gömrük yığını alınır.

Buna baxmayaraq, İdarə tərəfindən auditlə əhatə olunan dövrdə qanunvericiliklə “gömrük bəyannaməsi” hesab edilmədiyi halda, xarici ticarətin iştirakçıları olan müvafiq şəxslərin təqdim etdikləri 5300-dən çox sayda qısa idxal bəyannaməsi üçün (gömrük bəyannamələrinin hər vərəqi üçün elektron gömrük xidmətinin göstərilməsi adı altında, hüquqi əsası olmadan tətbiq edilmiş ƏDV ilə birlikdə vahidi üzrə 35,4 manat olmaqla) ümumilikdə 187,0 min manata yaxın məbləğdə vəsaitin alınmasına (tutulmasına) yol verilmişdir ki, bu da xarici ticarətin iştirakçılarının maliyyə yükünün artırılması deməkdir.

➤ Xarici ticarətin iştirakçıları olan hüquqi və fiziki şəxslərin gömrük ödənişlərinin hesablanması və ödənilməsi (o cümlədən, dövlət büdcəsinin gəlirlərinə aid edilməklə hesablanması və ödənilməsi) sahəsində ayrı-ayrı gömrük orqanları üzrə deyil, Komitə üzrə sistemli yanaşma tətbiq olunmaqla, fərdi (ayrı-ayrı hüquqi və fiziki şəxslər səviyyəsində) uçotun vahid şəxsi vərəqə prinsipinə uyğun təşkil edilməsi hal-hazırədək təmin edilməmiş, dövlət sektoru kontekstində sağlam maliyyə idarəetməsini tənzimləyən davranışlar baxımından vahid

uçotun qurulmaması digər məsələlərlə yanaşı, xarici ticarətin iştirakçıları olan şəxslərin bir gömrük orqanına artıqödəməsinin digər gömrük orqanına hesablanmış öhdəlikləri ilə əvəzləşdirilməsi prosesində lüzumsuz resurs (inzibati, hesabatlılıq, yazışma və s.) sərfiyyatına da səbəb olmuşdur.

➤ Auditlə əhatə olunan dövrdə İdarənin fəaliyyət əhatəsində 9, o cümlədən “Liman”, “Yeni Səngəçal”, “Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanı” (bundan sonra - BDTL), “Zirə Dəniz”, “Dübəndi”, “Güzdək”, “Bakı Hövsan Beynəlxalq Ticarət Dəniz Limanı” (bundan sonra – BHBTDL), eləcə də “Lənkəran” Dəniz və “Xaçmaz” Dəniz gömrük postununun fəaliyyət göstərməsi şəraitində xarici ticarət çərçivəsində yük avtomobillərinin yoxlanılması üçün yalnız bir gömrük postunda (BDTL) müvafiq avadanlığın quraşdırıldığı müəyyən edilmiş, eyni zamanda dəmir yolu vasitəsilə nəql (idxal/ixrac) edilən yüklər üzərində gömrük nəzarətinin həyata keçirilməsi üçün də müasir avadanlıqların quraşdırılması təmin edilməmişdir ki, bu da risklərin idarəetmə sisteminin və lüzumsuz inzibati təsirlərin (əsasən təmaslı üsullarla yüklərin yoxlanılması prosedurlarının) vəziyyətini göstərmişdir.

➤ 2021-ci ildə İdarənin xərclər smetası üzrə nəqliyyat vasitələrinin cari təmiri üçün nəzərdə tutulmuş cəmi 28250,0 manat məbləğində vəsaitin 28101,7 manatı balansda olan “Gömrük-2” adlı katerin təmiri işlərinin satın alınmasına Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin Kollegiyasının 23.09.2014-cü il tarixli Q-19 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Təmir məsrəflərinin mühasibat uçotunda əks etdirilməsinə dair Qaydalar”ın 2.6-cı bəndindən irəli gələn tələblər çərçivəsində qüsurlu aktı tərtib edilmədən xərc edilmişdir.

➤ Auditlə əhatə olunan dövrdə "Dövlət satınalmaları haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 27-ci maddəsinin tələblərinə əməl edilməyərək, İdarə tərəfindən satınalma prosedurlarının başlanmasından əvvəl satın alınması nəzərdə tutulan malların (işlərin və xidmətlərin) ehtimal olunan qiymətlərinin Nazirlər Kabinetinin 18.03.2019-cu il tarixli 106 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş "Malların (işlərin və xidmətlərin) ehtimal olunan qiymətlərinin hesablanması üsulları"na müvafiq qaydada müəyyənləşdirilməsi bütün hallarda təmin edilməmişdir.

➤ “Dövlət satınalmaları haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 5.3-cü maddəsinin tələblərinə əməl edilmədən, İdarə tərəfindən 2021-ci il ərzində keçirilmiş 2 halda kotirovka sorğusu üsulu ilə ümumilikdə 43087,83 manat (28101,7 manat və 14986,13 manat) məbləğində bağlanmış satınalma müqavilələri barədə məlumatların (kotirovka sorğusunun

nəticələrinin) rəsmi internet saytında (dövlət satınalmalarının vahid elektron portalında) yerləşdirilməsi təmin edilməmişdir.

➤ Nazirlər Kabinetinin 10.01.2020-ci il tarixli 4 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Dövlət büdcəsinin gəlirlərinin, o cümlədən dövlət büdcəsinin qeyri-neft gəlirlərinin və dövlət büdcəsinin neft gəlirlərinin proqnozlaşdırılması Qaydası”nda dövlət büdcəsinin gəlirlərinin ayrı-ayrı növlərinin, o cümlədən malların və nəqliyyat vasitələrinin gömrük sərhədindən keçirilməsi ilə əlaqədar alınması qanunvericiliklə gömrük orqanlarının səlahiyyətlərinə aid edilmiş əlavə dəyər vergisi, yol vergisi və aksizlər, eləcə də gömrük rüsumları üzrə daxilolmaların ayrı-ayrılıqda proqnozlaşdırılması üsulları göstərilərsə də, bu tələblər nəzərə alınmamış, proqnoz göstəricilərinin hesablanması dövlət büdcəsinə təmin edilən gəlirlər üzrə ayrı-ayrı tədiyə növləri üzrə deyil ümumilikdə (140433300,0 manat) sənədləşdirilmişdir. Eyni zamanda, büdcədənkenar əməliyyatlardan daxilolmaların isə İdarə üzrə proqnozları ümumiyyətlə tərtib olunmamışdır.

➤ İdarə üzrə 2021-ci il üçün müəyyənləşdirilmiş proqnoz göstəricisinin tərkibində dövlət büdcəsinin gəlirlərinin formalaşmasını tənzimləyən qanunvericilik aktlarının (“Büdcə sistemi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanunu, Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsi və Gömrük Məcəlləsi) tələbləri çərçivəsində büdcə gəlirlərinə aid edilməli olan, lakin Fond 7 adlı xəzinə hesabının qalığında saxlanılan (büdcə gəlirlərinin uçotu aparılan müvafiq xəzinə hesabına köçürülməyən) maliyyə vəsaitlərinin nəzərə alınması təmin edilməmiş, cari auditlə müəyyən edilmiş bu və digər nöqsanlar illik proqnozun potensial yığım bazasına tam adekvat olmadığını (aşağı səviyyədə hesablandığını) göstərmişdir.

➤ İdarə tərəfindən xarici ticarətin iştirakçılarından gömrük rəsmiləşdirilməsi sona çatmış malların ölkə ərazisinə idxalı çərçivəsində tutulmuş gömrük ödənişləri üzrə 01.01.2022-ci il tarixinə 52838272,96 manat məbləğində (o cümlədən, gömrük yığımları üzrə 187000,32 manat məbləğində) vəsait Dövlət Xəzinedarlığının Fond 7 adlı müvafiq hesabında qalıqda saxlanılaraq, 2021-ci hesabat (büdcə) ili ərzində dövlət büdcəsinin gəlirlərinin uçotu aparılan müvafiq xəzinə hesabına köçürülməmişdir.

➤ Vergi Məcəlləsinin 175-ci (Büdcəyə ödəmələr müəyyən edilərkən əvəzləşdirilən ƏDV) maddəsinin (o cümlədən, 175.10-cu maddəsinin) faktiki icra parametrləri çərçivəsində büdcəyə ƏDV üzrə ödəmələr müəyyən edilərkən müvafiq gömrük proseduru üzrə ƏDV-nin dövlət büdcəsinə ödənilməsinə təsdiq edən sənədin deyil, yalnız gömrük bəyannaməsinin göstəricilərinin (ƏDV-nin hesabatlarına əlavə olunması şərtilə) vergi orqanına təqdim

edilməsinin ƏDV-nin əvəzləşdirilməsinə imkan verdiyi şəraitdə, ölkəyə idxal edilmiş mallar üzrə dövlət büdcəsinin gəlirlərinə aid edilməyən Fond 7 adlı xəzinə hesabında qalıqda saxlanılan ƏDV məbləğlərinin ödəyiciləri olan xarici ticarətin iştirakçıları tərəfindən əvəzləşdirilməsi əməliyyatları aparılır. Bu isə həmin ƏDV məbləğlərinin gömrük orqanları tərəfindən dövlət büdcəsinin gəlirlərinə aid edilmədiyi halda, vergi orqanları xətti ilə əvəzləşdirilməsi (yəni, ƏDV üzrə dövlət büdcəsinə hesablanmış məbləğin azaldılması) deməkdir.

➤ İdarənin hesabatlarında 2021-ci il üçün 140433300,0 manat məbləğində müəyyən edilmiş proqnozun 156541165,27 manat və ya 111,5% (16107865,27 manat və ya 11,5% çox) səviyyəsində icra olunması qeyd olunsa da, cari auditlə icra həcmnin (Fond 7 adlı xəzinə hesabına daxilolmalar da nəzərə alınmaqla) faktiki olaraq 204041595,47 manata bərabər olduğu müəyyən edilmişdir ki, bu da illik proqnozun əslində 63608295,47 manat və ya 45,3% çox yığıldığını deməyə əsas vermişdir.

➤ Gömrük rəsmiləşdirilməsi prosesində hesablanmış gömrük ödənişləri üzrə Fond 7 adlı hesaba daxilolmalarla əlaqədar xəzinə orqanının adlı siyahılar formasında aylıq hesabatlarında 3313266,67 manat məbləğində vəsaitin (81015362,73 manat həcmində olan ümumi daxilolmaların 4,1%-i qədər olan hissəsinin) ödəniş rekvizitləri (xarici ticarətin iştirakçısının adı (VÖEN-i) və gömrük bəyannaməsinin nömrəsi) tam əks etdirilməmişdir ki, bu da həmin əməliyyatlar üzərində cari və sonrakı nəzarətin təşkilində müəyyən çətinliklər yaratmışdır.

➤ Gömrük Məcəlləsinin 334-cü maddəsinə əsasən cərimələrin 93%-nin gömrük orqanlarının büdcədənəkar daxilolmalarına aid edilməsi şəraitində, auditlə əhatə olunan dövrdə baxılmaq üçün məhkəmələrə göndərilmiş inzibati xəta haqqında protokollar üzrə qəbul edilmiş məhkəmə qərarlarının (o cümlədən, ayrı-ayrı qərarlar üzrə tətbiq edilmiş və ödənilmiş cərimə məbləğlərinin) İdarə tərəfindən uçotunun aparılmadığı müəyyən edilmişdir.

Eyni zamanda, 2021-ci ildə gömrük qaydaları əleyhinə olan inzibati xətalara bağlı baxılmış işlər üzrə İdarə tərəfindən qəbul edilmiş qərarlarla tətbiq edilmiş inzibati cərimələrin məbləği ümumilikdə 47330,0 manat təşkil etdiyi halda, inzibati cərimələr üzrə ödənilmiş ümumi məbləğ 65238,0 manat, yəni 17908,0 manat çox olmuş və yaranmış fərqin səbəbləri ilə əlaqədar təsdiqedicisi (izahedicisi) sənədlərin mövcud olmaması məhkəmə qərarları üzrə tətbiq edilmiş və ödənilmiş cərimələrin uçotunun aparılmamasını bir daha təsdiq etmişdir.

➤ 2021-ci ildə 3 halda idxal gömrük bəyannamələrinin qanunvericiliklə müəyyən edilmiş müddət məhdudiyəti pozulmaqla təqdim edilməsinə baxmayaraq, İdarə tərəfindən Gömrük Məcəlləsinin 243.3 və 247.3-cü maddələrinin tələbləri gözlənilməmiş və prosedur sahiblərinin

gömrük ödənişləri üzrə gömrük borclarına ümumilikdə 2273,3 min manata yaxın məbləğdə tətbiq edilməli olan dəbbə pulunun hesablanması təmin edilməmişdir. O cümlədən:

- “Azərbaycan Dəmir Yolları” QSC üzrə 2021-ci ilin fevral-noyabr ayları ərzində gömrük ərazisinə gətirilsə də, gömrük bəyannamələri (13 ədəd) 13-300 gün intervalında gecikdirilməklə təqdim edilmiş, ümumi gömrük dəyəri 171859800,0 manat olan mallara (xarici elektrik enerji mənbəyi ilə işləyən elektrik yük lokomotivlərinə) görə tətbiq edilməli olan, lakin hesablanmamış dəbbə pulunun məbləği 2185254,92 manat;
- “Bakı Hövsan Beynəlxalq Ticarət Dəniz Limanı” ASC üzrə 08.11.2019-cu il tarixində gömrük ərazisinə gətirilsə də, gömrük bəyannaməsi bir ildən artıq müddətə gecikdirilməklə təqdim edilmiş gömrük dəyəri 858840,0 manat olan mallara (paslanmayan poladdan istehsal olunmuş neft əhsullarının qazılması üçün nəzərdə tutulmuş distillə etmə qurğusu, qara metallardan küncüklər, fasonlu və xüsusi profillər) görə tətbiq edilməli olan, lakin hesablanmamış dəbbə pulunun məbləği 88015,35 manat;
- gömrük ərazisinə erkən tarixlərdə gətirilsə də, gömrük bəyannamələri (və ya digər sənədləri) gecikdirilməklə təqdim edilmiş mallara görə cüzi (10,0-22,0 manat intervallarında) məbləğlərlə ifadə olunmaqla tətbiq edilməli olan, lakin hesablanmamış dəbbə pulları mövcud olmuşdur.

➤ İdarə tərəfindən gömrük bəyannamələrini və onunla birgə təqdim edilməli olan sənədləri Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsində müəyyən edilmiş müddət məhdudiyyəti pozulmaqla təqdim etmiş "Azərbaycan Dəmir Yolları" QSC, "Bakı Hövsan Beynəlxalq Ticarət Dəniz Limanı" ASC barədə Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 493-cü maddəsinin tələbləri çərçivəsində inzibati xəta haqqında rəsmiləşdirmələrin vaxtında aparılması təmin edilməmişdir.

➤ İdarə tərəfindən 2021-ci il üzrə təqdim edilmiş sənədlərdə 2 hüquqi şəxsin gömrük ödənişləri üzrə ümumilikdə 41970677,74 manat məbləğində gömrük borcunun olduğu qeyd edilmişdir ki, həmin məbləğin də 41635800,6 manatı və ya 99,2%-i "Azərenerji" ASC-nin 334877,14 manatı və ya 0,8%-i isə digər idxalatçı hüquqi şəxsin payına düşmüşdür.

2018-2019-cu illərdən gömrük ödənişlərinə görə dövlət büdcəsinə yaranmış ümumilikdə 41970677,74 manat məbləğində borcların alınması üçün Gömrük Məcəlləsinin 163.1-ci və 249.3-cü maddəsi ilə nəzərdə tutulan inzibatçılıq səlahiyyətləri (*borca görə təminatın tələb edilməsi, gömrük borclarının gömrük orqanlarının icra (ödəniş) sənədi əsasında ödəyicinin bank hesablarından tutulması*) çərçivəsində vaxtında zəruri tədbirlərin həyata keçirilməsi təmin

edilməmiş, eyni zamanda bir borclu hüquqi şəxsin gömrük ödənişlərindən yayınması faktı barədə materiallar İdarə tərəfindən 28.10.2021-ci il tarixli məktubla Komitənin Əməliyyat-İstintaq Baş İdarəsinə göndərilmişdir.

➤ İdxalatçı hüquqi şəxsin 14.07.2021-ci il tarixli gömrük bəyannaməsinin 20-ci qrafasında malların (elektrik akkumulyatorunun) çatdırılma şərtləri kimi “FOB İstanbul” qeyd edilsə də, İdarə tərəfindən “Gömrük tarifi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununun 13.2-ci (13.2.5-ci) maddəsinin tələblərinə əməl edilməyərək, həmin malların İstanbuldan ölkəmizin gömrük ərazisinə gətirilməsinə çəkilmiş nəqliyyat xərcləri gömrük ödənişlərinin hesablanması üçün malların gömrük dəyərinin üzərinə əlavə edilməsi təmin edilməmişdir.

➤ Qanunvericiliklə müəyyən edilmiş tələblər gözlənilməyərək, 2021-ci ildə İdarə tərəfindən gömrük bəyannamələrinin (o cümlədən, qanunvericiliklə gömrük bəyannaməsi hesab edilməyən idxal bəyannamələrinin) hər vərəqi üçün elektron gömrük xidmətinin göstərilməsi adı altında xarici ticarətin iştirakçılarından tutulmuş 534780,0 manat məbləğində gömrük yığımlarının dövlət büdcəsinin gəlirlərinə, yeni büdcə təşkilatı olan Dövlət Gömrük Komitəsinin (onun Enerji Resursları və Dəniz Nəqliyyatında Baş Gömrük İdarəsinin) aidiyyəti xəzinə hesabına aid edilməsi təmin edilməmişdir.

Eyni zamanda, 2021-ci ildə İdarə tərəfindən həyata keçirilən xidmətlərə və hüquqi hərəkətlərə görə xarici ticarətin iştirakçılarından (idxalçılardan) tutulmuş müvafiq gömrük yığımlarına əlavə olaraq qanunvericiliklə yol verilmədiyi halda, ƏDV-nin tətbiq edilməsi adı ilə əlavə olaraq ümumilikdə 586020,69 manat məbləğində vəsait tutulmuş və Vergi Məcəlləsinin 162.1-ci maddəsinin tələbləri pozulmaqla idxal olunan malların dəyərinə (gömrük dəyərinə) aid edilmişdir ki, bu da xarici ticarətin iştirakçılarının maliyyə yükünü artırmaqla, həmin malların ölkədaxili satış qiymətlərinin formalaşdırılmasına da müəyyən təsirləri şərtləndirmişdir.

➤ Gömrük Məcəlləsinin 334-cü maddəsinin tələbləri pozulmaqla (eləcə də dövlət büdcəsinin vəsaitləri (büdcədən kənar əməliyyatlar üzrə daxilolmalar qismində) hesabına qeyri-maddi aktivlər üzrə vəsaitlərin proqnozlaşdırılması və icrası şəraitində), gömrük bəyannamələrinin hər vərəqi üçün elektron gömrük xidmətinin göstərilməsi adı altında xarici ticarətin iştirakçılarından tutulmuş (hüquqi əsaslar olmadan tətbiq edilmiş ƏDV ilə birlikdə) ümumilikdə 628729,2 manat məbləğində gömrük yığımları (gömrük qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmədiyi halda qısa idxal bəyannamələrinə görə hüquqi əsaslar olmadan ƏDV tətbiq edilməklə tutulmuş 187,0 min manata yaxın gömrük yığımları da daxil olmaqla) Komitənin (onun Enerji Resursları və Dəniz Nəqliyyatında Baş Gömrük İdarəsinin) aidiyyəti xəzinə hesabından

yayıdırılaraq, Komitənin tabeliyində təsərrüfat hesablı əsaslarla ƏDV qeydiyyatında olan kommərsiya hüquqi şəxs kimi ayrıca fəaliyyət göstərən "Azərterminalkompleks" Birliyinə yönəldilmiş (köçürülmüş) və həmin maliyyə vəsaitlərinin müsabiqədən kənar və xəzinə nəzarətindən kənar qaydada xərclənməsinə şərait yaradılmışdır.

Eyni zamanda o da qeyd olunmalıdır ki, gömrük bəyannamələrinin hər vərəqi üçün elektron gömrük xidmətinin göstərilməsinə görə gömrük yığımlarının "Azərterminalkompleks" Birliyinə köçürülməsi Komitənin Kollegiyasının 02.05.2016-cı il tarixli Qərarı ilə təsdiq edilmiş "Malların və nəqliyyat vasitələrinin gömrük rəsmiləşdirilməsi üzrə elektron Gömrük Bəyannaməsinin qəbulu üzrə inzibati rəqlament"nin 2.2-ci bəndində qeyd edilmişdir ki, bu da Gömrük Məcəlləsinin 334-cü maddəsinin və Nazirlər Kabinetinin 17.10.2017-ci il tarixli 437 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin hesabına köçürülən vəsaitlərdən istifadə Qaydası"nın 2.1-ci bəndinin tələbləri ilə uyğunsuzluq təşkil edir.

➤ Auditlə əhatə olunan 2021-ci ildə 6 idxalatçı tərəfindən (76 gömrük bəyannaməsi üzrə) son istifadə xüsusi gömrük proseduru altında yerləşdirilmiş ümumi gömrük dəyəri 16876500,15 manat məbləğində olan malların (orta distillatlar, qara metallardan borular, mühərrik yağları, dişli çarxlar üçün yağlar və s.), 7 idxalatçı tərəfindən (33 gömrük bəyannaməsi üzrə) müvəqqəti idxal gömrük proseduru altında yerləşdirilmiş ümumi gömrük dəyəri 284105606,3 manat məbləğində olan malların (üzən qazma platforma, təchizat gəmisi, yük-sərnişin gəmisi, yedək gəmisi, üzən kran və s.), eyni zamanda 13 idxalatçı tərəfindən (230 gömrük bəyannaməsi üzrə) daxildə emal xüsusi gömrük proseduru altında yerləşdirilmiş ümumi gömrük dəyəri 207306346,8 manat məbləğində olan malların (xam neft, gəmilər, mazut, yardımçı gəmilərin ehtiyat hissələri, tankerlər və s.) yalnız konkret məqsədlər (malların son istifadə xüsusi gömrük proseduru altında yerləşdirilməsinə dair icazədə göstərilən) üçün istifadə edilməsi şərtlərinin qanunvericiliklə müəyyənləşdirilməsi şəraitində həmin malların faktiki istifadəsinin müəyyənləşdirilməsi vəziyyəti üzərində gömrük nəzarətinin səyyar qaydada təşkili təmin edilməmişdir.

➤ Qanunvericiliklə müəyyən edilmiş tələblər gözlənilməyərək, 2021-ci il ərzində xarici ticarətin iştirakçıları olan 59 ixracatçı şəxsdən tutulmuş müvafiq gömrük yığımlarına əlavə olaraq, qanunvericiliklə yol verilmədiyi halda, 53-dən ƏDV-nin tətbiq edilməsi adı ilə əlavə olaraq ümumilikdə 104184,0 manat məbləğində vəsaitin alınmasına (Vergi Məcəlləsinin 165.1.3-cü maddəsinin tələbləri pozulmaqla ixrac gömrük bəyannaməsində əks etdirilməsinə) yol verilmişdir ki, bu da xarici ticarətin iştirakçılarının maliyyə yükünün artırılması deməkdir.

AUDİTOR RƏYİ

Audit qrupu tərəfindən aşkar edilmiş faktlara (nöqsan və uyğunsuzluqlara), KDMN obyektinə olan Dövlət Gömrük Komitəsinin Enerji Resursları və Dəniz Nəqliyyatında Baş Gömrük İdarəsinin Hesablama Palatasına ünvanlanmış 15.04.2022-ci il tarixli məktubuna (əlavələri ilə birlikdə) və yuxarıda (Auditor Hesabatının təsviri hissəsində) göstərilənlərə əsasən qeyd edirik ki, fikrimizcə, dövlət vəsaitlərinin idarə olunmasında audit meyarları ilə müqayisədə bir sıra əhəmiyyətli və yayılan uyğunsuzluq halları mövcuddur (İSSAİ 4000/191, 194, 210). Eyni zamanda, maliyyənin idarəetmə qərarları dövlət sektoru kontekstində düzgünlük meyarlarına bəzi hallarda cavab vermir (İSSAİ 4000/32, 115, 120).

TƏKLİFLƏR VƏ TÖVSIYƏLƏR

“Hesablama Palatası haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 27.6-cı maddəsinin tələblərinə və Ali Audit Orqanlarının Beynəlxalq Təşkilatı (İNTOSAİ) tərəfindən qəbul edilən standartlara uyğun olaraq aşkar olunmuş uyğunsuzluqların və digər nöqsanların aradan qaldırılması, müvafiq işçilərin öz məsuliyyətini dərk etməsi, gələcəkdə bu kimi halların baş verməsinin qarşısının alınması və ya ən azı məhdudlaşdırılması istiqamətində addımların atılması məqsədilə aşağıdakılar təklif olunur.

Təkliflər

1. Auditin nəticələri üzrə aşkar edilmiş nöqsanların aradan qaldırılması məqsədilə Dövlət Gömrük Komitəsinin Enerji Resursları və Dəniz Nəqliyyatında Baş Gömrük İdarəsi tərəfindən:

1.1. Maliyyə resurslarının istifadəsini, o cümlədən dövlət satınalmalarını tənzimləyən qanunvericilik aktlarının tələblərinə əməl olunmasının, ehtimal olunan qiymətlərin hesablanması, təmir xərclərinin müvafiq qaydada rəsmiləşdirilməsinin və satınalmaların nəticələri barədə məlumatların aidiyyəti elektron informasiya resurslarında vaxtında yerləşdirilməsinin təmin edilməsi;

1.2. qanunvericiliklə “gömrük bəyannaməsi” hesab edilmədiyi halda, 2021-ci ildə xarici ticarətin iştirakçıları olan müvafiq şəxslərin təqdim etdikləri 5300-dən çox sayda qısa idxal bəyannaməsi üçün (gömrük bəyannamələrinin hər vərəqi üçün elektron gömrük xidmətinin göstərilməsi adı altında, hüquqi əsas olmadan tətbiq edilmiş ƏDV ilə birlikdə vahidi üzrə 35,4

manat olmaqla) tutulmuş ümumilikdə 187,0 min manata yaxın məbləğdə vəsaitin həmin şəxslərlə aparılan növbəti hesablaşmalarda əvəzləşdirilməsi istiqamətində zəruri tədbirlərin həyata keçirilməsi;

1.3. 2021-ci ildə həyata keçirilən xidmətlərə və hüquqi hərəkətlərə görə xarici ticarətin iştirakçılarından (o cümlədən, 53 ixracatçıdan) müvafiq gömrük yığımlarına qanunvericiliklə yol verilmədiyi halda, ƏDV-nin tətbiq edilməsi nəticəsində maliyyə yükünün artırılmasına səbəb olan ümumilikdə 690204,7 manat məbləğində vəsaitin həmin şəxslərlə aparılan növbəti hesablaşmalarda əvəzləşdirilməsi (1.2-ci bəndinə əsasən aparılmalı olan əvəzləşmələr təkrarlanmamaqla) istiqamətində zəruri tədbirlərin həyata keçirilməsi;

1.4. idxal gömrük bəyannamələrinin qanunvericiliklə müəyyən edilmiş müddət məhdudiyəti pozulmaqla təqdim edilməsi halları üzrə Gömrük Məcəlləsinin 243.3 və 247.3-cü maddələrinin tələblərinə uyğun olaraq, gömrük borcları üzrə ümumilikdə 2273270,3 manat, o cümlədən "Azərbaycan Dəmir Yolları" QSC üzrə 2185254,9 manat, "Bakı Hövsan Beynəlxalq Ticarət Dəniz Limanı" ASC üzrə isə 88015,4 manat məbləğində dəbbə pullarının hesablanması və dövlət büdcəsinə ödənilməsi üçün müvafiq tədbirlərin görülməsi;

1.5. qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada (eləcə də, dövlət büdcəsinin vəsaitləri (büdcədən kənar əməliyyatlar üzrə daxilolmalar qismində) hesabına qeyri-maddi aktivlər üzrə vəsaitlərin proqnozlaşdırılması və icrası şəraitində) gömrük bəyannamələrinin hər vərəqi üçün elektron gömrük xidmətinin göstərilməsi adı altında xarici ticarətin iştirakçılarından tutulan gömrük yığımlarının müvafiq həcmdə dövlət büdcəsinin gəlirlərinə, yəni büdcə təşkilatı olan Dövlət Gömrük Komitəsinin (onun Enerji Resursları və Dəniz Nəqliyyatında Baş Gömrük İdarəsinin) aidiyyəti xəzinə hesabına köçürülməsinin təmin edilməsi;

1.6. Gömrük Məcəlləsinin 333-cü və 317.1-ci maddələrinin, eyni zamanda Vergi Məcəlləsinin və hər növbəti ilin dövlət büdcəsi haqqında qəbul edilən qanunun müvafiq müddələrinin, eləcə də "Büdcə sistemi haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununun 9.1-ci və 9.2-ci maddələrinin tələbləri çərçivəsində xarici ticarətin iştirakçılarından gömrük rəsmiləşdirilməsi sona çatmış malların ölkə ərazisinə idxalı əməliyyatları çərçivəsində tutulmuş gömrük ödənişlərinin tam həcmdə dövlət büdcəsinin gəlirlərinin uçotu aparılan müvafiq xəzinə hesabına köçürülməsinin təmin edilməsi;

1.7. son istifadə, müvəqqəti idxal və daxildə emal xüsusi gömrük prosedurları altında yerləşdirilən malların faktiki istifadə vəziyyətinin müvafiq məqsədlərə uyğunluğunun

müəyyənləşdirilməsi üzərində daha detallı risk dəyərləndirilməsinin aparılması və səyyar gömrük nəzarəti tədbirlərinin keçirilməsi məsələsinə baxılması təklif edilir.

2. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gömrük Komitəsi tərəfindən:

2.1. Auditor hesabatının müvafiq yarım bəndlərinin yerinə yetirilməsi prosesində daxili nəzarət qaydasında hesabatlılığın təmin edilməsi, eləcə də qanunvericiliklə “gömrük bəyannaməsi” hesab edilməyən qısa idxal bəyannamələri üçün (gömrük bəyannamələrinin hər vərəqi üçün elektron gömrük xidmətinin göstərilməsi adı altında, hüquqi əsası olmadan tətbiq edilmiş ƏDV ilə birlikdə vahidi üzrə 35,4 manat olmaqla) gömrük yığımlarının, eyni zamanda həyata keçirilən xidmətlərə və hüquqi hərəkətlərə görə müvafiq gömrük yığımlarına əlavə olaraq qanunvericiliklə yol verilmədiyi halda, ƏDV-nin tətbiq edilməsi nəticəsində xarici ticarətin iştirakçılarından əlavə vəsaitlərin tutulması vəziyyətinin digər gömrük orqanları üzrə müəyyənləşdirilməsi və qanunvericiliklə həvalə edilmiş səlahiyyətlər çərçivəsində zəruri tədbirlərin görülməsi;

2.2. Komitənin Kollegiyasının 02.05.2016-cı il tarixli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Malların və nəqliyyat vasitələrinin gömrük rəsmiləşdirilməsi üzrə elektron Gömrük Bəyannaməsinin qəbulu üzrə inzibati reqlament”in 2.2-ci bəndindəki gömrük bəyannamələrinin hər vərəqi üçün elektron gömrük xidmətinin göstərilməsinə görə gömrük yığımlarının ƏDV qeydiyyatında olmaqla ayrıca kommersiya hüquqi şəxs kimi fəaliyyət göstərən “Azərterminalkompleks” Birliyinə köçürülməsi ilə bağlı müddəaların Gömrük Məcəlləsinin 334-cü maddəsinin, eləcə də Nazirlər Kabinetinin 17.10.2017-ci il tarixli 437 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin hesabına köçürülən vəsaitlərdən istifadə Qaydası”nın tələblərinə uyğunlaşdırılaraq həmin gömrük yığımlarının Komitənin hesabına köçürülməsi və xəzinə nəzarətinin təmin edilməsi istiqamətində müvafiq tədbirlərin həyata keçirilməsi;

2.3. xarici ticarətin iştirakçıları olan hüquqi və fiziki şəxslərin gömrük ödənişlərinin hesablanması və ödənilməsi (o cümlədən, dövlət büdcəsinin gəlirlərinə aid edilməklə hesablanması və ödənilməsi) sahəsində fərdi uçotun vahid şəxsi vərəqə prinsipinə uyğun təşkil edilməsi istiqamətində əməli işlərin gücləndirilməsi;

2.4. yerlərdə həyata keçirilən gömrük nəzarəti üsullarının təkmilləşdirilməsi istiqamətində zəruri işlərin sürətləndirilməsi, o cümlədən müasir avadanlıqlarla təchizat məsələlərinin zəruri hallar üzrə həllinə xüsusi önəm verilməsi;

2.5. dövlət büdcəsinin gəlirlərinin proqnozlaşdırılması prosesinin Nazirlər Kabinetinin 10.01.2020-ci il tarixli 4 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Dövlət büdcəsinin gəlirlərinin, o

cümlədən dövlət büdcəsinin qeyri-neft gəlirlərinin və dövlət büdcəsinin neft gəlirlərinin proqnozlaşdırılması Qaydası”nın, Nazirlər Kabinetinin 24.05.2004-cü il tarixli 75 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Dövlət büdcəsinin tərtibi və icrası Qaydaları”nın 2.11-ci yarım bəndinin və hər növbəti ilin dövlət büdcəsi ilə bağlı ayrı-ayrı gəlir növləri səviyyəsində təsdiq olunan qanunvericilik aktlarının tələblərinə uyğun həyata keçirilməsi;

2.6. Gömrük Məcəlləsinin 333-cü və 317.1-ci maddələrinin, eyni zamanda Vergi Məcəlləsinin və hər növbəti ilin dövlət büdcəsi haqqında qəbul edilən qanunun müvafiq müddələrinin, eləcə də “Büdcə sistemi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununun 9.1-ci və 9.2-ci maddələrinin tələbləri çərçivəsində xarici ticarətin iştirakçılarından gömrük rəsmiləşdirilməsi sona çatmış malların ölkə ərazisinə idxalı çərçivəsində tutulmuş gömrük ödənişlərinin tam həcmdə dövlət büdcəsinin gəlirlərinin uçotu aparılan müvafiq xəzinə hesabına köçürülməsinin təmin edilməsi üzərində nəzarətin gücləndirilməsi;

2.7. qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada gömrük orqanlarının büdcədən kənar daxilolmalarına aid edilən, gömrük qaydaları əleyhinə olan inzibati xətlər üzrə məhkəmə qərarları ilə tətbiq edilmiş və (və ya) ödənilmiş cərimələrin aidiyyəti gömrük orqanlarında uçotunun təşkili ilə əlaqədar zəruri tədbirlərin görülməsi təklif edilir.

3. Azərbaycan Respublikasının Hesablama Palatası tərəfindən:

3.1. Auditlə müəyyən olunmuş nöqsan və çatışmazlıqların aradan qaldırılması ilə bağlı tədbirlərin həyata keçirilməsi və qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada Azərbaycan Respublikasının Hesablama Palatasına məlumat verilməsi məqsədilə müvafiq Kollegiya Qərarının və Auditor hesabatının surətinin Enerji Resursları və Dəniz Nəqliyyatında Baş Gömrük İdarəsinə, eləcə də Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gömrük Komitəsinə göndərilməsi;

3.2. İdarədə aparılmış auditin nəticələri üzrə aşkar edilmiş nöqsanlarla əlaqədar səlahiyyətləri çərçivəsində tədbirlərin görülməsi üçün aidiyyəti dövlət qurumlarına məktubların göndərilməsi, eləcə də Nazirlər Kabinetinə müvafiq məlumatın verilməsi;

3.3. “Hesablama Palatası haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 7.0.4-cü və 22.16-cı maddələrinə uyğun olaraq Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə auditin nəticələri barədə məlumatın verilməsi təklif edilir.

Cəfər Həsənov
auditor

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ FÖVQƏLADƏ HALLAR NAZİRLİYİNİN AKADEMİYASININ MALİYYƏ ƏMƏLİYYATLARININ VƏ HESABATLARININ AUDİTİNİN NƏTİCƏLƏRİ HAQQINDA AUDİTOR HESABATI

GİRİŞ

Auditin keçirilməsinin əsası

Audit Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatasının 2022-ci il üçün İş planına və 18 aprel tarixli AHO/4-3.2-2022-43 nömrəli Kollegiya Qərarı ilə təsdiq olunmuş kənar dövlət maliyyə nəzarət tədbirinin Programına əsasən aparılmışdır.

Auditin predmeti və obyektı

Nəzarət tədbiri 2020 və 2021-ci illər üzrə Azərbaycan Respublikasının Fövqəladə Hallar Nazirliyinin Akademiyasında aparılaraq aşağıdakı audit predmeti əhatə olunmuşdur:

- Maliyyə hesabatları;
- dövlət satınalmaları;
- daxili nəzarət.

Öyrənilmiş sənədlər

Audit qrupu tərəfindən Akademiyanın fəaliyyətini tənzimləyən hüquqi aktlar, daxili qaydalar və normativ sənədlər, maliyyə hesabatları və izahlı qeydlər öyrənilmiş, təhtəhesab şəxslərlə hesablaşmalar, əməkhaqqı, pul təminatı və ona bərabər tutulan ödənişlər, satınalmalar üzrə ilkin sənədlər (kotirovka sorğusu, kotirovka təklifləri, tender komissiyasının yekun protokolu, qalib iddiaçılarla bağlanmış müqavilələr) və dövriyyə balansı təhlil edilmişdir.

Alınması barədə müraciət edilmiş və təqdim edilməsindən imtina edilmiş sənədlərin siyahısı

Auditor hesabatının tərtibində əsas məlumat mənbələrindən biri olan Audit qrupunun hesabatının hazırlanması məqsədilə KDMN obyektində aparılmış sahə işi zamanı və

planlaşdırma mərhələsində tələb olunan sənədlər qarşı tərəfdən tam təqdim edilməmişdir. Belə ki, Fövqəladə Hallar Nazirliyinin 13.02.2020-ci il üzrə tarixli 013 nömrəli və 30 dekabr tarixli 112 nömrəli əmrlərində göstərilən təmir-bərpa işlərinin balansdan-balansa verilməsi və əsas vəsaitlərin balansa götürülməsinə dair, həmçinin təmir işlərinə xidməti zərurət yaranmasını əsaslandırان sənədlərin Akademiyada mövcudluğuna dair əlavə sübutlara ehtiyac duyulur.

Auditin keçirilməsinə maneçilik törədilməsi halları və onların baş verməsində təqsirkar olan vəzifəli şəxslər

Audit prosesində maneçilik törətmə halları olmamışdır.

Əhəmiyyətli təhriflər riskinin müəyyən edilməsi və qiymətləndirilməsi

Burada məqsədimiz maliyyə hesabatı və əməliyyat kateqoriyaları, hesab qalıqları və açıqlamalar üçün təsdiqləmələr səviyyələrində fırıldaqçılıq və ya səhv üzündən baş vermiş əhəmiyyətli təhriflər riskini Akademiya və onun mühitini, o cümlədən daxili nəzarətini öyrənmək yolu ilə müəyyən etmək və qiymətləndirməkdir.

Əminlik səviyyəsi

Audit qrupunun hesabatında qeyd edilmiş tapıntılar və əlaqəli sübutlar, həmçinin Akademiyanın 2022-ci il 30 iyun tarixli, 37\34-00609 nömrəli məktubu ilə təqdim edilmiş izahedici məlumatlar bu Auditor hesabatında əks olunmuş Rəyin, təklif və tövsiyələrin formalaşdırılması üçün əminlik yaratmışdır.

Azərbaycan Respublikasının Fövqəladə Hallar Nazirliyinin Akademiyasına Maliyyə auditinə dair Auditorun rəyi

Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatasının 2022-ci il 18 aprel tarixli AHO\4-3.2-2022-43 nömrəli Kollegiya Qərarı ilə təsdiq olunmuş proqrama əsasən, Azərbaycan Respublikasının Fövqəladə Hallar Nazirliyinin Akademiyasının 2020 və 2021-ci illər üzrə maliyyə əməliyyatları və hesabatlarının uyğunluğunun, düzgünlüyünün, dürüstlüyünün və tamlığının müəyyənləşdirilməsi, maliyyə idarəçiliyi, daxili nəzarət və əlaqəli informasiya sistemlərinin qiymətləndirilməsi məqsədilə maliyyə auditini aparılmışdır.

Audit aparılarkən Beynəlxalq Mühasiblər Federasiyası (IFAC) tərəfindən dərc olunmuş Beynəlxalq Audit Standartları (BAS) Ali Audit Qurumlarının Beynəlxalq Təşkilatının (INTOSAI) maliyyə auditini standartlarına daxil edildiyinə görə, maliyyə auditində həm ISSAI-lərə, həm də BAS-lara istinad olunmuşdur. (İSSAI 100/8;11).

RƏY

Fikrimizcə, bu rəyə əlavə olunan maliyyə hesabatları Azərbaycan Respublikasının Fövqəladə Hallar Nazirliyinin Akademiyası tərəfindən aparılan maliyyə-təsərrüfat əməliyyatlarının nəticələrini 31 dekabr 2021-ci il tarixinə əhəmiyyətli aspektlər baxımından əhatəli təsvür yaratmır (İSSAI 2705\18).

Mənfi rəy üçün əsaslar (İSSAI 2705\20)

Audit hesabatından maliyyə hesabatlarında əhəmiyyətli təhriflərin olmamasını təsdiqləyən yetərli münasib audit sübutları əldə etmək qeyri-mümkün olması, əlavə araşdırmalardan əldə edilmiş audit sübutlarına əsasən bu fikrə gəlirəm ki, maliyyə hesabatları bütövlükdə əhəmiyyətli təhriflərdən azad deyildir. Bu təhriflərin maliyyə hesabatlarına təsiri əhəmiyyətli xarakter daşıyır. Belə ki:

➤ Audit hesabatında göstərilən nöqsanlara dair Fövqəladə Hallar Nazirliyinin Akademiyasının 2022-ci il 30 iyun tarixli 37\34-00609 nömrəli məktubla iradlarının olmadığına qeyd edilməsi;

➤ Dövlət büdcəsindən ayrılan vəsait hesabına mal göndərən (podratçı) təşkilata qabaqcadan ödənilmiş məbləğə (31.12.2020-ci il tarixə 189041,17 manat; 31.12.2021-ci il tarixə 96055,19 manat) hesabat ilində "gələcək hesabat dövrlərinin gəliri" adı ilə şərti öhdəlik yaradılaraq maliyyə hesabatlarında tanınması;

➤ Fövqəladə Hallar Nazirliyinin Akademiyasının rəisi tərəfindən təsdiq edilən 2021-ci il 03 may tarixli "Mal-material ehtiyatların silinməsi üzrə Akt"a əsasən 2009-2020-ci illər üzrə istismar

olunan 3 089 997,46 manat dəyərində yumşaq inventar, yataq ləvazimatları və xüsusi geyimlərin maliyyə hesabatlarından silinməsi;

➤ Audit qrupuna imzasız təqdim olunan 2021-ci ildə Nazirliyin tabeliyində olan hüquqi şəxslər tərəfindən Akademiyaya verilmiş və maliyyə hesabatlarında tanınan 391 596,53 manat dəyərində əsas fondlar və mal-material ehtiyatlarının qəbulu;

➤ Fövqəladə Hallar Nazirliyinin 2020-ci il üzrə 13 fevral tarixli 013 nömrəli və 30 dekabr tarixli 112 nömrəli təmir-bərpa işlərinin balansdan-balansa verilməsi və əsas vəsaitlərin balansa götürülməsinə dair əmrlərin icra vəziyyəti.

Maliyyə hesabatlarında müşahidə edilən təhriflərin həcmi, kəmiyyət təsirini və mahiyyətini nəzərə alaraq, ümumi əhəmiyyətliklə hesabatverməyə tətbiq olunan əhəmiyyətliliyin müqayisəsi aparılmış, risklərdən hər hansı birinin əhəmiyyətli olub-olmadığı nəzərdən keçirilmiş, əhəmiyyətli təhriflər riski maliyyə hesabatı səviyyəsində qiymətləndirilmiş, maliyyə əməliyyatlarının kateqoriyaları, hesab qalıqları və açıqlamalar təsdiqləmələr səviyyəsində təhlil edilmişdir. (*İSSAİ 200/35,38; (düzəliş edilmiş BAS 315/25)*).

Hesab edirik ki, əldə etdiyimiz audit sübutları rəyimi (rəyimizi) əsaslandırmaq üçün yetərli və münasibdir.

Maliyyə hesabatları üzrə idarəetməyə cavabdeh şəxslərin məsuliyyəti

Fövqəladə Hallar Nazirliyinin Akademiyasının rəhbərliyi maliyyə hesabatlarının İctimai Sektor üçün Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartlarına uyğun olaraq hazırlanmasına, düzgün, dürüst və tam təqdim edilməsinə, əhəmiyyətli təhrif olmayan maliyyə hesabatlarının hazırlanmasına imkan verən daxili nəzarət sisteminin fəaliyyətinə görə, həmçinin idarəetməyə məsul şəxslər maliyyə hesabatlarının tətbiq olunan çərçivələrinə (uyğunluq əsaslı) uyğun olaraq maliyyə hesabatlarının təqdimatına görə məsuliyyət daşıyır (*İSSAİ 2700/ 33-35; Paraq. 44-48*).

Maliyyə (hesabatlarının) auditinə görə məsuliyyət

Auditin aparılmasına dair Akademiyanın rəhbərliyinə nəzarət tədbirinin proqramının təsdiq edildiyi Kollegiya Qərarının tarixi və nömrəsi, nəzarət tədbirinin əsası, adı, əhatə olunan dövr və müddəti barədə məlumat verilmişdir (*"Hesablama Palatası haqqında" Qanun, maddə 21.10*).

Auditi həyata keçirən Hesablama Palatasının vəzifəli şəxsləri vəzifələrini layiqincə yerinə yetirməməsinə, kənar dövlət maliyyə nəzarəti obyektinin fəaliyyətinə müdaxilə edilməsinə, nəzarət tədbiri zamanı əldə edilmiş məlumatların yayılmasına və etik davranış qaydalarına

riayət edilməməsinə görə Qanunla müəyyən edilmiş qaydada məsuliyyət daşımaları barədə məlumatlıdır. (*"Hesablama Palatası haqqında" Qanun, maddə 31*).

Həmçinin, auditi aparan vəzifəli şəxslər vicdanlı davranış, peşəkarlıq və fərdi məsuliyyətin artırılmasını, loyallıq, ictimai etimad, insanların hüquq, azadlıq və qanuni maraqlarına, şərəf və ləyaqətinə və işgüzar nüfuzuna, kənar dövlət maliyyə nəzarəti obyektinin işgüzar nüfuzuna hörmət edilməsini, mədəni davranış, qərəzsizlik, korrupsiyanın qarşısının alınması, hədiyyə alma ilə əlaqədar məhdudiyyətlər, maraqlar toqquşmasının qarşısının alınmasını dərk edir və məsuliyyətlərini başa düşürlər (*"Dövlət qulluqçularının etik davranış qaydaları haqqında" Qanun*).

Bununla yanaşı, Palatanın əməkdaşları tərəfindən beynəlxalq Etika Məcəlləsinin məğzini təşkil edən dürüstlük və səmimiyyətə sadıq qalmağa borclu olduqlarını, inam, etibar, etimad və hörmətə layiq olmağı gözləməyə haqlarının olmasını dərk edərək, müstəqillik, obyektivlik və tərəfsizlik nümayiş etdirməklə, qərəzsiz şəkildə səlahiyyətlərinin yerinə yetirilməsi üçün siyasi təsirlərdən müstəqilliyini qoruyub saxlamasına əməl edilmişdir (*İSSAİ 130*).

Bununla yanaşı, məqsədlərimiz maliyyə hesabatlarının bütövlükdə təhriflər nəticəsində əhəmiyyətli təhriflərdən azad olub-olmadığına dair ağlabatan əminlik əldə etmək, habelə rəyimiz daxil edilən auditor hesabatını təqdim etməkdən ibarətdir. Ağlabatan əminlik əminliyin yüksək səviyyəsidir, lakin aparılmış audit nəticəsində mövcud olan əhəmiyyətli təhriflərin aşkarlanmasına həmişə zəmanət vermir. Təhriflər fırıldaqçılıq və ya səhv nəticəsində yarana bilər və istər ayrılıqda, istərsə də məcmu halında istifadəçilərin həmin maliyyə hesabatları əsasında qəbul etdikləri iqtisadi qərarlarına təsir etməsi əsaslı olaraq ehtimal edildiyi halda əhəmiyyətli hesab edilir.

Audit prosesi boyunca peşəkar mühakimə tətbiq edilmiş və peşəkar inamsızlıq prinsipinə əməl edilmişdir (*İSSAİ 2700/ 38-40; Paraq. 48,50,51,53*).

Auditlə əhatə olunan maliyyə əməliyyatları və hesabatları üzrə aşkar olunan əhəmiyyətli təhriflər və uyğunsuzluqlar, həmçinin dövlət vəsaitlərinin səmərəli istifadəsinə dolayı təsir göstərən hallar barədə məlumatları əks etdirən audit hesabatı (audit qrupun hesabatı) 2022-ci il 17 iyun tarixli AHO/4-2-2022-649 nömrəli məktubla Fövqəladə Hallar Nazirliyinin Akademiyasına təqdim olunmuşdur (*"Hesablama Palatası haqqında" Qanunun 22.11-ci maddəsi; İSSAİ 2450\10-14; 2260\ 3,4,6,7,9,16,19,23; 2265\5,9,11*).

Fövqəladə Hallar Nazirliyinin Akademiyası tərəfindən audit hesabatı üzrə təqdim olunan 2022-ci ilin 30 iyun tarixli, 37\34-00609 nömrəli məktubla təshih edilmiş və edilməmiş təhriflərə

dair qeyd, irad və rəyi təhlil edilərək “Hesablama Palatası haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2018-ci il 29 iyun tarixli, 1199-VQ nömrəli Qanununun 27.6-cı maddəsinin tələblərinə və Ali Audit Qurumlarının Beynəlxalq Təşkilatı (INTOSAI) tərəfindən qəbul edilən standartların tövsiyələrinə uyğun olaraq, aşkar olunan uyğunsuzluqların və digər nöqsanların aradan qaldırılması (kompensasiya ödənilməklə), müvafiq işçilərin öz məsuliyyətini dərk etməsi, gələcəkdə bu kimi halların baş verməsinin qarşısının alınması və ən azı məhdudlaşdırılması istiqamətində addımların atılması məqsədi ilə aşağıdakı təklif və tövsiyələrə gəlini (INTOSAI P1\1).

Təkliflər

Azərbaycan Respublikasının Fövqəladə Hallar Nazirliyinin Akademiyası tərəfindən

➤ 2022-ci il 30 iyun tarixli, 37\34-00609 nömrəli məktubla təqdim edilən 2021-ci il üzrə illik maliyyə hesabatlarında müvafiq düzəliş edilərək 47783,80 manat dəyərində aktivlərin uçota alınması və audit zamanı aşkar olunmuş nöqsanlara görə əməyin ödənişi üzrə 9503,10 manat, ezamiyyə xərci üzrə 224,0 manat, normadan artıq silinmiş yanacaq üzrə 567,6 manat, təqaüd üzrə 2628,70 manat, tender üzrə 2650,0 manat vəsaitin dövlət büdcəsinə ödənilməsinin nəzərə alınmasını;

Tövsiyələr

Azərbaycan Respublikasının Fövqəladə Hallar Nazirliyinin Akademiyasının rəhbərliyi tərəfindən aşağıdakıların nəzərə alınmasını məqsədüuyğun hesab edirik:

➤ Auditlə əhatə olunan dövrdə Nazirliyin tabeliyində olan hüquqi şəxslər tərəfindən dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına həyata keçirilən təmir-bərpa işlərinin balansdan-balansa verilməsi və əsas vəsaitlərin balansa götürülməsinə dair Nazirliyin əmrlərinə əlavə olunan siyahılarda qeyd olunan aktivləri qəbul edən məsul şəxslərin müəyyən edilməsini, həmin aktivlərin qəbulu (alışı) üzrə “İctimai Sektor üçün Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartlarına əsasən mühasibat uçotunun aparılması Qaydaları”nın 6.2-ci bəndinin tələblərinə uyğun ilkin uçot sənədlərinin (hər qəbul və ya alış üzrə Akademiyanın müvafiq idarə və ya strukturları tərəfindən təhvil-təslimi təsdiq edən) tərtib edilməsini, əvəzsiz təqdim olunan aktivlərin əsasən dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına əldə olunmasını və bu əməliyyatların vaxtında sənədləşdirilməməsinin fırıldaqqılıq hallarına şərait yarada bilməsini nəzərə alaraq bu kimi maliyyə-təsərrüfat əməliyyatlarının mövcud qaydaların tələblərinə uyğun həyata keçirilməsini;

➤ Dövlət büdcəsindən ayrılan vəsait hesabına mal göndərən (podratçı) təşkilata qabaqcadan ödənilmiş məbləğ həcmində vəsaitin hesabat ilində “gələcək hesabat dövrlərinin

gəliri” adı ilə şərti öhdəlik kimi maliyyə hesabatlarında tanınması, istismar müddəti başa çatmış əsasən yumşaq inventar, yataq ləvazimatları və xüsusi geyimlərin mövcud normativ sənədlərdə müəyyən edilən qayda və normalara uyğun (vaxtında) hesabatlardan silinməməsi kimi halların uzun müddət davam etməsi həm Akademiyanın, həm də təchizatı həyata keçirən digər hüquqi şəxslərin bu fəaliyyətlə əlaqəsi olan əməkdaşlarının sui-istifadə hallarına yol verməsinə münbit şərait yarada bilməsini;

➤ Akademiyanın strukturu, vəzifələri, fəaliyyətinin təşkilini tənzimləyən əsasnamələrə uyğun hər bir əməkdaşın vəzifə təlimatları və fəaliyyət sahələri üzrə riskləri, riskləri yaradan amilləri, onların reallaşma ehtimallarının qarşısının alınması üçün müəyyən işlərin görülməsini, reallaşdıqda fayda-maya dəyəri təhlili əsasında veriləcək cavablara dair yazılı sənədlərin hazırlanmasını, əməkdaşların onlardan tələb olunan işləri normativ sənədlərə uyğun, vaxtında və məqsədemüvafiq şəkildə icra edilməsinə nəzarət olunmasını;

➤ Auditin əhatə etdiyi predmet üzrə yol verilən uyğunsuzluqların təkrarlanmaması üçün Akademiyada qulluq keçən daimi və dəyişən heyət qulluqçularına əməkhaqqı, məzuniyyət haqları, ezamiyyə xərcləri hesablanarkən, malların (iş və xidmətlərin) satın alınması və mərkəzləşdirilmiş qaydada qəbulu ilə əlaqədar yaranan ehtiyatların hərəkəti, düzgün istifadəsi və müəyyən olunmuş normalar üzrə xərcə silinməsi zamanı yol verilən nöqsanların vaxtında və ya əvvəlcədən qarşısının alınması üçün müvafiq nəzarət fəaliyyətinin tətbiq edilməsini.

Azərbaycan Respublikası Fövqəladə Hallar Nazirliyinin Akademiyası
Maliyyə vəziyyəti haqqında hesabat

31 dekabr 2021-ci il tarixinə başa catan il üzrə

Min Azərbaycan manatı ilə		Qeyd		
Bölmə /maddə	Bölmə/maddələrin adı	İzahlı qeydlər in Nəsi	2021	2020
Aktivlər				
1	Qısamüddətli aktivlər			
11	Qısamüddətli debitor borcları	3.2.	7.86	
12	Ehtiyatlar	3.3.	1216.12	4058.14
14	Sair qısamüddətli aktivlər	3.4.	147.91	189.04
Cəmi qısamüddətli aktivlər			1371.89	4247.18
2	Uzunmüddətli aktivlər			
23	Torpaq, tikili, avadanlıq və digər uzunmüddətli aktivlər	3.5.	40547.05	41743.40
24	Qeyri-maddi aktivlər	3.7.	78.82	131.85
25	Sair uzunmüddətli qeyri-maliyyə aktivləri	3.8.	43.46	18.36
Cəmi uzunmüddətli aktivlər			40669.33	41893.61
Cəmi aktivlər			42041.22	46140.79
Öhdəliklər				
3	Qısamüddətli öhdəliklər			
30	Qısamüddətli kreditor borcları	3.9.	152.45	74.84
33	Sair qısamüddətli öhdəliklər	3.10.	333.52	260.00
Cəmi qısamüddətli öhdəliklər			485.97	334.84
Cəmi öhdəliklər			485.97	334.84
5	Xalis aktivlər (Kapital)			
53	Kapital ehtiyatları		41885.45	45951.76
54	Bölüşdürülməmiş mənfəət (ödənilməmiş zərər)		-330.20	-145.79
Cəmi xalis aktivlər (kapital)			41555.25	45805.97
Cəmi xalis aktivlər (kapital) və öhdəliklər			42041.22	46140.81

Fövqəladə Hallar Nazirliyinin Akademiyasının reisi

Baba Salayev

Maliyyə-iqtisadiyyat şöbəsinin reisi

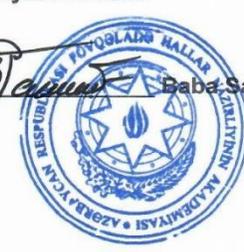
Qara Əsgərov

Azərbaycan Respublikası Fövqəladə Hallar Nazirliyinin Akademiyası
Maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında hesabat
 31 dekabr 2021-ci il tarixinə başa catan il üzrə

Min Azərbaycan manatı ilə	Qeyd		
	Göstəricilər	İzahlı qeydlər in Nəsi	2021
Vergi və məcburi ödənişlərdən daxilolmalar üzrə qeyri-birja gəlirləri	3.11.	7465.65	6392.03
Birja əməliyyatlarından gəlir	3.12.	284.07	231.48
Sair əməliyyat gəlirləri	3.13.	391.60	3845.98
Cəmi gəlirlər		8141.32	10469.49
Sərf edilmiş materialların dəyəri		3940.45	492.93
Əmək haqqı, əmək haqqına görə ayırmalar və işçilərlə bağlı digər xərclər	3.14.	5454.35	5685.70
Amortizasiya xərcləri	3.5.	1445.15	1358.60
Sair əməliyyat xərcləri	3.16.	1552.07	543.05
Cəmi xərclər		12392.02	8080.28
Xalis mənfəət (zərər)		- 4250.70	2389.21

Fövqəladə Hallar Nazirliyinin Akademiyasının rəisi

 Baba Salayev

Maliyyə-iqtisadiyyat şöbəsinin rəisi

 Qara Əsgərov

Azərbaycan Respublikası Fövqəladə Hallar Nazirliyinin Akademiyası
Xalis aktivlər/Kapitalda dəyişikliklər haqqında hesabat

31 dekabr 2021-ci il tarixinə başa catan il üzrə
Min Azərbaycan manatı ilə

Kod	Göstəricilər	İzahlı qeydlər in Nəsi	Digər ehtiyat fondları	Bölüşdürülməmi \$ mənfəət/(ödənilmiş zərər)	Cəmi
6	01 yanvar 2021-ci il tarixinə qalıq		45951.76	-145.79	45805.97
7.4	Hesabat dövrü üzrə xalis aktivlərdə (kapitalda) artma (azalma)	3.17.			
7.5	Kapitalın maddələri arasında köçürmələr	3.17.	-4066.31	4066.31	0,00
7.6	Hesabat dövrü üzrə xalis mənfəət (zərər)	3.17.		-4250.71	-4250.71
8	Hesabat dövrü üzrə xalis aktivlərdə (kapitalda) cəmi dəyişikliklər		-4066.31	-184.40	-4250.71
9	31 dekabr 2021-ci il tarixinə qalıq		41885.45	-330.19	41555.26

Fövqəladə Hallar Nazirliyinin Akademiyasının rəisi

 Baba Salayev

Maliyyə-iqtisadiyyat şöbəsinin rəisi

 Qara Əsgərov

Azərbaycan Respublikası Fövqəladə Hallar Nazirliyinin Akademiyası
Pul vəsaitlərinin hərəkəti haqqında hesabat

31 dekabr 2021-ci il tarixinə başa catan il üzrə

Min Azərbaycan manatı ilə

Göstəricilər	İzahlı qeydlərin Nəsi	2021	2020
Əməliyyat fəaliyyəti üzrə pul vəsaitlərinin hərəkəti			
Pul daxilolmaları:			
Vergilər, rüsumlar və cərimələr nəticəsində yaranan pul vəsaiti daxilolmaları	3.1.	288.12	231.48
Qrantlar və ya transferlər və büdcə təşkilatları tərəfindən həyata keçirilən digər vəsaitlər və digər büdcə ayırmaları nəticəsində yaranan pul vəsaitlərinin daxilolmaları	3.1.	7441.44	6610.34
Royalti, haqlar, komisyon yığımları və digər gəlirlərdən yaranan pul vəsaitlərinin daxilolması	3.1.		
Cəmi daxilolmalar:		7729.56	6841.82
Pul xaricolmaları:			
Mallara və xidmətlərə görə təchizatçılara pul vəsaitlərinin ödənişləri	3.15. 3.16.	2127.46	808.88
İşçilərə və onların adından pul vəsaitlərinin ödənişləri	3.14.	5495.29	5735.84
Büdcəyə qaytarılan vəsait	3.1.	17.39	217.30
Cəmi xaricolmalar:		7640.14	6762.02
Əməliyyat fəaliyyəti üzrə pul vəsaitlərinin xalis hərəkəti		89.43	79.80
İnvestisiya fəaliyyəti üzrə pul vəsaitlərinin hərəkəti			
Cəmi daxilolmalar:		0,00	0,00
Pul xaricolmaları:			

Torpaq, tikili və avadanlıqların, qeyri-maddi və digər uzunmüddətli aktivlərin əldə edilməsi məqsədilə pul vəsaitlərinin ödənişləri. Bu ödənişlər təsərrüfat subyekti tərəfindən öz gücünə inşa edilmiş tikili və avadanlıqlar, habelə layihələr üzrə kapitallaşdırılan xərclərə aid ödənişləri daxil edir.

3.5. 89.43 79.80

Cəmi xaricolmalar:

89.43 79.80

İnvestisiya fəaliyyəti üzrə pul vəsaitlərinin xalis hərəkəti

-89.43 -79.80

Pul vəsaitlərinin və onların ekvivalentlərinin ilin sonuna qalığı

0,00 0,00

Fövqəladə Hallar Nazirliyinin
Akademiyaşının reisi

Maliyyə-
iqtisadiyyat
şöbəsinin reisi

 Baba Salayev

 Qara Əsgərov

Vəfa Mütəllimova
auditor, iqtisad üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

BÖYRƏKLƏRİN XRONİKİ XƏSTƏLİYİ SAHƏSİNDƏ AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASINDA HƏYATA KEÇİRİLƏN FƏALİYYƏTİN AUDİTİNİN NƏTİCƏLƏRİ HAQQINDA AUDİTOR HESABATI

ÜMUMİ MƏLUMATLAR

Kənar dövlət maliyyə nəzarəti (bundan sonra – KDMN) tədbirinin keçirilməsinin əsası: Audit Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatası Kollegiyası Kollegiyasının 21.02.2022-ci il tarixli Kollegiya iclasının AHO/4-3.2-2022-22 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş proqrama və 04.03.2022-ci il tarixli AHO/4-3.9-2022-14 nömrəli vəsiqəyə əsasən aparılmışdır.

KDMN tədbirinin məqsədi: Əlaqədar qurumların xroniki böyrək xəstəliyinə dair fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi, habelə nöqsan və çatışmazlıqların aşkar edilərək fəaliyyətin təkmilləşdirilməsi imkanlarının müəyyən edilməsi, həmçinin nəticəliliyin artırılması və təkmilləşdirmə istiqamətində təklif və tövsiyələrin verilməsi.

KDMN tədbirinin predmeti:

- Proqramın icrası ilə bağlı fəaliyyətin təşkilinin nəticəliliyi;
- xroniki böyrək xəstəliklərinin profilaktikası, müalicəsi və reabilitasiyası istiqamətində görülən tədbirlərin səmərəliliyi;

KDMN tədbirinin əhatə etdiyi dövr: Audit 01.01.2016-cı il tarixindən 31.12.2021-ci il tarixinədək olan dövrü əhatə etmişdir.

KDMN tədbirinin keçirilmə müddəti: Audit 09.03.2022-ci il tarixindən 01.06.2022-ci il tarixinədək keçirilmişdir.

Auditin nəticələri üzrə hesabat: “Dövlət sektorunda auditin təməl prinsipləri (İSSAİ 100)” standartının, Ali Audit Orqanlarının Beynəlxalq Təşkilatının (İNTOSAİ) 100 (*Dövlət sektorunda auditin təməl prinsipləri*), 300 (*Səmərəlilik auditinin prinsipləri*), 3000 (*Səmərəlilik audit*

standartı) nömrəli standartlarının prinsiplərinə və tövsiyələrinə uyğun olaraq keçirilən audit üzrə tətbiq edilən standartlar və digər mənbələr hesabatın istifadəçilərinə bəyan olunması məqsədi ilə Hesabata daxil edilmişdir (İSSAI 100/8).

Audit aparılan qurumlar: Auditlə "2016-2020-ci illər üçün xroniki böyrək çatışmazlığı üzrə Tədbirlər Proqramı" (bundan sonra – Tədbirlər Proqramı) çərçivəsində nəzərdə tutulan fəaliyyətlərin icraçısı olan Səhiyyə Nazirliyi (bundan sonra – Nazirlik) , onun tabeliyindəki "İnnovasiya və Təchizat Mərkəzi" PHŞ (bundan sonra – Mərkəz), habelə 2020-ci ildən etibarən tibb müəssisələrinin, o cümlədən hemodializ şöbələrinin tabe olduqları "Tibbi Ərazi Bölmələrini İdarəetmə Birliyi" PHŞ (bundan sonra – TƏBİB) və onun tabeliyindəki 10 tibb müəssisəsinin 12 hemodializ şöbəsi əhatə olunmuşdur.

Tibb müəssisələrinin 2020-ci ildən TƏBİB-in tabeliyinə verilməsinə baxmayaraq, dövlət büdcəsindən Tədbirlər Proqramının icrasına ayrılan vəsaitlər Nazirlik üzrə nəzərdə tutulmuşdur.

İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyi (bundan sonra – Agentlik) və TƏBİB tərəfindən 2020-2021-ci illərdə Tədbirlər Proqramında nəzərdə tutulan fəaliyyətlərin icrası istiqamətində vəsait xərc edilməmişdir.

Hazırda respublikanın 34 şəhər və rayonunda 41 tibb müəssisəsində 43 hemodializ şöbəsi, ondan 8 tibb müəssisəsində olmaqla 10 şöbə Bakıda, o cümlədən 9-u TƏBİB-in, 1 şöbə isə Daxili İşlər Nazirliyinin tabeliyindədir. Bunlardan əlavə, Naxçıvan Muxtar Respublikasında 8 hemodializ şöbəsi vardır ki, bununla da ölkə üzrə dövlət tibb müəssisələrində 51 hemodializ şöbəsi fəaliyyət göstərir.

Nazirliyin və Mərkəzin cari auditlə əhatə olunan 2016-2019-cu illərdəki fəaliyyəti müvafiq maliyyə nəzarəti tədbirləri ilə əhatə olunduğu və həmin illərə dair maliyyə sənədlərinin arxivləşdirilməsi səbəbindən bəzi təhlillər 2020-2021-ci illərə aid satınalma müqavilələri və onların təhvil-təslim aktları əsasında aparılmışdır.

Əhatə edilmiş vəsait: 2016-2021-ci illərdə böyrəklərin xroniki xəstəliyi sahəsində tədbirlərin maliyyələşdirilməsi məqsədilə xərc edilmiş vəsaitin ümumi məbləği həmin illərdə dövlət büdcəsindən bu məqsədlə ayrılan vəsaitdən 56453,6 min manat çoxdur (Cədvəl 1).

Cədvəl 1. 2016-2021-ci illərdə böyrəklərin xroniki xəstəliyi sahəsində tədbirlərin maliyyələşdirilməsinə sərf edilən vəsaitlər, manatla

Vəsaiti xərc edən qurum	Vəsaitin təyinatı	Xroniki böyrək çatışmazlığı üzrə tədbirlər proqramı		Dövlət büdcəsindən digər proqramlara ayrılan	Humanitar yardım və əvəzsiz alınan	Cəmi icra
		Dürüstləşmiş təyinat	Kassa icrası			
Səhiyyə Nazirliyi	Böyrək köçürmə əməliyyatları	3000000,0	2953620,1	-	-	2953620,1
İnnovasiya və Təchizat Mərkəzi	Hemodializ üçün dərman, ləvazimat və avadanlıqlar, böyrək köçürülənlər üçün dərmanlar	161380376,0	159838618,3	53320274,7	3133288,2	216292181,2
Cəmi	-	164380376,0	162792238,4	53320274,7	3133288,2	219245801,3

Mərkəz tərəfindən hemodializ şöbələrinə 2016-2021-ci illərdə digər proqramlar hesabına 41337,9 min manat dəyərində hemodializ xəstələrində istifadə edilən dərman vasitələri, sərfiyyat materialları və ləvazimatlar, habelə Kliniki Tibbi Mərkəzin (bundan sonra – KTM) aptekinə böyrək köçürülən xəstələr üçün 11982,4 min manat dəyərində immunosupressiv dərmanlar verilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin (bundan sonra – Nazirlər Kabineti) 25.06.2010-cu il tarixli 120 nömrəli "Ali təhsil müəssisələrində və magistratura səviyyəsi üzrə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasında yeni maliyyələşmə mexanizminin tətbiq edilməsi haqqında" Qərarına edilmiş 16.11.2012-ci il tarixli 269 nömrəli dəyişikliklə rezidenturada həkim-mütəxəssis hazırlığı aparılan ixtisaslar üzrə adambaşına maliyyələşmə məbləği 2013-cü il yanvarın 1-dən 2380,0 manat, 07.03.2018-ci il tarixli 79 nömrəli dəyişikliklə növbəti tədris ilindən 4000,0 manat, 03.10.2019-cu il tarixli 428 nömrəli dəyişikliklə 2019-cu il sentyabrın 1-dən 5600,0 manat təsdiq edildiyini nəzərə alaraq, ölkədə rezidentura təhsilinin tətbiq edildiyi dövrdən 2022-ci ilədək Nefrologiya ixtisasına qəbul olan 74 nəfərin və Uşaq nefrologiyası ixtisasına qəbul olan 2 nəfərin mütəxəssis hazırlığına adambaşına maliyyələşmə metodu ilə təxmini hesablamalara əsasən 800000,0 manatadək, o cümlədən məzun olan 42 nəfər üçün 490000,0 manat vəsait xərc edildiyini demək mümkündür.

Eyni zamanda, 2017-2019-cu illər üzrə 5750,0 manat dəyərində 23000 ədəd çap materialı, o cümlədən 2017-ci ildə "Xroniki böyrək xəstəliyi səssiz qatildir" adlı A5 formatında 760,0 manat dəyərində 2000 ədəd vərəqə, 2018-ci ildə eyniadlı və formatlı vərəqədən 1696,0 manat dəyərində 4000 ədəd, 2018-ci ildə həkimlər üçün "Diabetik nefropatiya" adlı A4

formatında 1344,0 manat dəyərində 2000 ədəd buklet, 2019-cu ildə “Böyrək sağlamlığını bu gün qoru” adlı A5 formatında 1950,0 manat dəyərində 15000 ədəd bukletin çapı həyata keçirilmişdir.

AUDİTİN KEÇİRİLMƏSİ VƏ SÜBUTLARIN TOPLANMASI

Auditin keçirilməsinə mane olma: Audit qrupunun hesabatına əsasən audit planlaşdırılmasında müəyyən edilmiş auditin predmeti, əhatə dairəsi və audit prosedurlarına uyğun audit sübutlarının toplanmasına maneçilik törədilməsi halları müşahidə olunmamış və təmin olunması üçün müraciət edilmiş sənədlər və məlumatlar audit qrupuna təqdim olunmuşdur.

Audit yanaşması və metodologiyası: Auditin predmetinə və məqsədlərinə müvafiq olaraq Tədbirlər Proqramının və 2021-ci ildə həmin tədbirlərin davamlılığının təmin edilməsinə dair fəaliyyətlərin qiymətləndirilməsi üçün nəticə və sistem əsaslı yanaşma tətbiq edilmişdir.

Auditin məqsədlərinə nail olunması və müvafiq sualların cavablandırılması üçün xroniki böyrək xəstələrinin və böyrək köçürmələrin sayına, hemodializ qəbul edən xəstələrin registrinə, hemodializ şöbələrinə verilən dərman və avadanlıqlara, hemodializ şöbələrinin kadr təminatına, ölkədə nefrologiya ixtisası üzrə həkim-mütəxəssis hazırlığına, xroniki böyrək çatışmazlığından (bundan sonra – XBC) əziyyət çəkən əlillərə göstərilən xidmətlərə, dövlət büdcəsi hesabına orqan köçürülməsinə dair təhlillər aparılmış, statistik və müvafiq maliyyə göstəriciləri öyrənilmiş və müqayisəli təhlili aparılmışdır. Bakı şəhərində 4 tibb müəssisəsində 6 hemodializ şöbəsi, Sumqayıt və Şirvan şəhərlərinin, habelə Şamaxı, Qəbələ, Bərdə və Lənkəran rayonlarının hər birində 1 hemodializ şöbəsi olmaqla ümumilikdə ölkə üzrə 12 hemodializ şöbəsində xəstələrə hemodializ xidmətinin göstərilməsinə dair yerində baxış, habelə xəstələrlə sorğular həyata keçirilmişdir.

Auditor hesabatının hazırlanmasında audit qrupu tərəfindən təqdim olunmuş audit hesabatı, hesabata əlavə olunmuş sənədlər, keçirilmiş yerində baxışlara dair aktlar və xəstələrlə keçirilmiş sorğuların nəticələri, həmçinin audit qrupunun hesabatına münasibət bildirilməsinə dair Nazirliyin 20.07.2022-ci il tarixli, Mərkəzin 05.07.2022-ci il tarixli, Agentliyin 18.07.2022-ci il tarixli və TƏBİB-in 25.07.2022-ci il tarixli məktublar nəzərə alınmışdır.

Öyrənilmiş sənədlər:

- Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının xəstəliklərin beynəlxalq təsnifatının 9, 10 və 11-ci buraxılışları.
- “İnsan orqan və toxumalarının donorluğu və transplantasiyası haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu;
- “Dövlət satınalmaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu;
- Nazirlər Kabinetinin 28.01.2016-cı il tarixli 17 nömrəli Qərarı ilə “2016-2020-ci illər üçün xroniki böyrək çatışmazlığı üzrə Tədbirlər Proqramı”;
- Nazirlər Kabinetinin 26.11.2010-cu il tarixli 227 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “2011-2015-ci illər üçün xroniki böyrək çatışmazlığı üzrə Tədbirlər Proqramı”;
- Nazirlər Kabinetinin 19.07.2006-cı il tarixli 179 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Xroniki böyrək çatışmazlığı üzrə Tədbirlər Proqramı”;
- Nazirlər Kabinetinin 21.11.2013-cü il tarixli 330 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş “Rezidentura təhsilinin məzmunu və təşkili Qaydaları”;
- Nazirlər Kabinetinin 18.03.2019-cu il tarixli 106 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş “Malların (işlərin və xidmətlərin) ehtimal olunan qiymətlərinin hesablanması üsulları”;
- Nazirlər Kabinetinin 28.02.2003-cü il tarixli 34 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş “Mallar (işlər və xidmətlər) üzrə satınalma müqaviləsinin nümunəsi”;
- Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 25.05.2006-cı il tarixli 413 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyinin Əsasnaməsi”;
- Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 06.09.2017-ci il tarixli 1592 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyinin Nizamnaməsi”;
- İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyinin İdarə Heyətinin 20.06.2019-cu il tarixli 16 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Tibbi Ərazi Bölmələrini İdarəetmə Birliyi” publik hüquqi şəxsin Nizamnaməsi;
- Səhiyyə Nazirliyinin 25.12.2009-cü il tarixli 185 nömrəli Əmri ilə təsdiq edilmiş “İnnovasiya və Təchizat Mərkəzi”nin Əsasnaməsi;
- Səhiyyə Nazirliyinin Kollegiyasının 11.01.2018-ci il tarixli 01 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Dərman vasitələrinin istehsalına, daşınmasına və saxlanmasına dair tələblər”;
- Səhiyyə Nazirliyi Kollegiyasının 13.10.2014-cü il tarixli 39 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Rezidenturanı bitirən həkim-mütəxəssislərin iş yerlərinə göndərilməsi Qaydaları”;

- Səhiyyə Nazirliyi Kollegiyasının 22.04.2011-ci il tarixli 17 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Hemodializ üzrə klinik protokol”;
- Səhiyyə Nazirliyinin xəstələrə böyrək köçürülməsinə dair sərəncamları;
- “Hemodializ müalicəsinin təşkilinin təkmilləşdirilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası səhiyyə nazirinin 26.10.2005-ci il tarixli 118 nömrəli Əmri;
- -“2016-2020-ci illər xroniki böyrək çatışmazlığı üzrə Tədbirlər Proqramı”nın həyata keçirilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası səhiyyə nazirinin 04.04.2016-cı il tarixli 25 nömrəli Əmri;
- “Hemodializ müalicəsinin təşkilinin təkmilləşdirilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyinin 26.10.2005-ci il tarixli 118 nömrəli Əmrinə dəyişikliklərin edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası səhiyyə nazirinin 08.05.2013-cü il tarixli 38 nömrəli Əmri;
- ISO 23500-3:2019 (Hemodializ və əlaqəli terapiyalar üçün su) standartı;
- XBÇ-yə dair illik fəaliyyət hesabatları;
- Səhiyyə Nazirliyinin 2016-2020-ci illərdə illik fəaliyyət hesabatının təqdim edilməsinə dair “Tibb qəzeti”ndə yayımlanan xəbər mətnləri;
- audit qrupunun yerində keçirdiyi baxışlara dair tərtib edilmiş aktlar;
- xəstələrlə keçirilmiş sorğuların nəticələri.

XÜLASƏ

Hesablama Palatasının 2022-ci ilin İş Planına əsasən, böyrəklərin xroniki xəstəliyi sahəsində Azərbaycan Respublikasında həyata keçirilən fəaliyyətə dair keçirilmiş səmərəlilik (performans) auditini “2016-2020-ci illər üçün xroniki böyrək çatışmazlığı üzrə Tədbirlər Proqramı” (bundan sonra – Proqram) çərçivəsində, eləcə də 2021-ci ildə həyata keçirilmiş tədbirləri əhatə etmiş, tədbirlər üzrə ümumilikdə 219,2 mln. manat, eləcə də kadr hazırlığı ilə bağlı 490,0 min manat və maarifləndirmə üzrə 5,8 min manat məbləğində vəsait istifadə edilmişdir. Fəaliyyətin miqyası nəzərə alınaraq audit obyektləri kimi Azərbaycan Respublikasının Səhiyyə Nazirliyi (bundan sonra – Nazirlik), İnnovasiya və Təchizat Mərkəzi (bundan sonra – Mərkəz), İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyi (bundan sonra – İTS) və Tibbi Ərazi Bölmələrini İdarəetmə Birliyi (bundan sonra – TƏBİB) müəyyən olunmuşdur.

İlk olaraq, ümumilikdə xroniki böyrək çatışmazlığı (bundan sonra – XBÇ) ilə bağlı fəaliyyət üzrə nəzərdə tutulmuş tədbirlərin Nazirliyin, həmçinin İTS və TƏBİB-in əhalinin sağlamlığının qorunması və keyfiyyətli tibbi xidmətin göstərilməsi ilə bağlı müəyyən edilmiş vəzifə və

funksiyaları çərçivəsinə daxi olduğunu, eləcə də dövlət büdcəsindən proqram və ya tədbirlər planının başa çatdığı illər üzrə zəruri maliyyə vəsaitinin ayrıldığını və icra edildiyini diqqətə alsaq, ümumilikdə xroniki böyrək xəstəlikləri ilə bağlı fəaliyyətin hər hansı dövlət proqramı və ya tədbirlər planı ilə təsdiq olunması zərurətinin kəskin olaraq mövcud olmadığı qeyd edilməlidir. Göstərilən çərçivədə fəaliyyətin dəqiq müəyyən edilmiş tədbirlər üzrə vəsaitlərin ünvanlılığının təyin olunması, bu istiqamətdə hesabatlılığın təmin edilməsi vasitəsilə də həyata keçirilməsi mümkünlüyü qənaətinə gəlinmişdir.

Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı tərəfindən təsdiq edilmiş təsnifat üzrə XBÇ-nin 6, Azərbaycan Respublikasında hal-hazırda tətbiq edilən təsnifat üzrə 5 mərhələsi müəyyən edilsə də, XBÇ ilə bağlı təsdiq edilmiş proqramlardan yalnız 2006-2010-cu illəri əhatə edən proqramlarda xəstəliyin daha ağır forması olan terminal, başqa sözlə, 4-cü və 5-ci mərhələsində olan xəstələri əhatə etdiyi qeyd edilmiş, digər proqramlarda isə xəstəliyin hansı mərhələsində olan xəstələrin əhatə edildiyi qeyd edilməmişdir. Auditin əhatə etdiyi Proqramın əsas məqsədi kimi XBÇ-dən əziyyət çəkən xəstələrə göstərilən tibbi yardımın həcmnin və keyfiyyətinin artırılması və onların həyat keyfiyyətinin yaxşılaşdırılması müəyyən edilsə də, təsdiq olunmuş 6 vəzifənin 4-ü hemodializ xidmətinin və böyrəkköçürmə əməliyyatlarının təqdim edilməsi, 1-i nefroloji xidmətin kadr potensialının gücləndirilməsi, 1-i isə əhalinin bu istiqamətdə maarifləndirilməsi ilə bağlı fəaliyyəti nəzərdə tutmuşdur. Beləliklə də qeyd olunmalıdır ki, XBÇ ilə bağlı Proqram ümumilikdə bu xəstəliyin bütün mərhələlərini, eləcə də uşaqlarla bağlı tədbirləri əhatə etməmişdir. Proqramın xroniki böyrək xəstəliyinin neçənci mərhələsində olan xəstələri əhatə etdiyinin dəqiqləşdirilməməsi həm xəstələrin hemodializə təyin olunmasında, həm də böyrəkköçürmə məsələlərində bir sıra qeyri-müəyyənliklərə səbəb olmuşdur.

Vurğulanmalıdır ki, Proqramda tədbirlərin yalnız fəaliyyətlərin istiqamətini təsvir etməklə həmin fəaliyyətlər üzrə cari, eləcə də 5 ili əhatə etməsinə baxmayaraq, aralıq və gözlənilən nəticə indikatorları müəyyən olunmamış, bu isə öz növbəsində, Proqramın nəticəliliyinin müəyyən olunması imkanlarını məhdudlaşdırmışdır.

2016-2020-ci illər üzrə XBÇ sahəsində Proqramda icrası nəzərdə tutulmuş 11 fəaliyyətdən 2016-2020-ci illərin dövlət büdcəsində yalnız 2-ci, o cümlədən böyrəklərin xroniki patologiyası olan şəxslərin vaxtında aşkar edilməsi və onların tam həcmdə tibbi yardımla, o cümlədən hemodializ müalicəsi ilə təmin edilməsi və ehtiyacı olan xəstələr üzərində böyrəkköçürmə əməliyyatlarının həyata keçirilməsi ilə bağlı fəaliyyət üzrə maliyyə vəsaitləri konkret olaraq nəzərdə tutulmuşdur. Kadr hazırlığı və əhalinin maarifləndirilməsi ilə bağlı

tədbirlər müvafiq istiqamətlər üzrə ayrılmış vəsaitlər hesabına maliyyələşdirilmiş, beləliklə də Proqram üzrə tədbirlərin maliyyə yükü ilə bağlı hesabatlılığı təmin etmək mümkün olmamış, bu isə öz növbəsində, məqsəd-vəsait-nəticə uyğunluğunun ədalətli qiymətləndirilməsinə şərait yaratmamışdır.

Proqramda XBÇ olan xəstələrin vahid elektron registrinin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı tədbir nəzərdə tutulsa da, faktiki olaraq registr XBÇ-dən əziyyət çəkən bütün xəstələri deyil, yalnız dövlət hesabına hemodializ alan xəstələrin sayını əks etdirir ki, bu da qeyd edilən xəstəlik üzrə ölkədə real vəziyyətin qiymətləndirilməsi, bu istiqamətdə tədbirlərin konkret hədəflər üzrə müəyyənləşdirilməsi, nəticədə isə tələb olunan maliyyə yükünün hesablanması imkanlarını məhdudlaşdırır. Ümumiyyətlə, registrin xəstəliyin bütün mərhələlərini əhatə etməsi ilə yanaşı, bir sıra məlumatları, o cümlədən ağırlaşmaya səbəb olacaq və ya digər yan xəstəliklərlə bağlı məlumatları özündə əks etdirməsinin XBÇ üzrə dövlətin həyata keçirdiyi tədbirlərin nəticəliliyinin və ayrılmış vəsaitlərin səmərəliliyinin yüksəldilməsinə xidmət edəcəyi qənaətinəyik. Registrin təkmil olması gələcəkdə XBÇ-nin ayrı-ayrı mərhələlərində həyata keçiriləcək tədbirlərin xəstələrin ömür uzunluğu göstəricisinə təsirinin, eyni zamanda əmək qabiliyyətinin tam və ya qismən itirilməsinin qiymətləndirilməsi üçün də şərait yaratmış olar. Proqramda registrin təkmilləşdirilməsinin 2016-2018-ci illəri əhatə etməsi göstərilə də, audit sübutları mövcud registrə məlumatların natamam və ya bəzi hallarda yalnız daxil olduğunu müəyyən etmişdir ki, bu da, son nəticədə, mövcud vəziyyətin düzgün qiymətləndirilməsi və qeyd edilən sahədə gələcək fəaliyyətin konkret məqsədlərinin müəyyənləşdirilməsi imkanlarını məhdudlaşdırmışdır.

İxtisaslı kadrların hazırlanması ilə bağlı tədbirlərin qurumlar arasında uzlaşdırılmaması kadrların sayının tələb olunan saydan az olması, eləcə də nefrologiya ixtisası üzrə rezidentura təhsilini bitirən mütəxəssislərin təyinatları zamanı hemodializ şöbələrindəki kadr çatışmazlığının nəzərə alınmaması bir sıra hemodializ şöbələrinin fəaliyyətsiz qalması və 01.01.2022-ci il tarixə hemodializ şöbələrində həkim-nefroloq ştatlarının 29,1%-nin vakant olması ilə nəticələnmişdir.

Nazirlik tərəfindən tədbirlər proqramının icrasında koordinasiyanı həyata keçirəcək struktur bölmə və ya məsul şəxs, proqramın icrasının nəticəliliyini qiymətləndirməyə imkan verən nəticə indikatorlarının müəyyən edilməməsi, xroniki böyrək xəstəliyi sahəsində dövlət strategiyasına dair sənədin qəbul olunmaması, əhaliyə nefrologiya profili üzrə tibbi yardımın göstərilməsi və hemodializ şöbələrinin fəaliyyətinin təşkil qaydalarının, hemodializ şöbələrində

tibbi heyətin ştat normativləri və avadanlıqlarla təchizat standartlarının işlənilib hazırlanmaması, icrası İTS-ə tapşırıldıqdan sonra da İTS və TƏBİB tərəfindən audit dövrünədək XBÇ xəstələrinin hemodializə təyin olunması məqsədilə komissiya formalaşdırılmaması Proqram üzrə tədbirlərin nəticəli icrasına şərait yaratmamış, bu sahədə fəaliyyətlər uzalaşdırılmadan həyata keçirilmişdir.

Eləcə də vurğulanmalıdır ki, bu sahədə hüquqi aktların təkmilləşdirilməsi ilə bağlı tədbirlərin həyata keçirilməməsi, o cümlədən meyit donordan orqan köçürülməsinə dair müvafiq hüquqi bazanın yaradılması prosesinin tamamlanmaması səbəbindən respublikamızda meyit donordan orqan köçürülməsi təmin edilə bilməmişdir.

Proqramda nəzərdə tutulmadığı, habelə buna dair hər hansı əmr və ya sərəncam olmadığı halda, Proqrama ayrılmış vəsait hesabına satın alınan dərmanlar qaraciyər və ürək köçürülən, qırmızı qurdeşənəyi, habelə böyrəklərin bəzi xroniki xəstəlikləri, o cümlədən xroniki qlomerulonefrit, xroniki nefrit, nefrotik sindrom diaqnozu olan xəstələrə də verilmişdir ki, bu da XBÇ ilə bağlı ayrılmış vəsaitlərin nəticəliliyinə təsir edən amil olaraq qiymətləndirilmişdir.

Proqramın məqsədlərinə nail olunması ilə bağlı fəaliyyətin düzgün təşkil edilməməsi, daxili nəzarət üzrə müvafiq tədbirlərin, o cümlədən zəruri monitorinqlərin həyata keçirilməməsi bəzi rayonlarda hemodializ şöbəsinin yaradılmaması, bir sıra hallarda isə yaradılaraq avadanlıqlarla tam təmin edilməməsi ilə nəticələnmişdir. Belə ki, bəzi hallarda avadanlıqlar Şəmkir, Goranboy və Abşeron rayon mərkəzi xəstəxanalarına (bundan sonra – RMX) 2019-2020-ci illərdə ümumilikdə 1120,8 min manat dəyərində 37 ədəd hemodializ qurğusu və 295,2 min manat dəyərində 2 ədəd osmos tipli sutəmizləmə qurğusu verilməsinə baxmayaraq, həmin tibb müəssisələrində hal-hazırədək hemodializ şöbəsi fəaliyyətə başlamamış, əhaliyə digər rayonlarda xidmət göstərilmişdir.

Hemodializ şöbələrinin laborator imkanlarının məhdudluğu, analiz cavablarının bəzi hallarda tam səhih olmaması, böyrəkköçürmə əməliyyatı icra edilmiş xəstələrə xüsusi reabilitasiya proqramlarının təşkilinin zəruri olması və hazırda TƏBİB-in tabeliyində olan reabilitasiya tipli tibb müəssisəsinin maddi-texniki bazasının bu xidmətin həyata keçirilməsi üçün uyğun olmaması tibb müəssisələrinin müvafiq avadanlıqlarla təchizat səviyyəsində müəyyən çatışmazlıqların mövcudluğunu qeyd etmək imkanı verir. Bu amil, eləcə də yuxarıda göstərilədiyi kimi, fəaliyyətin düzgün koordinasiya edilməməsi səbəbindən ölkə üzrə hemodializ şöbələrindəki dializ aparatlarının 10%-i istismar müddətini başa vurmuş, hemodializ şöbələrinə

2019-2021-ci illərdə verilmiş 49 ədəd hemodializ aparatı müxtəlif səbəblərdən istifadəyə verilə bilməmişdir.

Audit sübutları registrə daxil edilən məlumatların məhdudluğu və növbəliliyinin düzgün tənzimlənməməsi səbəbindən hemodializ şöbələrinin iş saatlarının hemodializ prosedurlarının icrası müddətləri ilə üst-üstə düşmədiyini, bunun isə xəstələrin hemodializ üzrə klinik protokolda nəzərdə tutulandan daha az hemodializ qəbul etmələri ilə nəticələndiyini göstərmiş, hemodializ şöbələrinin bir çoxunda 1 hemodializ aparatına düşən sahə normadan 1,2-2,4 dəfə az olmuşdur.

Zəruri məlumatların əhatəliliyinin aşağı olması, xəstələrin dövlət hesabına böyrəkköçürmə növbəsinə yazılmalarına dair qaydaların qəbul edilməməsi, prosesin elektronlaşdırılmaması və nəzarət mexanizmlərinin qurulmaması, xəstələrin növbədə yerinə dair qiymətləndirmə prosedurlarının tətbiq edilməməsi, yuxarıda da qeyd ediliyi kimi, böyrəkköçürmə ilə bağlı fəaliyyətdə bir sıra nöqsanlara yol açmışdır.

İstismar müddətini başa vuran avadanlıqların mövcud olması, eləcə də alınmış avadanlıqların istifadə edilməməsi, Proqrama ayrılmış vəsaitin digər istiqamətlərə yönəldilməsi ümumilikdə Proqram çərçivəsində dövlət ehtiyaclarının ödənilməsi ilə bağlı fəaliyyətin tam qənaətbəxş olmadığını qeyd etmək imkanı vermişdir. İcra edilən satınalmaların ehtimal olunan qiymətinin müəyyən edilməsində çatışmazlıqlar müqavilə şərtlərinə əməl edilməməsi nəticəsində vəsaitin artıq və ya düzgün olmayaraq istifadəsinə şərait yaratmış, tenderdə iştirak haqlarının qanunvericiliklə müəyyən edilən yuxarı həddən yüksək müəyyən edilməsi ilə rəqabətlik tam təmin edilməmiş və potensial iddiaçıların iştirakı məhdudlaşdırılmışdır.

Xəstələrin tibbi-sosial reabilitasiyası istiqamətində müvafiq addımlar atılmamış, reabilitasiya mərkəzləri hemodializ aparatları ilə, müvafiq tibbi və texniki heyətlə təmin edilməmiş, hemodializə ehtiyacı olan xəstələrə xidmət üçün müvafiq şərait yaradılmamışdır. Eləcə də, Proqram çərçivəsində Bakı şəhərindən kənar da təbliğat materiallarının paylanmaması, regionlarda nefrologiya üzrə tədbirlərin təşkil edilməməsi xroniki böyrək xəstəliyi ilə bağlı təbliğat və profilaktika fəaliyyətinin tam əhatəli və qənaətbəxş olmadığını qeyd etmək imkanı vermişdir.

Auditin nəticəsi olaraq, Kollegiya Qərarında Mərkəz tərəfindən Heparin 5000 BV/ml 5ml №5 dərman vasitəsi üçün artıq ödənilmiş 255,3 min manat vəsaitin dövlət büdcəsinə bərpasının nəzərə alınması tövsiyə edilmişdir.

Audit hesabatında nəticələr ümumiləşdirilərək müxtəlif istiqamətləri əhatə edən 28 təklif təqdim olunmuşdur.

Təkliflər

1. Səhiyyə Nazirliyi tərəfindən:

1.1. Nefrologiya ixtisası üzrə rezidentura təhsilini bitirən mütəxəssislərin təyinatları zamanı hemodializ şöbələrindəki kadr çatışmazlığı nəzərə alınmasını, hemodializ şöbələrində illərlə davam edən kəskin kadr çatışmazlığını nəzərə alaraq nefrologiya ixtisası üzrə rezidentura təhsilinə qəbul yerlərinin sayının optimallaşdırılması;

1.2. xroniki böyrək xəstələrinin sayının ilbəil artmasını nəzərə alaraq bu xəstəliyə dair dövlət strategiyasını özündə əks etdirən rəsmi sənədin işlənilib hazırlanması və təsdiqi istiqamətində addımların atılması;

1.3. meyit donordan orqan köçürülməsinə dair müvafiq normativ hüquqi bazanın yaradılması prosesinin tamamlanması istiqamətində müvafiq addımların atılmasını;

1.4. səhiyyə sahəsində digər proqramlar, xüsusilə xroniki böyrək çatışmazlığının əsas səbəblərindən biri olan şəkərli diabet xəstəliyi üzrə tədbirlər çərçivəsində, habelə orta təhsil müəssisələrində xroniki böyrək xəstəliyinin profilaktikası ilə əlaqəli tədbirlərin nəzərdə tutulmasının təmin edilməsi;

1.5. xəstələrin böyrəkköçürmə növbəsinə yazılma qaydalarının qəbul edilməsini, bu prosesin elektronlaşdırılmasını və nəzarət mexanizmlərinin qurulmasını, xəstələrin növbədəki yerinin müəyyənləşdirilməsi üçün beynəlxalq praktikada istifadə edilən qiymətləndirmə metodlarının tətbiq edilməsi;

1.6. uşaqlarda böyrəkköçürmə əməliyyatlarının prioritetliliyinin müəyyən edilməsini və bu əməliyyatların sayının artırılması yönündə müvafiq addımların atılması.

2. İcbari Tibbi Sığorta Agentliyi tərəfindən:

2.1. Böyrəkköçürmə əməliyyatlarına və əməliyyatdan sonrakı uzunmüddətli dərman müalicəsinə çəkilən xərclərin hemodializ müalicəsinə çəkilən xərclərdən daha az olduğunu nəzərə alaraq, böyrəkköçürmə sahəsində fəaliyyətin genişləndirilməsi üçün müvafiq addımların atılması;

2.2. İnnovasiya və Təchizat Mərkəzi tərəfindən hemodializ şöbələrinə 2019-2021-ci illərdə verilmiş 49 ədəd hemodializ aparatının istifadəyə verilə bilməməsinin səbəblərinin tam araşdırılaraq onların aradan qaldırılması üçün müvafiq addımların atılması;

2.3. dərmanla təmin edilən böyrəkköçürmə xəstələrinin fərdi məlumatlarının və yazılan reseptlərin qeydiyyatının elektronlaşdırılması, xəstələrə resept yazan həkimlər, dərman verilməsinə razılıq verən qurumlar və dərmanın verilməsini təşkil edən aptek(lər) arasında xəstə məlumatlarının uçotuna dair elektron koordinasiya sisteminin qurulması, orqan köçürülən xəstələrə dərman verilişi üçün regional apteklərin yaradılması imkanlarının qiymətləndirilməsi.

3. TƏBİB tərəfindən:

3.1. Qaraciyər və ürək köçürülən, qırmızı qurdeşənəyi, habelə böyrəklərin bəzi xroniki xəstəlikləri, o cümlədən xroniki qlomerulonefrit, xroniki nefrit, nefrotik sindrom diaqnozu olan xəstələrin siyahısının dəqiqləşdirilməsi, onlara verilən dərmanların uçotunun elektronlaşdırılması;

3.2. xroniki böyrək xəstəliyi sahəsində icra edilən fəaliyyətlər barədə ictimaiyyətin mütəmadi məlumatlandırılmasına diqqət yetirilməsi;

3.3 hemodializ şöbələrinin laborator imkanlarının gücləndirilməsi, dövlət tibb müəssisələrində, o cümlədən hemodializ şöbələrinin fəaliyyət göstərdiyi müəssisələrdə xroniki böyrək xəstəliyinin diaqnostikasında və xəstəliyin gedişində əhəmiyyət kəsb edən paratireoid hormon analizinin tətbiqi imkanlarının qiymətləndirilməsi;

3.4. hemodializ şöbələrində Səhiyyə Nazirliyinin 37 nömrəli 07.04.2009-cu il tarixli Əmri ilə təsdiq edilmiş və Ədliyyə Nazirliyi tərəfindən 16.04.2009-cu il tarixdə dövlət qeydiyyatına alınmış "Tibb müəssisələrində sanitariya-epidemioloji tələblərə dair Qaydalar"ın 9 nömrəli əlavəsində müəyyən edilmiş 1 hemodializ aparatı üçün 12 m² sahənin təmin edilə bilməsi, habelə yanaşı xəstəlikləri olan xəstələrin digər hemodializ xəstələri ilə eyni palatada və eyni tibbi heyət tərəfindən xidmət olunması praktikasının aradan qaldırılması üçün müvafiq addımların atılması;

Tövsiyələr

1. İnnovasiya və Təchizat Mərkəzi tərəfindən Heparin 5000 BV/ml 5ml №5 dərman vasitəsi üçün artıq ödənilmiş 255314,69 manat vəsaitin dövlət büdcəsinə bərpa edilməsi nəzərə alınsın.

Vəfa Mütəllimova
auditor, iqtisad üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

DÖVLƏT SİFARIŞI İLƏ FİLMLƏRİN ÇƏKİLMƏSİ ÜÇÜN DÖVLƏT BÜDCƏSİNDƏN AYRILAN VƏSAİTLƏRİN İSTİFADƏSİNİN AUDİTİNƏ DAİR AUDİTOR HESABATI

ÜMUMİ MƏLUMATLAR

Kənar dövlət maliyyə nəzarəti (bundan sonra –KDMN) tədbirinin keçirilməsinin əsası: Auditin keçirilməsinin əsasını Hesablama Palatası Kollegiyasının “2022-ci il üçün İş planının təsdiq edilməsi barədə” 24.12.2021-ci il tarixli AHO/4-3.2-2021-120 nömrəli və “Kənar dövlət maliyyə nəzarəti tədbirinin proqramının təsdiq edilməsi haqqında” 28 fevral 2022-ci il tarixli AHO/4-3.2-2021-27 nömrəli Qərarları təşkil etmişdir (INTOSAI P1/ 13-1).

KDMN tədbirinin məqsədi: Audit dövlət sifarişi ilə filmlərin çəkilməsi üçün dövlət büdcəsindən ayrılan vəsaitlərin Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət Nazirliyi tərəfindən maliyyələşdirilməsinin və studiyalar tərəfindən istifadəsinin, eləcə də aparılmış xərc əməliyyatları ilə bağlı hesabatlılığın təşkilinin qüvvədə olan hüquqi aktların tələblərinə uyğunluğunun müəyyənləşdirilməsi məqsədi daşımışdır (ISSAI 100/20, ISSAI 400/12,23).

KDMN tədbirinin predmeti: Audit vəsaitlərin idarə edilməsi və inzibatçılığı ilə bağlı aşağıdakı məsələləri əhatə etmişdir:

- Dövlət büdcəsindən ayrılan vəsaitlərin istifadəsinin hüquqi aktlara uyğunluğu;
- aparılmış xərc əməliyyatları ilə bağlı hesabatlılığın təşkili.

KDMN tədbirinin əhatə etdiyi dövr: Audit 01.01.2020-ci il tarixindən 01.01.2022-ci il tarixinədək dövrü əhatə etmişdir (ISSAI 400/50).

KDMN tədbirinin keçirilmə müddəti: Audit 09.03.2022-ci il tarixindən 31.04.2022-ci il tarixinədək keçirilmişdir.

Auditin nəticələri üzrə hesabat “Hesablama Palatası haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 22.13-cü maddəsinin tələblərinə və audit qrupu tərəfindən təqdim olunan məlumatlara əsasən, Ali Audit Orqanlarının Beynəlxalq Təşkilatının (INTOSAI) 100

(*Dövlət sektorunda auditin təməl prinsipləri*), 400 (*Uyğunluq auditinin təməl prinsipləri*) və 4000 (*Uyğunluq audit standartı*) standartlarının ümumi prinsiplərinə uyğun hazırlanmışdır.

Auditin nəticəsi olaraq müəyyən edilmiş nöqsanlar üzrə hesabatda daxil edilmiş məlumatlar əsasında həmin nöqsanların aradan qaldırılması məqsədilə tövsiyələr və təkliflər tərtib edilmişdir. Bu tövsiyələrin hazırlanması zamanı dövlət sektorunun sağlam idarə edilməsinə yardım etmək məqsədilə konstruktiv və praktiki tövsiyələrin irəli sürülməsinə çalışılmış və auditorun obyektivliyinin pozulması riskinə qarşı ətraflı təklif verməməyə diqqət yetirilmişdir (ISSAI 4000\216).

Uyğunluğun müəyyən edilməsi meyarları: KDMN tədbirinin proqramı ilə müəyyən edilmiş məsələləri əhatə edən hüquqi aktlar meyar olaraq qəbul edilmişdir (ISSAI 100/26, ISSAI 400/30, ISSAI 4000\104,179). Hesabatın “Nəticələr” bölməsində istinad edilmiş hər bir meyar ayrıca qeyd olunmuşdur.

Auditin keçirilməsinə mane olma: Audit planlaşdırılmasında müəyyən edilmiş auditin predmeti, əhatə dairəsi və audit prosedurlarına uyğun audit sübutlarının toplanması üçün zəruri sənədlər təqdim edilmiş, audit qrupunun fəaliyyətinə mane törədilməsi halları olmamışdır (ISSAI 400/13).

Audit olunan qurum: Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət Nazirliyi Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Mədəniyyət və turizm sahəsində dövlət idarəçiliyinin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı bəzi tədbirlər haqqında” 20.04.2018-ci il tarixli 4 nömrəli Sərəncamı ilə Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin əsasında yaradılmışdır. Nazirliyin fəaliyyəti Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyinin fəaliyyətinin təmin edilməsi haqqında” 06.06.2018-ci il tarixli 119 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət Nazirliyi haqqında Əsasnamə” (bundan sonra – Əsasnamə) ilə tənzimlənir. Əsasnamə ilə Nazirlik mədəniyyət, incəsənət, tarix və mədəniyyət abidələrinin qorunması, nəşriyyat və kinematoqrafiya sahələrində (bundan sonra – müvafiq sahə) dövlət siyasətini və tənzimləməsini həyata keçirən mərkəzi icra hakimiyyəti orqanıdır.

Əsasnamə ilə yüksək bədii dəyərli əsərlər yaradılması üçün dövlət sifarişlərinin həyata keçirilməsi Nazirliyin vəzifələri arasında müəyyən edilmişdir.

“Kinematoqrafiya haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa əsasən, kinematoqrafiyaya dövlət himayəsinin əsas formaları aşağıdakı istiqamətlərdə müəyyən edilmişdir

- kinematoqrafiya sahəsində qanunvericiliyin yaradılması, Dövlət Proqramının hazırlanması və həyata keçirilməsi;
- kinematoqrafiyanın yaradıcı, təhsil, istehsal, maddi-texniki, elmi və informasiya bazasının təmin olunması, kinematoqrafiya kadrlarının hazırlanması;
- kinematoqrafiyanın qorunmasına və inkişafına dövlət təminatı, filmlərin yayımı və nümayişi üçün şərait yaradılması, kinofestivalların və təbliğat xarakterli digər tədbirlərin keçirilməsi;
- dövlət sifarişi əsasında çəkilən filmlərin istehsalının, yayımının və onların beynəlxalq kinofestivallarda iştirakının, kinosalnamə çəkilişinin və dövlət film fondunun maliyyələşdirilməsi;
- uşaq və gənclər üçün filmlərin və debüt-filmlərin yaradılmasının təmin edilməsi;
- kinematoqrafiya sahəsində beynəlxalq əməkdaşlığa təminat verilməsi.

“Kinematoqrafiya haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununun 13-cü maddəsi ilə kinematoqrafiya müəssisələrinin maliyyələşdirilmə mənbələri kimi mülkiyyət formasından asılı olaraq dövlət büdcəsi və xüsusi mülkiyyətçinin vəsaitləri, fiziki və hüquqi şəxslərin könüllü ayırmaları, özlərinin fəaliyyətindən əldə edilmiş gəlirləri və Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə qadağan olunmayan digər mənbələr müəyyən edilmişdir.

Əhatə edilmiş vəsait

Nazirlik üzrə dövlət sifarişi ilə filmlərin çəkilməsi üçün dövlət büdcəsindən ayrılan vəsaitlərin həcmi 2020-ci ildə 4524,0 min manat, 2021-ci ildə 6520,8 min manat, cəmi 11044,8 min manat təşkil etmişdir. Bundan 2020-ci ildə 2817,7 min manatı 34 filmin çəkilişinə və 31 tədbirin həyata keçirilməsinə, 2021-ci ildə 6497,7 min manatı 45 filmin çəkilişinə və 40 tədbirin həyata keçirilməsinə olmaqla Auditlə əhatə olunan dövr ərzində cəmi vəsaitin 9315,4 min manatı və ya 84,3%-i 79 kinofilmin çəkilişinə və 71 tədbirin həyata keçirilməsinə xərc edilmiş, qalan 1729,4 min manatı və ya 15,7%-i (o cümlədən 2020-ci ildə 1706281,0 manatı və 2021-ci ildə 23131,0 manatı) ilin sonunda dövlət büdcəsinə qaytarılmışdır. Auditin əhatə etdiyi illərdə istifadə edilmiş vəsaitin 17,0%-i 12 özəl studiyanın payına düşmüş, qalan hissəsi isə 6 dövlət studiyası üzrə müxtəlif filmlərə, həmin studiyalar və Nazirlik tərəfindən tədbirlərə yönəldilmişdir.

Auditlə dövlət studiyalarından C.Cabbarlı adına “Azərbaycanfilm”, “Salnamə”, “Mozalan” kinostudiyaları, həmçinin “Narimanfilm” kinostudiyası tərəfindən dövlət vəsaiti hesabına çəkilən ümumilikdə 7 filmə bağlı 2269,4 min manat, həmçinin Nazirlik və studiyalar tərəfindən 71 tədbirin həyata keçirilməsi ilə bağlı 2154,2 min manat, ümumilikdə isə 4423,5 min manat

məbləğində vəsait əhatə olunmuşdur ki, bu da büdcədən ayrılan cəmi vəsaitin 47,5%-ni təşkil etmişdir.

AUDİTİN KEÇİRİLMƏSİ VƏ SÜBUTLARIN TOPLANMASI

Audit prosesində əldə olunan sübutlar: Audit KDMN tədbirinin proqramında müəyyən edilən predmet məsələlər üzrə audit qrupu tərəfindən mövcud təlimat və standartların prinsiplərinə uyğun aparılaraq müvafiq sübutların toplanması həyata keçirilmiş, əldə olunan sübutlara və digər məlumatlara əsasən auditə dair hesabat tərtib edilmişdir (ISSAI 100/50).

Audit qrupunun hesabatında göstərilən uyğunsuzluqlar (tapıntılar) ilə tanış olaraq irad və rəy bildirmək üçün həmin hesabat 17.05.2022-ci il tarixli məktubla təqdim edilmiş, Nazirliyin 14.06.2022-ci il tarixli məktubu ilə cavab alınmışdır.

Cavab məktubunda audit qrupunun hesabatında qeyd edilmiş məsələlərlə əlaqədar müəyyən məlumatlar əks etdirilmiş, hər hansı irad bildirilməmişdir. Bu cavab tam, dəqiq və ədalətli şəkildə təqdim edilməsi üçün tapıntıların audit olunan təşkilat ilə müzakirə edildiyini göstərir (ISSAI 100\49; 4000\214).

Eyni zamanda, KDMN tədbirində ictimai sektor üzrə ödənişlərin düzgünlüyünə diqqət yetirilmişdir (INTOSAI -P-1 21-1).

Audit qrupunun hesabatı üzrə təqdim olunan qeydlər, eləcə də əldə olunan digər məlumatlar auditor hesabatında qeyd olunmuş nəticələri əsaslandırmağa imkan vermişdir. Hesabatın hazırlanmasında “Dövlət sektorunda auditin təməl prinsipləri” standartının prinsip və tövsiyələri nəzərə alınmışdır (ISSAI 100\51).

Sübutların qiymətləndirilməsi

Aparılan audit üzrə nəticə formalaşdırmaq məqsədilə əldə edilmiş audit sübutları (məlumatlar, dəlillər) müəyyən edilmiş audit meyarları ilə müqayisə olunmuşdur (ISSAI 4000\179). Belə ki, audit qrupu tərəfindən toplanmış sübutlar təhlil edilərkən peşəkar mühakimə tətbiq olunmuş, nəticə çıxarmaq üçün yetərli və müvafiq sübutların olub-olmadığı, eyni zamanda obyektiv təsəvvür yaratmaq üçün qiymətləndirmə prosesində audit təsbitləri ilə bağlı təmin edilmiş bütün sübutlar nəzərdən keçirilmişdir (ISSAI 4000\180-182).

Bir mənbədən əldə olunan audit sübutu digər mənbədən alınmış audit sübutu ilə uyğunsuzluq təşkil etdiyi hallarda, auditin digər aspektlərinə (risklərin azaldılmasına, əhəmiyyətliliyinə) təsirləri nəzərə alınmışdır (ISSAI 400\58).

Əhəmiyyətli uyğunsuzluqların dəyər və kəmiyyət ölçülərini əhatə edən məbləğlərin həcmi və əhəmiyyəti, uyğunsuzluğun mahiyyəti, uyğunsuzluq ilə nəticələnmənin səbəbi, uyğunsuzluğun yaranmasına təsir edən və digər amillər təhlil edilmişdir (ISSAI 4000\128).

İstifadə edilən analitik prosedurlar vasitəsilə toplanan və digər fəaliyyət nəticəsində əldə olunan məlumatlar (dəlillər, sübutlar), aparılmış müzakirələr, müəyyən edilmiş meyarlar üzrə qiymətləndirmələr Hesablama Palatasının audit qrupunun hesabatına Nazirlik tərəfindən təqdim olunan cavab məktubu nəzərə alınmaqla aparılmışdır (ISSAI 4000\184-185, 214).

Əminlik

Audit qrupunun hesabatında qeyd edilmiş tapıntılar və əlaqəli sübutlar, həmçinin Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyinin 14.06.2022-ci il tarixli məktubu ilə təqdim edilmiş izahedici məlumatlar auditle əhatə olunan dövrdə Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət Nazirliyi tərəfindən dövlət sifarişi ilə filmlərin çəkilməsinin bütün mərhələlərində bu sahəni tənzimləyən hüquqi aktların tətbiq olunmasına dair bu auditor hesabatında əks olunmuş nəticə, rəy, təklif və tövsiyələrin formalaşdırılması üçün kafi əminlik təmin etmişdir (ISSAI 4000\188-190, 191,194, 218).

Öyrənilmiş sənədlər: Audit sübutlarının əldə edilməsi zamanı predmet məsələlər üzrə ayrılan dövlət vəsaitlərinin hərəkətini, bu vəsaitlər ilə həyata keçirilən maliyyə-təsərrüfat əməliyyatlarını, ümumilikdə dövlət vəsaitlərinin idarə edilməsini və icrasını əks etdirən sənədlər araşdırılmış, audit qrupu tərəfindən tərtib olunan hesabat və ona əlavələr təhlil edilmiş, həmçinin həmin hesabatla bağlı Nazirliyin 14.06.2022-ci il tarixli məktubu diqqətə alınmışdır (ISSAI 100/27, ISSAI 400/52).

XÜLASƏ

Hesablama Palatasının 2022-ci il üçün İş planına əsasən aparılmış audit dövlət sifarişi ilə filmlərin çəkilməsi üçün dövlət büdcəsindən ayrılan vəsaitlərin Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət Nazirliyi (bundan sonra – Nazirlik) tərəfindən idarə olunması, filmlərin çəkilişi və kinematoqrafiya sahəsində tədbirlərin maliyyələşdirilməsi və vəsaitlərin studiyalar tərəfindən istifadəsinin, eləcə də aparılmış xərc əməliyyatları ilə bağlı hesabatlılığın təşkilinin qüvvədə olan hüquqi aktların tələblərinə uyğunluğunun müəyyənləşdirilməsi məqsədi daşımışdır.

Nazirlik üzrə dövlət sifarişi ilə filmlərin çəkilməsi üçün dövlət büdcəsindən ayrılan vəsaitlərin həcmi auditin əhatə etdiyi illərdə cəmi 11044,8 min manat təşkil etmiş, həmin vəsaitin

84,3%-i 79 kinofilmin çəkilişinə və 71 tədbirin həyata keçirilməsinə xərc edilmiş, qalan 15,7%-i ilin sonunda dövlət büdcəsinə qaytarılmışdır. Nəzarət tədbiri ilə dövlət studiyalarından C. Cabbarlı adına “Azərbaycanfilm”, “Salnamə”, “Mozalan” kinostudiyaları, həmçinin “Narimanfilm” kinostudiyası tərəfindən dövlət vəsaiti hesabına çəkilən ümumilikdə 7 filmə bağlı 2269,4 min manat, həmçinin Nazirlik və studiyalar tərəfindən 71 tədbirin həyata keçirilməsi ilə bağlı 2154,2 min manat, ümumilikdə isə 4423,5 min manat məbləğində vəsait əhatə olunmuşdur ki, bu da istifadə edilmiş vəsaitin 47,5%-ni təşkil etmişdir.

Aparılmış audit ilk növbədə kinematoqrafiya sahəsini tənzimləyən hüquqi aktların uzun illər əvvəl yaradıldığını, müasir tələb və çağırışlara uyğun təkmilləşdirilmədiyini göstərir. Belə ki, hər il dövlət büdcəsindən müəyyən maliyyə təminatının ayrılmasına baxmayaraq, hüquqi aktlarda kinematoqrafiya sahəsində dövlət sifarişinin prinsipləri, istiqamətləri və bu sifarişin həyata keçirilməsi mexanizmləri hal-hazırkı dövrdə müəyyənləşdirilməmişdir. Bu isə dövlət sifarişi ilə çəkilən filmlərin bəzi hallarda istehsal üzrə bağlanmış müqavilələrlə müəyyən edilmiş müddətlərdə başa çatmaması, bir sıra hallarda isə başa çatdırılmadan konservasiya olunması və ayrılmış vəsaitin digər istiqamətlərə yönəldilməsi ilə nəticələnir. “Kinematoqrafiya haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanunu ilə bağlı diqqətə çatdırılmalıdır ki, bəzi anlayışlardan həmin qanunda istifadə edilsə də, bu anlayışların tərfi müəyyən edilməmiş (məsələn, audiovizual əsər), kinematoqrafiya yalnız əsərlərin yaradılmasına və istifadəsinə yönəldilmiş bir sahə kimi müəyyən edilərək, yayımlanma bu prosesə daxil edilməmişdir. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 04.08.2008-ci il tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan kinosunun 2008-2018-ci illər üzrə inkişafına dair Dövlət Proqramı” ilə kino sistemində yeni iqtisadi münasibətlərin formalaşdırılması və idarəetmənin təkmilləşdirilməsi Dövlət Proqramının məqsəd və vəzifələrindən, kinonun normativ-hüquqi və iqtisadi bazasının təkmilləşdirilməsi isə gözlənilən nəticələrdən biri kimi müəyyən olunmuş, Tədbirlər Planında bu tədbirlərin icra müddəti kimi 2008-2009-cu illər göstərilərsə də, bu istiqamətdə tədbirlər başa çatdırılmamışdır. Müxtəlif ölkələrin kinematoqrafiya sahəsində qanunvericiliyinin araşdırılması və müqayisəsi kinematoqrafiya üzrə hüquqi aktlarda filmlərin yaş qruplarına bölünməsi və bununla bağlı meyarlar, filmlərin növlərinin müəyyən edilməsi, milli filmlərə və milli filmlərin istehsalı ilə məşğul olan televiziya kanallarına dəstək istiqamətləri, kinematoqrafiya sahəsində dövlət dəstəyinin əsas istiqamətləri, vəzifələri və formaları, kinematoqrafiya müəssisələrinin fəaliyyət çərçivəsi, dövlət sifarişi ilə çəkiləcək filmlərin seçilməsi ilə bağlı prosedurlar, filmlərin

maliyyələşdirilməsinin istiqamətləri və s. sahələrin geniş əks olunmadığını qeyd etmək imkanı verir.

Müsabiqə prosedurlarının və bu sahədə komissiyaların fəaliyyətinin tam şəkildə, eləcə də apelyasiya müraciəti ilə bağlı və filmin dayandırılması üzrə qərarların qəbul edilməsi prosesləri tənzimlənməmişdir. Seçim komissiyasının fəaliyyəti ilə bağlı Nazirlik tərəfindən qəbul edilmiş Reqlament təkmil olmamış, dövlət sifarişi ilə film çəkilişinin “Kinematoqrafiya haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanunu ilə müəyyən edilməyən maliyyələşmə istiqamətləri də nəzərdə tutulmuş, müsabiqə ilə bağlı fəaliyyətin bəzi sahələri qeyri-müəyyən formada əks etdirilmiş, layihələrin maliyyələşdirilməsi 3 mərhələdən ibarət olmaqla müəyyən edilsə də, hər mərhələnin sərhədləri müəyyənləşdirilməmiş, başqa sözlə, bu mərhələlərin hansı tədbirləri əhatə etməsi əks olunmamışdır. Qeyd edilənlər seçim və qiymətləndirmədə şəffaflıq prinsiplərinə əməl olunması, dövlət sifarişi ilə filmlərin seçilməsində şəffaflıq prinsiplərinin reallaşdırılması, eləcə də rəqabətliyin təmin edilməsində və ədalətli qərarların qəbulunda riskləri formalaşdırmaqla, qəbul edilmiş qərarlar üzrə şikayət vermək hüququnun reallaşdırılması imkanlarını da məhdudlaşdırmışdır.

Auditin əhatə etdiyi dövrdə bir sıra filmlərin istehsalının müvəqqəti dayandırıldığı və ya bu prosesə xitam verildiyi faktını diqqətə alsaq, bu proseslərin də hər hansı bir sənədlə tənzimlənmədiyi diqqətə çatdırılmalıdır. Aparılmış müzakirələr nəticəsində bu istiqamətdə qərarların digər komissiya tərəfindən verildiyi və əmrlə rəsmləşdirildiyi müəyyən olunmuşdur ki, bu da iki komissiyanın qəbul etdiyi qərarların ziddiyyəti məsələsinin xüsusi araşdırılması zərurətini ortaya qoyur.

Dövlət sifarişi ilə çəkiləcək filmlərin seçim prosedurlarının təkmil olmaması filmlərin çəkilməsi üçün tələb olunan vəsaitlərin əsaslı şəkildə proqnozlaşdırılmaması ilə də nəticələnmişdir. Nəticədə bəzi hallarda filmlərin 1 vahidinin nəzərdə tutulmuş dəyəri ilə faktiki icra edilmiş göstərici arasında nəzərəcarpacaq fərqlər formalaşmışdır. Əhatə olunmuş illərdə bir neçə istiqamət üzrə vəsait nəzərdə tutulmadığı halda, bu məqsədlə vəsait icra edilmiş, eləcə də il ərzində planlaşdırılmış və həyata keçirilmiş istiqamətlər üzrə fərqlər mövcud olmuş, filmlərin dəyərinin müəyyənləşdirilməsi ilə bağlı fəaliyyətin düzgün təşkil edilməməsi il ərzində, yuxarıda qeyd edilənlərlə yanaşı, ayrı-ayrı istiqamətlər çərçivəsində də dəyişikliklərlə nəticələnmişdir. Belə ki, vahidinin dəyəri fərqli olan filmlərin sayı icra zamanı bəzi hallarda artırılmış, bəzi hallarda isə azaldılmışdır. Bu hal 2020-2021-ci illərdə bədii və sənədli filmlər üzrə müşahidə edilmişdir.

2021-ci ildə bəzi hallarda, məsələn, tammetrajlı sənədli filmlər və cizgi filmləri üzrə say müəyyən olunmadan vəsait proqnozlaşdırılması kifayət qədər böyük həcmdə ehtiyat vəsaitin proqnozlaşdırılması ilə icra prosesində həmin vəsaitin digər istiqamətlərə yönəldildiyini qeyd etmək imkanı verir. Ümumilikdə, proqnoz və icra göstəriciləri arasında fərq işin 1 vahidinin dəyəri üzrə, xüsusilə 2020-ci ildə müşahidə olunur. Məsələn, həmin ildə birinin dəyəri 800,0 min manat olan 2 tammetrajlı filmin çəkilişi nəzərdə tutulsa da, ilin sonuna 1 film çəkilişinə 214,2 min manat və ya nəzərdə tutulmuş dəyərdən 3,7 dəfə az vəsait istifadə edilmiş, dəyəri 100,0 min manat olan 2 qısametrajlı debüt bədii filmin çəkilişi proqnozlaşdırılmış, dəyəri 18,4 min manat və ya 5,4 dəfə az olan 1 film istehsal olunmuşdur. Ən böyük fərq qısametrajlı bədii filmin çəkilişində müşahidə edilmişdir. Belə ki, proqnozlaşdırılmış 4 film müqabilində 2 film çəkilmiş, 1 filmə faktiki çəkilmiş xərc proqnoz göstəricisindən 15,4 dəfə az olmuşdur.

Bu hal 2021-ci ildə də müşahidə edilsə də, fərq müəyyən qədər az olmuşdur. Həmin ildə ən böyük göstərici cizgi filmləri üzrə müşahidə edilmişdir. Eləcə də, debüt filmlərinin istehsalı nəzərdə tutulmasa da, il ərzində bu istiqamətdə vəsait istifadə edilmişdir.

Filmlərin smeta dəyərinin düzgün müəyyənləşdirilməməsi bir sıra hallarda ayrılmış vəsaitlərinin istiqamətinin dəyişdirilməsinə səbəb olmuş, bəzi hallarda isə istehsal dəyərinin düzgün olmayan artımına şərait yaratmışdır. Belə ki, auditin əhatə etdiyi illərdə seçmə üsulla baxılmış filmlər üzrə bəzi hallarda tələb olunandan artıq vəsaitin nəzərdə tutulması ilə həmin məbləğin digər istiqamətlərə yönəldilməsi halları da müəyyənləşdirilmişdir. Bəzi hallarda seçilmiş ssenarilər üzrə vəsait ödənişinin növbəti illərdə həyata keçirilməsi hallarına da rast gəlinmişdir. Eyni zamanda, seçmə üsulla baxılmış bəzi filmlərin istehsal dəyərinin, eləcə də studiya xərclərinin artırılması hallarına da yol verildiyi müəyyən edilmişdir.

Dövlət sifarişi ilə filmlərin maliyyələşdirilməsi məqsədilə bəzi hallarda müştərək maliyyələşmə mexanizmi tətbiq olunmuşdur. Bağlanmış müqavilələrin icrası üzərində nəzarətin təmin edilməməsi müştərək maliyyələşmə mexanizminin nəzərdə tutulduğu bəzi hallarda filmin faktiki olaraq dövlət büdcəsi vəsaiti hesabına maliyyələşdirilməsi ilə nəticələndiyini göstərir.

Hüquqi aktların təkmlil olmaması və bu sahədə Nazirlik tərəfindən monitoring fəaliyyətinin təşkil edilməməsi dövlət sifarişi ilə filmlərin bir sıra hallarda başa çatdırılmaması, eləcə də icra müddətinin uzadılması ilə nəticələnmişdir ki, bu da ayrılmış vəsaitlər üzrə “məqsəd-nəticə” uyğunluğunun qiymətləndirilməsi imkanlarını məhdudlaşdırmaqla, bu uyğunluq üzrə yüksək nəticələrin əldə edilməsində riskləri formalaşdırmışdır. Auditin əhatə etdiyi illərdə başa çatdırılması nəzərdə tutulmuş filmlər üzrə məlumatların müqayisəli təhlili dövlət studiyaları

tərəfindən 44 filmin istehsalının başa çatdırıldığını göstərir və "Salnamə" studiyasının payı bu göstəricidə daha böyükdür. 2019-cu ildə istehsalına başlanmış cəmi 1 film həmin ildə də yekunlaşdırılmış, bu film istisna olmaqla, kinostudiya tərəfindən ümumilikdə 20 filmə ayrılmış ümumilikdə 7605,1 min manat vəsaitin 33,1%-i çəkilişi dayandırılmış və 15,8%-i çəkilişinə xitam verilmiş filmlərin payına düşmüşdür.

Qeyd edək ki, "Azərbaycan kinematografiyasının inkişafı ilə bağlı bəzi tədbirlər haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 01.03.2019-cu il tarixli 1007 nömrəli Sərəncamına əsasən, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Ehtiyat Fondundan dövlət sifarişi ilə film istehsalını və gənc kinematografçıların yaradıcılığının dəstəklənməsi ilə bağlı layihələrin həyata keçirilməsini təmin etmək məqsədilə filmlərin istehsalına ayrılmış 5000,0 min manat vəsait çərçivəsində 9 filmin çəkilişi və 1 tədbir üzrə nəzərdə tutulmuş, filmlərin 5-nin istehsalı Nazirliyin müvafiq əmri ilə ya dayandırılmış, ya da istehsalına xitam verilmişdir. Beləliklə də, 5 film üzrə ümumilikdə ayrılmış 890,0 min manat məbləğində vəsaitin 80,1%-i istifadə edilsə də, həmin filmlər başa çatdırılmamışdır. Ayrılmış həmin vəsait üzrə istifadə edilməmiş hissə, nəzərdə tutulmadığı halda, avadanlıqların alınması istiqamətində növbəti ildə icra edilmişdir.

Ümumilikdə filmlərin istehsalı prosesində bağlanmış müqavilələrin müddətinin uzadılmasına üstünlük verilmişdir ki, bu da, öz növbəsində, ayrılmış vəsaitlərin istifadəsində, eləcə də kinostudiya fəaliyyətində yüksək nəticəlilik əldə olunmasında risklər formalaşdırır. Belə ki, Debüt studiyası istisna olmaqla, digər studiyalar tərəfindən filmlərin çəkilişi üçün bağlanmış müqavilə ən azı 1 dəfə uzadılmış, bu studiya tərəfindən 3 film yalnız bir müqavilə çərçivəsində istehsal olunmuşdur. Digər studiyalar isə pandemiya, texniki imkanlar, maliyyə çatışmazlığı və s. bu kimi səbəblər göstərilərkə müqavilələrə dəyişikliklər etmişdir. Vurğulanmalıdır ki, göstərilən səbəblər bir daha proqnoz göstəricilərinin işlənməsi, eləcə də studiyaların seçimi ilə bağlı fəaliyyətdə risklərdən xəbər verir. Ümumiyyətlə, təhlil göstərir ki, 5 dövlət studiyasından 3-ü tərəfindən çəkilən filmlərlə bağlı müqavilələrin hamısına dəyişikliklər edilmiş, bitmiş və bitmə mərhələsində olan filmlər nəzərə alınmaqla C.Cabbarlı adına "Azərbaycanfilm" kinostudiyası tərəfindən filmlərin 53,3%-i bir müqavilə çərçivəsində başa çatmamışdır.

Studiyalar tərəfindən çəkilmiş filmlərin televiziya kanallarında və kinozallarda az sayda nümayiş olunması, bəzi dövlət studiyalarının festivallarda iştirak etməməsi gəlirlilik səviyyəsinin olmaması ilə nəticələnmişdir ki, bu da dövlət sifarişi ilə çəkilən filmlərin ictimai-sosial maraqlara uyğunluğu və seçim prosedurlarının natamamlılığı ilə bağlı qənaəti bir daha gücləndirir.

Filmlərin çəkilişi ilə bağlı nəticəlilik göstəricisi kimi beynəlxalq təcrübədə filmlərin festivallarda iştirak, eləcə də kinoteatrlar və TV-lərdə nümayiş sayı, həmçinin əldə edilmiş gəlirlər də qəbul olunur. Ümumilikdə, çəkilmiş bütün filmlər üzrə 1905,2 manat gəlir əldə edilmişdir ki, bu da çəkilən xərclə müqayisə olunmaz göstəricidir.

Nümayiş sayına gəldikdə isə, televiziya kanalları və kinozallarda 2 studiya üzrə ümumilikdə 39 filmin 10-u 3 fərqli kanalda, 10-u Bakı şəhərinin və bölgələrin 12 fərqli kinozalında nümayiş olunmuş, 18 filmin sosial şəbəkələrdə baxış sayı 3039012 say təşkil etmişdir. 39 filmdən yalnız "Salnamə" studiyası üzrə 1 film 10-a yaxın festivalda nümayiş etdirilmişdir. Ümumiyyətlə, festivallarda və yerli televiziya kanallarında nümayiş "Azanfilm" və "Mozalan" studiyalarının filmləri üzrə daha mütəmadi həyata keçirilmişdir.

Müxtəlif illərdə dövlət sifarişi ilə filmlərin istehsalına ayrılmış vəsaitlərdən studiya xərclərinin demək olar ki, bərabər göstəricilər üzrə müəyyən edilməsi studiya xərclərinin əsaslı şəkildə proqnozlaşdırılmadığını göstərməklə, film və tədbirlərin smeta xərclərinin daha çox nəzərdə tutulması nəticəsində formalaşan əlavə vəsaitin ölkə üzrə əməkhaqqı və qiymətlər səviyyəsinin artım dinamikası, həmçinin düzgün olmayaraq studiya xərclərinin artırılması şəraitində təyinatını dəyişdirməklə studiya xərclərinin ödənilməsi məqsədi daşımış, ümumiyyətlə, bu addımlar fəaliyyəti yalnız dövlət sifarişi ilə film istehsalı üzrə vəsaitlər hesabına təmin edilən studiyaların saxlanılmasına yönəlmişdir.

2021-ci illə müqayisədə 2020-ci ildə studiya xərclərinin ayrılmış vəsaitlərdə payı artım meyilli olmuşdur. Qeyd edilməlidir ki, müqayisə məqsədilə 2019-cu il üzrə müvafiq göstəricilər də diqqətə alınmışdır ki, həmin illə 2020-ci ilin göstəriciləri, demək olar ki, eynidir. Ümumiyyətlə, studiyalar üzrə müqayisə "Debüt studiyası" və "Filming Azərbaycan" studiyası üzrə studiya xərclərinin daha yüksək faizlə müəyyən olunduğunu, eləcə də tədbirlər üzrə göstəricinin filmlərlə müqayisədə daha böyük olduğunu göstərir.

Studiyaların fəaliyyətinin yalnız dövlət sifarişi ilə filmlərin çəkilməsi, eləcə də bu istiqamətdə müxtəlif tədbirlərin həyata keçirilməsi hesabına təmin edildiyini diqqətə alsaq, bu filmlərin istehsalının Nazirliyin tabeli studiyalarına tapşırılması da məhz studiyaların saxlanması məqsədi daşımışdır. Qiymət və əməkhaqqı artımı fonunda isə yaranan əlavə studiya xərclərinin artımının ödənilməsi zərurəti formalaşır. Seçmə üsulla bəzi filmlər üzrə toplanmış audit sübutlarına əsaslanmaqla studiya xərclərinin artırıldığını qeyd etmək olar ki, bu və yuxarıda qeyd edilmiş meyillər hesabına formalaşan həmin əlavə xərclər səbəbi ilə film və tədbirlərə ayrılan vəsaitin bir hissəsinin bu istiqamətə yönəldildiyi vurğulanmalıdır.

Audit sübutlarının təhlili göstərir ki, filmlərin çəkilməsi, müxtəlif istiqamətlərdə fəaliyyətlərin həyata keçirilməsi, eləcə də göstərilmiş xidmətlər üçün qeyri-rezidentlərə haqların ödənilməsi prosesində bir sıra studiyalar tərəfindən bəzi hallarda hüquqi aktlarla müəyyən edilmiş dövlət öhdəliklərinin tutulması və müvafiq büdcələrə ödənilməsi həyata keçirilməmiş, bir sıra hallarda isə vəsait az köçürülmüşdür. Nəzarət fəaliyyətinin təşkil edilməməsi hüquqi aktların tələblərinin pozulması ilə nəticələnmişdir ki, bu da ümumilikdə 93,3 min manat məbləğində dövlət öhdəliyinin ödənilməməsi və bu borcun uçota alınmamasına səbəb olmuşdur.

Təlim layihələri və dublyaj fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsinə istifadə edilmiş vəsaitin düzgün proqnozlaşdırılmaması, eləcə də istifadəsi üzərində hesabatlılığın təmin olunmaması vəsaitlərin tam olaraq müəyyən edilmiş məqsədlərə yönəldilməməsi ilə nəticələnərək, ayrılmış vəsaitlər müqabilində əldə olunmuş nəticələrin qiymətləndirilməsi imkanlarını məhdudlaşdırmış, həmçinin vəsaitin bir hissəsinin studiyanın saxlanmasına yönəldilməsi məqsədilə tələb olunandan artıq proqnozlaşdırıldığı qənaətini formalaşdırmışdır. Audit sübutları layihələr üçün tələb olunan vəsaitin proqnozlaşdırılması, həmin vəsaitlərin idarə olunması, eləcə də vəsaitlərin istifadəsi ilə bağlı hesabatlılığın təmin olunması mərhələlərində bir sıra nöqsanlara yol verildiyini göstərir.

Layihələrin həyata keçirilməsi prosesində vəsaitin bir hissəsinin studiyanın saxlanması ilə bağlı xərclərə yönəldilməsi tələb olunan vəsaitlərin məhz bu məqsədlə artıq proqnozlaşdırıldığını qeyd etmək imkanı verir.

Əlavə olaraq, layihələrin icrası prosesində bağlanmış müqavilələrin icrası ilə bağlı nöqsanlara yol verilmiş, vəsaitlərin bəzi istiqamətlərdə istifadəsinin təsdiqində risklər müəyyən edilmişdir. "İnterAct 2021" layihəsi çərçivəsində bağlanmış müqavilələr üzrə öhdəliklər bir sıra hallarda tam yerinə yetirilməyərək, müqavilədə nəzərdə tutulmayan xidmətlərin göstərilməsi barədə elektron qaimələr və təhvil-təslim aktları sənədləşdirilməklə, bəzi hallarda isə layihənin başlanması tarixindən əvvəlki dövr üçün vəsait istifadəsinə yol verilmişdir. Birinci istiqamətdə 7 halda icraçılara 27,3 min manat büdcə vəsaiti müqavilədə nəzərdə tutulmayan iş və xidmətlərə, ikinci istiqamətdə isə 41,1 min manat büdcə vəsaiti ödənilmişdir.

"Debüt studiyası" tərəfindən kinematoqrafiya sahəsində "İnterAct" seminar-təlim layihəsinin təşkili üzrə icraçılarla bağlanmış xidmət müqavilələrinin icrası zamanı xidmət müqavilələrində avans ödənişləri nəzərdə tutulmadığı 8 halda 37,6 min manat məbləğində qabaqcadan ödənişlər həyata keçirilmiş, xidmətin göstərilməsinə dair elektron qaimələr

ödənişin aparıldığı tarixdən 1-93 gün, 1 halda isə 8 ay sonra, "Debüt Studiyası" MMC tərəfindən isə 11 halda 39,4 min manat məbləğində qabaqcadan ödənişlər həyata keçirilmiş, xidmətin göstərilməsinə dair elektron qaimələr ödənişin aparıldığı tarixdən 1-59 gün sonra tərtib edilmişdir.

Auditin predmeti üzrə qüvvədə olan hüquqi aktların təhlili bu sənədlərin 25 il əvvəl yaradıldığı, 20 ildən artıq müddətdə əlavə və dəyişikliklərin olunmadığını qeyd etməklə yanaşı, ötən dövr ərzində əməkhaqqı səviyyəsinin artımı fonunda yaranan yeni peşələrin hüquqi aktla olmamasının bir sıra nöqsanların yaranmasına səbəb olduğunu-deməyə imkan verir. Belə ki, kinostudiyalar tərəfindən Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 02.05.1997-ci il tarixli 38 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş və 11.05.2004-cü il tarixli 65 nömrəli Qərarı ilə dəyişiklik edilmiş "Dövlət sifarişi ilə istehsal edilən kinofilmlərin yaradıcılarına ödənilən müəllif qonorarlarının və sair ödənilən haqların miqdarı və verilməsi Qaydaları" ilə dövlət sifarişi ilə istehsal edilən filmlərin yaradıcı heyətinə müəllif qonorarı, quruluş və sair haqlarının minimum məbləğindən dəfələrlə çox müəyyən edilsə də, ödənilmiş qonorar məbləğləri bu həddən dəfələrlə çox olmuş, eləcə də müəyyən edilməyən istiqamətlər üzrə vəsait icra olunmuşdur. Son nəticədə seçmə qaydada baxılmış 7 film üzrə 492,8 min manat minimum həddən 2,8-6,2 dəfə çox olmaqla, 173,4 min manat isə hüquqi aktlarda nəzərdə tutulmayan vəzifələrə qonorar ödənilməsinə xərclənmişdir.

Studiyalar tərəfindən bağlanmış müqavilələrin tərtibi və icrası, eləcə də həmin müqavilələr üzrə hesabatlılığın təmin olunması prosesində bir sıra nöqsanlara yol verilmiş, həmin nöqsanlar əsasən prosedur xarakterli olmaqla istifadə edilmiş vəsait və əldə edilmiş nəticə arasında uyğunluğun müəyyənləşdirilməsinə şərait yaratmamışdır. Bu istiqamətdə meyarlara uyğun gəlməyən iddiaçının qalib elan olunması, müqavilə müddətinin uzadılması, yerinə yetirilməyən öhdəliklər üzrə vəsaitin ödənilməsi, ödənişin müqavilə şərtlərinə riayət edilmədən həyata keçirilməsi, müqavilə üzrə hesabatlılığın müvafiq qaydada təmin edilməməsi, müqavilədə nəzərdə tutulmayan xidmətlər üçün vəsait ödənilməsi, eyni xidmət üzrə vəsaitin təkrar ödənilməsi kimi hallara yol verilmişdir.

"Filming Azərbaycan" MMC tərəfindən fəaliyyətin təşkili üzrə Nazirliklə bağlanmış 25.11.2020-ci il tarixli müqavilənin icrası barədə ayrı-ayrı fiziki və hüquqi şəxslərlə bağlanmış xidmət müqavilələri üzrə çəkiliş, dizayn, foto, video, montaj, operator və reklam xidmətlərinə vəsaitin xərclənməsi müvafiq təsdiqedic sənədlərlə əsaslandırılmamış, bağlanmış müqavilədə, qiymətlərin razılaşdırılması protokolunda və işlərin təhvil-təslim aktında göstərilmiş xidmətlər

ümumi adla qeyd olunmuş, əldə olunmuş hazır materialların (video, foto, videoçarx və s.) uçotu aparılmamış, həmin materialların Nazirliyə və ya digər dövlət orqanlarına təhvil verilməsi müvafiq təhvil-təslim aktları ilə rəsmiləşdirilməmiş, nəticədə 2021-ci ildə tam əsaslandırılmamış xidmətlər üzrə 57,8 min manat, “Debüt” studiyası tərəfindən 2020-ci ildə bağlanmış xidmət müqavilələrində (4 müqavilə) nəzərdə tutulan xidmətlər İcraçılar tərəfindən göstərilmədiyi və xidmətin icrası müvafiq sənədlərlə (elektron qaimələr, vergi hesab-fakturası, təhvil-təslim aktı və s.) təsdiqlənmədiyi halda, 2020-ci ildə 4 icraçıya 15,5 min manat məbləğində büdcə vəsaiti ödənilmişdir.

Dövlət sifarişi ilə bağlı fəaliyyətin təmin edilməsi istiqamətində məsul orqan olaraq Nazirlik tərəfindən fəaliyyətin əhatəli şəkildə təşkil edilməməsi, o cümlədən filmlərin və tədbirlərin smeta dəyərinin düzgün müəyyənləşdirilməməsi, filmlərin istehsalı prosesinə nəzarətin təmin edilməməsi ilə yanaşı bir sıra istiqamətlərdə vəsaitin təyinatının dəyişdirilməsi, müqavilələr üzrə öhdəliklərin yerinə yetirilməsi və hesabatlılıqla bağlı nəzarət mexanizmlərinin tətbiq olunmaması, daxili nəzarət sistemi çərçivəsində risklərin müəyyənləşdirilməməsi və monitorinqlərin həyata keçirilməməsi hallarına da yol verilmişdir. Nazirlik tərəfindən Azərbaycan Respublikasının vahid büdcə təsnifatının tələblərinə əməl olunmayaraq, filmlərin çəkilişi üçün ayrılmış vəsaitdən 2020-ci ildə 4,8 min manat və 2021-ci ildə 11,0 min manat olmaqla, cəmi 15,8 min manat vəsait “Azərbaycan Teatrı 2009-2019-cu illərdə” Dövlət Proqramının tətbiqinə yönəldilmiş, istifadə olunmamış vəsaitin mənbəyinə qaytarılmasına nəzarət olunmamışdır. Ümumiyyətlə, audit sübutları dövlət sifarişi ilə film istehsalına ayrılan vəsaitin müxtəlif xidmətlərin alınmasına yönəldildiyini, bununla da vəsaitin funksional təyinatının dəyişdirildiyini göstərir.

Nazirlik və studiyalar tərəfindən maliyyə uçotunun təşkili ilə bağlı fəaliyyətdə hüquqi aktların tələblərinə tam əməl edilməməsi filmlərin istehsalına ayrılmış vəsaitlərin istifadəsinə dair hesabatlılığın təhrif olunması ilə nəticələnmiş, debitor və kreditor borcların uçota alınmaması gələcəkdə öhdəliklərin düzgün proqnozlaşdırılmasına şərait yaratmış, inventarizasiya ilə bağlı tədbirlərin həyata keçirilməməsi dövlət əmlakının hesabatlılığının düzgünlüyündə riskləri formalaşdırmışdır.

Toplanmış audit sübutları audit predmetinin bütün əhəmiyyətli aspektlər baxımından müəyyən edilmiş münasib meyarlara uyğun olub-olmadığına dair nəticə çıxarmaq üçün yetərli və müvafiq olmaqla kafi əminliyi formalaşdırmış və əminlik səviyyəsinə əsaslanmaqla, dövlət sifarişi ilə filmlərin çəkilməsi üçün dövlət büdcəsindən ayrılan vəsaitlərin Nazirlik tərəfindən

malıyyələşdirilməsi və studiyalar tərəfindən istifadəsi, eləcə də aparılmış xərc əməliyyatları ilə bağlı hesabatlılığın təşkili üzrə fəaliyyətin əhəmiyyətli aspektlər baxımından qüvvədə olan hüquqi aktlara uyğun olmaması və bu uyğunsuzluqların yayılan olması ilə bağlı rəy təqdim edilmişdir.

Audit sübutlarının qiymətləndirilməsi, həmçinin audit qrupunun hesabatında əks etdirilmiş nöqsanlara dair münasibətin diqqətə alınması dövlət sifarişi ilə filmlərin çəkilməsi ilə bağlı fəaliyyətin tənzimlənməsi üzrə hüquqi aktların təkmilləşdirilməsi, filmlərin və tədbirlərin həyata keçirilməsi istiqamətində monitorinq nəzarətinin təşkili, bağlanmış müqavilələr çərçivəsində nəzarət mexanizmlərinin tətbiqi və hesabatlılığın təmin edilməsi sahəsində kompleks fəaliyyətin gücləndirilməsi zərurətini qeyd etmək imkanı verir.

Auditin nəticələri ilə bağlı Kollegiya Qərarında Nazirlik tərəfindən dövlət sifarişi ilə filmlərin çəkilməsi üçün dövlət büdcəsindən ayrılan vəsaitlərin maliyyələşdirilməsi və studiyalar tərəfindən istifadəsi üzrə yol verilmiş nöqsanların aradan qaldırılması məqsədilə 70,6 min manat vəsaitin nağd olaraq dövlət büdcəsinə, 645,46 manat məbləğində aktivin natura formasında bərpasının təmin edilməsi, 8,4 min manat məbləğində aktivin mövcudluğuna dair müvafiq sənədlərin təqdim olunması, məcburi ödənişlər üzrə 48,3 min manat məbləğində ödənilməmiş vəsait məbləğinin müvafiq bəyannamələrdə əks etdirilməsi nəzərə alınmışdır. Qərarla “Kinematografiya haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun tələblərinə uyğun olaraq kinematografiya sahəsi, o cümlədən dövlət sifarişi ilə filmlərin çəkilməsi ilə bağlı fəaliyyəti tənzimləyən hüquqi aktların müasir çağırışlara və beynəlxalq təcrübəyə uyğun olmaqla təkmilləşdirilməsi, həmçinin dövlət sifarişi çərçivəsində filmlərin çəkilməsi və bu istiqamətdə tədbirlərin həyata keçirilməsi ilə bağlı Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 01.05.2015-ci il tarixli 128 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasında mədəniyyət sahəsində dövlət monitorinqinin həyata keçirilməsi Qaydası”nın tələblərinə uyğun fəaliyyətin təşkil olunması istiqamətində tədbirlərin görülməsi tapşırılmışdır.

Eləcə də, vergi və məcburi sosial ödənişlər üzrə müəyyən olunmuş nöqsanlar barədə müvafiq məlumatlar Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyinə göndərilmişdir.

AUDİTOR RƏYİ

Toplanmış audit sübutları audit predmetinin bütün əhəmiyyətli aspektlər baxımından müəyyən edilmiş münasib meyarlara uyğun olub-olmadığına dair nəticə

çıxarmaq üçün yetərli və müvafiq olmaqla kafi əminliyi formalaşdırmışdır. Fikrimizcə, dövlət sifarişi ilə filmlərin çəkilməsi üçün dövlət büdcəsindən ayrılan vəsaitlərin Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət Nazirliyi tərəfindən maliyyələşdirilməsi və studiyalar tərəfindən istifadəsi, eləcə də, aparılmış xərc əməliyyatları ilə bağlı hesabatlılığın təşkili üzrə fəaliyyət əhəmiyyətli aspektlər baxımından qüvvədə olan hüquqi aktlara uyğun deyil və bu uyğunsuzluqlar yayılandır (İSSAİ 400/59, İSSAİ 4000/194, 218).

Audit sübutlarının qiymətləndirilməsi, həmçinin audit qrupunun hesabatında əks etdirilmiş nöqsanlara dair münasibətin diqqətə alınması dövlət sifarişi ilə filmlərin çəkilməsi ilə bağlı fəaliyyətin tənzimlənməsi üzrə hüquqi aktların təkmilləşdirilməsi, filmlərin və tədbirlərin həyata keçirilməsi istiqamətində monitoring nəzarətinin təşkili, bağlanmış müqavilələr çərçivəsində nəzarət mexanizmlərinin tətbiqi və hesabatlılığın təmin edilməsi sahəsində kompleks fəaliyyətin gücləndirilməsi zərurətini qeyd etmək imkanı verir.

TƏKLİFLƏR VƏ TÖVSIYƏLƏR

“Hesablama Palatası haqqında” Azərbaycan Respublikasının 29.06.2018-ci il tarixli 1199-VQ nömrəli Qanununun 27.6-cı maddəsinin tələblərinə və Ali Audit Orqanlarının Beynəlxalq Təşkilatı (INTOSAI) tərəfindən qəbul edilən standartların tövsiyələrinə uyğun olaraq, aşkar olunan uyğunsuzluqların və digər nöqsanların aradan qaldırılması, müvafiq işçilərin öz məsuliyyətini dərk etməsi, gələcəkdə bu kimi halların baş verməsinin qarşısının alınması və ən azı məhdudlaşdırılması istiqamətində addımların atılması məqsədilə aşağıdakılar qeyd olunur (INTOSAI P1\1):

Təkliflər

1. Auditin nəticələri ilə bağlı Kollegiya Qərarında Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət Nazirliyi tərəfindən dövlət sifarişi ilə filmlərin çəkilməsi üçün dövlət büdcəsindən ayrılan vəsaitlərin maliyyələşdirilməsi və studiyalar tərəfindən istifadəsi üzrə yol verilmiş nöqsanların aradan qaldırılması məqsədilə aşağıdakı tədbirlərin həyata keçirildiyinin nəzərə alınması təklif olunur:

1.1. C. Cabbarlı adına "Azərbaycanfilm" kinostudiyası tərəfindən istehsal olunan "Məryəm" filmi təsdiq olunmuş smetasında nəzərdə tutulmadığı halda, post-prodakşn işlərinə

nəzarət və işlərin qəbulu üçün düzgün olmayaraq "Sinema Evi" MMC-nin əməkdaşına ödənilmiş və təsdiqedicə sənədləri mövcud olmayan ezamiyyə xərclərinə ödənilmiş 4175,0 manat, "Görünməyən qəhrəmanlar" sənədli filmlərinə ayrılmış vəsaitdən qalan və dövlət büdcəsinə qaytarılması təmin edilməyən 5881,74 manat, ümumilikdə 10056,74 manat;

1.2. "Debüt" studiyası tərəfindən Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin tələblərinə əməl edilməyərək 16774,0 manat, "Sosial sığorta haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun tələblərinə əməl edilməyərək 11591,0 manat, ümumilikdə 28365,0 manat, eləcə də müxtəlif xidmətlərin göstərilməsinə dair bağlanmış 4 müqavilə çərçivəsində yerinə yetirilməyən öhdəliklər üzrə ödənilmiş 15530,0 manat, studiya üzrə cəmi 43895,0 manat;

1.3. "Debüt studiyası" MMC tərəfindən Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin tələblərinə əməl edilməyərək 3545,0 manat, "Sosial sığorta haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun tələblərinə əməl edilməyərək 4265,0 manat, "İşsizlikdən sığorta haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun tələblərinə əməl edilməyərək 175,0 manat, ümumilikdə 7985,0 manat;

1.4. "Narimanfilm" kinostudiyası tərəfindən Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin tələblərinə əməl edilməyərək 3669,53 manat ödənilməmiş vəsait;

1.5. "Filming Azerbaijan" MMC ilə fiziki şəxs arasında kompüterlər üçün ehtiyat hissələrinin alınmasına dair bağlanmış müqavilə çərçivəsində yerinə yetirilməyən öhdəliyə görə ödənilmiş 4990,0 manat vəsaitin dövlət büdcəsinə bərpa edilməsi;

1.6. "Azərbaycanfilm" kinostudiyası tərəfindən çatışmazlıq müəyyən edilmiş 9005,76 manat məbləğində aktivlər üzrə 645,46 manat məbləğində aktivin natura formasına bərpası, 1006,54 manat məbləğində aktivin 29.12.2021-ci il tarixində silinməsi ilə bağlı aktın təqdim edilməsi, 5890,56 manat məbləğində aktivin Nazirliyin 05.10.2021-ci il tarixli razılıq məktubuna əsasən istehsalın dayandırılması səbəbindən yenisi ilə əvəz olunması, 1463,2 manat məbləğində aktivin isə inventarizasiya zamanı texniki səhv nəticəsində qeyd edilməməsi və hal-hazırda bu avadanlıqların anbarda olması ilə bağlı arayışın təqdim edilməsi;

1.7. "Filming Azerbaijan" MMC tərəfindən ödənilməmiş dövlət öhdəlikləri üzrə ümumilikdə 48286,3 manat məbləğində vəsaitin müvafiq bəyannamələrdə əks olunması;

2. Vergi və məcburi sosial ödənişlər üzrə müəyyən olunmuş nöqsanlar barədə müvafiq məlumatların Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyinə göndərilməsi təklif edilir.

3. Auditin nəticəsi ilə bağlı Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə məlumat verilməsi təklif edilir.

Tövsiyələr

1. Auditin nəticələri ilə bağlı Kollegiya Qərarında Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət Nazirliyi tərəfindən:

1.1. "Kinematoqrafiya haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun tələblərinə uyğun olaraq, kinematoqrafiya sahəsi, o cümlədən dövlət sifarişi ilə filmlərin çəkilməsi ilə bağlı fəaliyyəti tənzimləyən hüquqi aktların müasir çağırışlara və beynəlxalq təcrübəyə uyğun olmaqla təkmilləşdirilməsinin;

1.2. dövlət sifarişi çərçivəsində filmlərin çəkilməsi və bu istiqamətdə tədbirlərin həyata keçirilməsi ilə bağlı Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 01.05.2015-ci il tarixli 128 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikasında mədəniyyət sahəsində dövlət monitorinqinin həyata keçirilməsi Qaydası"nın tələblərinə uyğun fəaliyyətin təşkilinin;

1.3. "Bakı Media Mərkəzi" MMC ilə bağlanmış 2999560,0 manat məbləğində müqavilə çərçivəsində 146878,14 manat dəyərində aktivlərin müvafiq qaydada uçota alınması, 7680,0 manat məbləğində debitor borc kimi uçota alınaraq bağlanması, bu müqavilə çərçivəsində alınmış 786290,64 manat dəyərindən aktivlərin balansa götürülməsi istiqamətində tədbirlərin həyata keçirilməsinin;

1.4. "Hesablama Palatası haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 27.7-ci maddəsinə uyğun olaraq, bu Qərarın icrası, bu Qərarın 1-ci bəndi ilə təsdiq edilmiş Auditor hesabatında qeyd olunan nöqsanların aradan qaldırılması, nöqsanlara yol vermiş vəzifəli şəxslərin Azərbaycan Respublikası qanunvericiliyi ilə müəyyən olunmuş qaydada məsuliyyətə cəlb edilməsi istiqamətində zəruri tədbirlər həyata keçirilməsinin və görülmüş işlər barədə 1 (bir) ay müddətində Azərbaycan Respublikasının Hesablama Palatasına məlumat təqdim olunmasının əks etdirilməsi tövsiyə olunur.

Vəfa Mütəllimova
auditor, iqtisad üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

“AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI HESABLAMA PALATASININ “İCBARİ TİBBİ SİĞORTA ÜZRƏ DÖVLƏT AGENTLİYİNƏ DÖVLƏT BÜDCƏSİNDƏN AYRILMIŞ VƏ DİGƏR MƏNBƏLƏRDƏN ƏLDƏ EDİLMİŞ VƏSAİTLƏRİN İCRASININ AUDİTİNİN NƏTİCƏLƏRİ HAQQINDA” 2021-Cİ İL 18 NOYABR TARİXLİ AHO/4-3.2-2021-111 NÖMRƏLİ KOLLEGİYA QƏRARININ İCRASI VƏZİYYƏTİNİN MONİTORİNGİNƏ DAİR AUDİTOR HESABATI

ÜMUMİ MƏLUMATLAR

İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyi (bundan sonra – Agentlik) “Azərbaycan Respublikasında dövlət idarəçiliyinin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı bəzi tədbirlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 24.11.2016-cı il tarixli 1125 nömrəli Fərmanına uyğun olaraq, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabineti yanında İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyinin əsasında yaradılmış, icbari tibbi sığortanın tətbiqini təmin edən, baza (əsas xidmətlər) zərfi çərçivəsində tibbi xidmətlərin maliyyələşdirilməsi üçün vəsaitləri özündə cəmləşdirən, səhiyyə xidmətlərinin alıcısı olan və bununla bağlı zəruri xərclərin ödənilməsinə təmin edən publik hüquqi şəxsdir.

2021-ci il üçün İş planına əsasən, Hesablama Palatası tərəfindən həyata keçirilən kənar dövlət maliyyə nəzarəti (bundan sonra – KDMN) tədbiri Agentliyin 2019-2020-ci illərdə fəaliyyətini və həmin illərdə bu qurum tərəfindən istifadə edilmiş 231,2 mln. manatı və 2019-2020-ci illər üzrə 17,4 mln. manat məbləğində saxlanma xərcini, həmçinin informasiya-kommunikasiya texnologiyaları üzrə infrastrukturun yaradılması və digər tədbirlərlə bağlı 31,3 mln. manatı, ümumilikdə 279,9 mln. manat məbləğində vəsaiti əhatə etmişdir.

Audit Agentlik tərəfindən dövlət vəsaitlərindən istifadənin qüvvədə olan hüquqi aktların tələblərinə uyğunluğu vəziyyətinin müəyyənləşdirilməsi məqsədi daşımışdır.

KDMN tədbiri 12.04.2021-ci il tarixindən 29.06.2021-ci il tarixinədək keçirilmişdir.

KDMN tədbirinin keçirilməsinin əsası: Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatasının 28.02.2022-ci il tarixli AHO/4-3.2-2021-28 nömrəli Kollegiya Qərarı.

KDMN tədbirinin məqsədi: “Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatasının “İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyinə dövlət büdcəsindən ayrılmış və digər mənbələrdən əldə edilmiş vəsaitlərin icrasının auditinin nəticələri haqqında” 18.11.2021-ci il tarixli AHO/4-3.2-2021-111 nömrəli Kollegiya Qərarının icrası vəziyyətinin müəyyənləşdirilməsi məqsədi ilə keçirilmişdir.

KDMN tədbirinin predmeti: “Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatasının “İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyinə dövlət büdcəsindən ayrılmış və digər mənbələrdən əldə edilmiş vəsaitlərin icrasının auditinin nəticələri haqqında” 18.11.2021-ci il tarixli AHO/4-3.2-2021-111 nömrəli Kollegiya Qərarının 2.1.1-2.1.12-ci bəndlərinin icrası vəziyyəti

KDMN tədbirinin keçirilmə müddəti: Monitoring 09.03.2022-ci il tarixindən 15.03.2022-ci il tarixinədək keçirilmişdir.

KDMN tədbiri keçirilən qurum: İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyi

KDMN tədbirinin keçirilməsinə mane olma: Monitoring qrupunun hesabatına əsasən, alınması barədə müraciət edilmiş sənədlər vaxtında və tam təqdim edilmişdir.

Əvvəlki monitoringin nəticələri: Qeyd olunan Kollegiya Qərarı üzrə bundan əvvəl monitoring keçirilməmişdir.

Öyrənilmiş sənədlər: Mövcud standartlara əsasən keçirilmiş monitoringin predmeti üzrə əldə olunan məlumatların qiymətləndirilməsi üçün aşağıdakı meyarlar tətbiq edilmişdir:

- Agentliyin 21.12.2021-ci il tarixli məktubu;
- Agentliyin 18.03.2022-ci il məktubu.

KDMN tədbirinin əhatə dairəsi: Monitoringlə auditin nəticəsi üzrə “Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatasının “İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyinə dövlət büdcəsindən ayrılmış və digər mənbələrdən əldə edilmiş vəsaitlərin icrasının auditinin nəticələri haqqında” 18.11.2021-ci il tarixli AHO/4-3.2-2021-111 nömrəli Kollegiya Qərarı ilə müəyyən edilmiş və Agentlik tərəfindən icrası təmin edilməli aşağıdakı məsələlər əhatə olunmuşdur:

2. “İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyi” publik hüquqi şəxs tərəfindən:

2.1.1. *büdcə hesabatlılığının dövlət maliyyə sistemində uyğunlaşdırılması, həmçinin dövlət vəsaitlərinin istifadəsi üzrə nəticəliliyin və hesabatlılığın təmin edilməsi məqsədilə zəruri addımlar atılsın;*

2.1.2. icbari tibbi sığorta sisteminin fəaliyyətinin təşkili üçün zəruri informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının və proqramlarının tətbiqi təmin edilsin;

2.1.3. pandemiya ilə mübarizə tədbirlərində iştirak edən tibb işçilərinin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi çərçivəsində düzgün ödənilməyən əlavələrin bu hallara yol verən məsul şəxslər tərəfindən bərpası və əlavələrin müəyyən olunmuş prosedurlara tam əməl olunmaqla ödənilməsi təmin edilsin;

2.1.4. Bakı Dövlət Universitetinin Quba İstirahət Mərkəzi tərəfindən göstərilmiş otel xidmətinin 4235 gün üçün dəyəri 133402,5 manat təşkil etdiyi halda, artıq ödənilmiş 35947,5 manat məbləğində vəsaitin bərpası təmin edilsin;

2.1.5. 16.01.2017-ci il tarixində 12991210,58 manat məbləğində bağlanmış müqavilə çərçivəsində dəyəri auditin bitmə tarixinədək təhvil verilməyən "Proqramın klinik əlaqəli qruplar (DRG) ilə uyğunlaşdırılması" modulu üzrə 2017-ci ildən avans olaraq icraçıya köçürülmüş, lakin icra edilməmiş 113339,0 manat məbləğində vəsaitin bərpası təmin olunsun;

2.1.6. 03.01.2019-cu il tarixində Agentliyin istismarında olan informasiya sisteminin proqram təminatına, Bakı və Mingəçevir şəhərlərində yerləşən DC550 konteyner tipli data mərkəzlərə 12 ay müddətinə və 22.05.2020-ci ildə 8 ay müddətinə texniki dəstəyin göstərilməsi ilə hər biri 826000,0 manat dəyərində olmaqla bağlanmış 2 müqavilə çərçivəsində işlərin təkrar görülməsi hallarının araşdırılması və müvafiq tədbirlərin görülməsi təmin edilsin;

2.1.7. ümumilikdə 31032348,61 manat məbləğində müqavilələr üzrə cərimə tətbiq edilməsi imkanları araşdırılaraq, mümkün olan hallarda cərimə məbləğinin hesablanaraq tutulması ilə bağlı tədbirlərin görülməsi təmin edilsin;

2.1.8. 11 filialda xüsusi tərtibat tələb edən mətbəə və çap işlərinin satın alınması müqaviləsi çərçivəsində qiymət təklifində buzlu vinilin (sadə) bir kvadrat metrinin qiyməti üzrə artıq ödənilmiş vəsaitin bərpası təmin edilsin;

2.1.9. bağlanan müqavilələrin dəyərində malların təhvil verilməsi ilə bağlı bütün xərclərin, o cümlədən çatdırılma xərclərinin də daxil edilməsinə baxmayaraq, üçüncü podratçıya həmin malların çatdırılması məqsədilə ödənilmiş 14940,0 manat məbləğində vəsaitin bərpası təmin edilsin;

2.1.10. ezamiyyə müddətinin bitdiyi və səbəbsiz olaraq işdə olmadıqları gün üçün əməkhaqqı hesablanaraq artıq ödənilmiş vəsaitin bərpası təmin edilsin;

2.1.11. auditin əhatə etdiyi dövrdə İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyi tərəfindən 2019-cu ildə 407 halda, 2020-ci ildə 253 halda ezamiyyətdə olan işçilərə ezamiyyətdə olduqları

dövr üçün orta əmək haqqının hesablanması və müvafiq qaydada tətbiq edilməsi təmin olunsun;

2.1.12. *auditin nəticələri üzrə aşkar edilmiş nöqsanların aradan qaldırılması məqsədilə İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyi tərəfindən “Hesablama Palatası haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 27.7-ci maddəsinə uyğun olaraq, bu Qərarın icrası, bu Qərarın 1-ci bəndi ilə təsdiq edilmiş Auditor hesabatında qeyd olunan nöqsanların aradan qaldırılması, nöqsanlara yol vermiş vəzifəli şəxslərin Azərbaycan Respublikası qanunvericiliyi ilə müəyyən olunmuş qaydada məsuliyyətə cəlb edilməsi istiqamətində zəruri tədbirlər həyata keçirilsin və görülmüş işlər barədə 1 (bir) ay müddətində Azərbaycan Respublikasının Hesablama Palatasına məlumat təqdim edilsin.*

NƏTİCƏLƏR

“Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatasının “İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyinə dövlət büdcəsindən ayrılmış və digər mənbələrdən əldə edilmiş vəsaitlərin icrasının auditinin nəticələri haqqında” 18.11.2021-ci il tarixli AHO/4-3.2-2021-111 nömrəli Kollegiya Qərarının 2.1.1-2.1.12-ci bəndlərinin icrası üzrə aşağıdakı tədbirlər həyata keçirilmişdir:

Kollegiya Qərarının 2.1.1.-ci bəndi üzrə:

Büdcə hesabatlılığının dövlət maliyyə sistemində uyğunlaşdırılması, həmçinin dövlət vəsaitlərinin istifadəsi üzrə nəticəliləyin və hesabatlılığın təmin edilməsi məqsədilə Maliyyə departamentinə “İllik gəlir və xərc büdcəsinin tərtibatı və icrası ilə bağlı Qayda” layihəsinin 01.02.2022-ci il, Hüquq departamentinə maliyyələşdirilməsi icbari tibbi sığorta vəsaitləri hesabına həyata keçirilən dövlət tibb müəssisələrinə yalnız göstərdikləri xidmətlərə görə maliyyə vəsaitinin ayrılması ilə bağlı təkliflərini (planlaşdırma və proqnozlaşdırma daxil olmaqla) 01.03.2022-ci il, İnzibati İdarəetmə departamentinə “İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyinin dövlət satınalmalarının proqnozlaşdırılması və təşkili Qaydası” layihəsinin 01.03.2022-ci il tarixinədək Agentliyin İdarə Heyətinə, Maliyyə departamentinə isə “İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyinin investisiya əməliyyatlarının aparılması Qaydası”na dəyişikliklər edilməsi haqqında təkliflərini 15.01.2022-ci il tarixindən gec olmayaraq qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş qaydada razılaşdırılması üçün aidiyyəti qurumlara təqdim edilməsi tapşırılmışdır.

Agentlik tərəfindən 30.12.2021-ci il tarixində “İcbari tibbi sığorta haqqında” yeni Qanun layihəsi hazırlanmış və rəy bildirilməsi üçün Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyinə, Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyinə, Azərbaycan Respublikasının Səhiyyə

Nazirliyinə, Azərbaycan Respublikasının Müdafiə Nazirliyinə, Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinə və Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyinə göndərilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 31.05.2018-ci il tarixli 97 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyinin investisiya əməliyyatlarının aparılması Qaydası”nda dəyişiklik edilməsi haqqında Fərman layihəsi hazırlanmış və rəy bildirilməsi üçün 24.02.2022-ci il tarixli məktublarla Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyinə, Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyinə, Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyinə və Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankına göndərilmişdir.

Əlavə olaraq isə aşağıdakı istiqamətlərdə tədbirlər həyata keçirilmişdir:

➤ Maliyyə departamenti tərəfindən İcbari tibbi sığorta fondunun “İllik gəlir və xərc büdcəsinin tərtibatı və icrası Qaydası”sının ilkin layihəsi;

➤ Maliyyələşdirilməsi icbari tibbi sığorta vəsaitləri hesabına həyata keçirilən dövlət tibb müəssisələrinə yalnız göstərdikləri xidmətlərə görə maliyyə vəsaitinin ayrılması ilə bağlı təkliflər hazırlanması tapşırığına cavab olaraq, Mingəçevir ayon Mərkəzi Xəstəxanası, Klinik Tibbi Mərkəz, Akademik M.Ə Mirqasımov adına Respublika Klinik Xəstəxanası, Nərimanov Tibb Mərkəzi publik hüquqi şəxslərdə yeni əsaslarla maliyyələşdirməyə dair pilot layihə;

➤ “İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyinin dövlət satınalmalarının proqnozlaşdırılması və təşkili Qaydası”sının ilkin layihəsi hazırlanmışdır.

Kollegiya Qərarının 2.1.2.-ci bəndi üzrə:

İcbari tibbi sığorta sisteminin fəaliyyətinin təşkili üzrə işlərin sürətləndirilməsi məqsədilə İnformasiya Texnologiyaları və İnnovasiyalar İdarəsi tərəfindən tibb müəssisələrinin informasiya-kommunikasiya texnologiyaları avadanlıqları ilə təminatı, daxili kabelləşmə və proqram təminatının tətbiqi və inkişafı ilə bağlı tədbirlər həyata keçirilmiş, bununla bağlı məlumat və cədvəllər təqdim olunmuşdur.

Kollegiya Qərarının 2.1.3.-cü bəndi üzrə:

Koronavirus (“COVID-19”) infeksiyası ilə mübarizə çərçivəsində iştirak edən tibb işçilərinə müddətli əlavələrin düzgün hesablanmaması nəticəsində artıq ödənilmiş vəsaitin tibb müəssisələrinin bu hallara yol verən məsul şəxsləri tərəfindən bərpasının təmin edilməsi məqsədilə “Tibbi Ərazi Bölmələrini İdarəetmə Birliyi” publik hüquqi şəxsin tabeliyindəki tibb müəssisələrinin rəhbərlərinə 05.03.2022-ci il tarixli məktub və hesablama zamanı yol verilmiş

kənarlaşmalarla bağlı tərtib olunmuş siyahılar göndərilmişdir Lakin tibb müəssisələri tərəfindən 14.03.2022-ci il tarixinədək bərpa edilmiş məbləğ olmamışdır.

Bununla yanaşı, Agentlik tərəfindən 12.04.2022-ci il tarixli məktubda qeyd olunmuş istiqamət üzrə 8,2 min manatın bərpa edilməsi, 1,5 min manatın əvəzləşdirilməsi, həmçinin 401,7 min manatın geri qaytarılması üzrə işlərin davam etdirilməsi, 2258,3 min manat məbləğində ödənilmiş əlavə məbləğin təyinatı üzrə istifadə olunduğunun əsaslandırıldığı barədə məlumat əks etdirilmişdir.

Kollegiya Qərarının 2.1.4-cü bəndi üzrə:

Qərarın müvafiq bəndinin icrasının təmin olunması məqsədilə “Karantin nəzarətinə götürülmüş şəxslərə göstərilən xidmətlərin dəyəri, qida təminatı nəzərə alınmaqla bir günlük adambaşı 40,0 manat, qida təminatı nəzərə alınmadan bir günlük adambaşı 31,5 manat müəyyən edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 14 noyabr 2020-ci il tarixli 620s nömrəli Sərəncamının tələbinə uyğun olaraq müvafiq fəaliyyət üzrə xidmət göstərmiş podratçılar arasında müqavilə bağlanmış, karantin nəzarətinə götürülmüş şəxslərin qida ilə təminatı xərcləri üçün Bakı Dövlət Universiteti publik hüquqi şəxsə səhvən ödənilmiş 35947,5 manat vəsait onun tərəfindən 30.09.2021-ci il bank hesabına köçürülmüşdür

Kollegiya Qərarının 2.1.5-ci bəndi üzrə:

16.01.2017-ci il tarixində 12991210,58 manat məbləğində bağlanmış müqavilə çərçivəsində dəyəri auditin bitmə tarixinədək təhvil verilməyən “Proqramın klinik əlaqəli qruplar (DRG) ilə uyğunlaşdırılması” modulu üzrə 2017-ci ildən avans olaraq icraçıya köçürülmüş, lakin icra edilməmiş 113339,0 manat məbləğində vəsaitin (96050,0 manat əsas və 17289,0 manat ƏDV olmaqla) 14.12.2021-ci il tarixində icraçı tərəfindən Agentliyin hesabına ödənilməklə bərpası təmin olunmuşdur.

Kollegiya Qərarının 2.1.6-ci bəndi üzrə:

Hər biri 826000,0 manat məbləğində bağlanmış 2 müqavilə üzrə işlərin təkrar görülməsi halları Agentliyin İnformasiya Texnologiyaları və İnnovasiyalar İdarəsinin əməkdaşları tərəfindən araşdırılmış və istismarda olan informasiya sisteminin proqram təminatına, Bakı və Mingəçevir şəhərlərində yerləşən DCS-50 konteyner tipli data mərkəzinə texniki dəstəyin göstərilməsi üçün 826000,0 manat məbləğində bağlanmış 2 müqavilə üzrə işlərin müqayisəli təsviri ilə bağlı məlumat təqdim olunmuş, təkrar yerinə yetirilən işlərin müəyyən edilməməsi göstərilmişdir.

Kollegiya Qərarının 2.1.7-ci bəndi üzrə:

İnzibati İdarəetmə departamentinin Təchizat və satınalma şöbəsi tərəfindən verilən məlumat əsasında, bağlanmış 30983948,6 manat məbləğində 10 müqavilə üzrə malların təchizatında yaranmış gecikmələrə görə hesablanmış cərimə məbləğlərinin Agentliyin bank hesabına köçürülməsinin təmin olunması üçün İnzibati İdarəetmə Departamentinin Təchizat və satınalma şöbəsi tərəfindən müraciət ediləcək təşkilatların siyahısı hazırlanmış və 14.03.2022-ci il tarixli məktubla podratçıya bildiriş göndərilmiş, digər podratçılara göndərilməsi üçün bildirişlər hazırlanmışdır.

Agentliyin 18.03.2022-ci il tarixli məktubu ilə 31032348,61 manat məbləğində müqavilələrin araşdırıldığı, ümumilikdə 30983948,61 manat məbləğində müqavilələr üzrə cərimə məbləğinin hesablandığı, cəmi 271798,81 manat cərimə məbləğinin ödənilməsi üçün 7 icraçı şirkətə müvafiq müraciət olunduğu bildirilmişdir.

Kollegiya Qərarının 2.1.8-ci bəndi üzrə:

Agentliyin 11 filialında xüsusi tərtibat tələb edən mətbəə və çap işlərinin satın alınması müqaviləsi çərçivəsində qiymət təklifində buzlu vinilin (sadə) 1 kv. metrinin qiyməti üzrə artıq ödənilmiş 456,0 manat məbləğində vəsaitin bərpası müvafiq mal, iş və xidmətlərin satın alınması üzrə məsul şəxs qismində iştirak etmiş Agentliyin İnzibati İdarəetmə Departamentinin Təchizat və satınalma şöbəsinin əməkdaşı tərəfindən Agentliyin bank hesabına ödənilməklə təmin edilmişdir

Kollegiya Qərarının 2.1.9-cu bəndi üzrə:

Bağlanan müqavilənin dəyərində malların təhvil verilməsi ilə bağlı bütün xərclərin, o cümlədən çatdırılma xərclərinin də daxil edilməsinə baxmayaraq, üçüncü podratçıya həmin malların çatdırılması məqsədilə ödənilmiş 14940,0 manat məbləğində vəsaitin bərpası məqsədilə Agentlik və icraçı 25.02.2022-ci il tarixli razılışma protokolu tərtib və təsdiq edərək, icraçı tərəfindən təhvil verilən mal, iş və xidmətlərin cəmi dəyərinin növbəti ödəniş zamanı azaldılması barədə razılığa gəlinmişdir. Qeyd olunan razılışma protokoluna uyğun olaraq, 16.02.2022-ci il tarixli Aktla 12 tibb müəssisəsinə təhvil verilmiş tibbi oksigenə görə hesablanmış (ƏDV daxil) 226183,70 manat borc məbləği icraçı tərəfindən Agentliyə təqdim edilmiş eyni tarixli hesab fakturada 14940,0 manat azaldılmaqla 211243,70 göstərilmiş və Agentlik qarşı tərəfə 03.03.2022-ci il tarixli ödəniş sənədləri ilə 176741,10 manat əsas, 34502,6 manat ƏDV olmaqla, cəmi 211243,70 manat vəsait ödəmişdir.

Kollegiya Qərarının 2.1.10-cu bəndi üzrə:

Ezamiyyə müddətinin bitdiyi və səbəbsiz olaraq işdə olmadıqları gün üçün iki işçiyə artıq hesablanaraq ödənilmiş 196,5 manat əməkhaqqı məbləğinin 65,0 manatının əməkhaqqının hesablanması üzrə məsul şəxs tərəfindən nağd qaydada Agentliyin bank hesabına ödənilməklə, 131,50 manatının isə işçinin razılığı əsasında ona 2021-ci ilin dekabr ayı üçün hesablanmış əməkhaqqından tutulmaqla bərpası təmin edilmişdir

Kollegiya Qərarının 2.1.11-ci bəndi üzrə:

2021-ci ilin avqust ayından Agentliyin ezamiyyətdə olan işçilərinə ezamiyyətdə olduqları dövr üçün orta əməkhaqqı hesablanmasına başlanmışdır.

Kollegiya Qərarının 2.1.12-ci bəndi üzrə:

Auditin nəticələri üzrə aşkar edilmiş nöqsanların aradan qaldırılması və nöqsanlara yol vermiş vəzifəli şəxslərin Azərbaycan Respublikası qanunvericiliyi ilə müəyyən olunmuş qaydada məsuliyyətə cəlb edilməsi məqsədilə Maliyyə və İnzibati idarəetmə departamentlərinin, həmçinin İnformasiya Texnologiyaları və İnnovasiyalar İdarəsinin rəhbərlərinə şifahi xəbərdarlıq edilməsi ilə bağlı məlumat təqdim olunmuşdur.

AUDİTOR RƏYİ

Monitorinqlə əldə olunan məlumatların müəyyən edilən meyarlar ilə qiymətləndirilməsi nəticəsində "Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatasının "İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyinə dövlət büdcəsindən ayrılmış və digər mənbələrdən əldə edilmiş vəsaitlərin icrasının auditinin nəticələri haqqında" 18.11.2021-ci il tarixli AHO/4-3.2-2021-111 nömrəli Kollegiya Qərarının icrası ilə bağlı 9 bənd üzrə tədbirlər başa çatdırılmış, digər bəndlər üzrə isə tədbirlərin icrası davam etdirilməkdədir. .

TƏKLİFLƏR VƏ TÖVSIYƏLƏR**Təkliflər**

1. "İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyinə dövlət büdcəsindən ayrılmış və digər mənbələrdən əldə edilmiş vəsaitlərin icrasının auditinin nəticələri haqqında" Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatasının 18.11.2021-ci il tarixli AHO/4-3.2-2021-111 nömrəli Kollegiya Qərarında əks olunan aşağıdakı tapşırıqların İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyi tərəfindən icra edildiyi nəzərə alınsın:

1.1. *Büdcə hesabatlılığının dövlət maliyyə sisteminə uyğunlaşdırılması, həmçinin dövlət vəsaitlərinin istifadəsi üzrə nəticəliliyin və hesabatlılığın təmin edilməsi məqsədilə bir sıra tədbirlərin həyata keçirildiyi;*

1.2. *icbari tibbi sığorta sisteminin fəaliyyətinin təşkili üçün zəruri informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının avadanlıqları ilə təminatı, daxili kəbelləşmə və proqram təminatının tətbiqi və inkişafı ilə bağlı bir sıra tədbirlərin həyata keçirildiyi;*

1.3. *pandemiya ilə mübarizə tədbirlərində iştirak edən tibb işçilərinin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi çərçivəsində düzgün ödənilməyən əlavələrin bu hallara yol verən məsul şəxslər tərəfindən bərpası və əlavələrin müəyyən olunmuş prosedurlara tam əməl olunmaqla ödənilməsi məqsədilə “Tibbi Ərazi Bölmələrini İdarəetmə Birliyi” publik hüquqi şəxsin tabeliyindəki tibb müəssisələrinin rəhbərlərinə 05.03.2022-ci il tarixli məktub və hesablama zamanı yol verilmiş kənarlaşmalarla bağlı tərtib olunmuş siyahılar göndərildiyi;*

1.4. *Bakı Dövlət Universitetinin Quba İstirahət Mərkəzi tərəfindən göstərilmiş otel xidmətinin 4235 gün üçün dəyəri 133402,5 manat təşkil etdiyi halda, artıq ödənilmiş 35947,5 manat məbləğində vəsaitin Bakı Dövlət Universiteti tərəfindən 30.09.2021-ci il tarixdə bank hesabına köçürüldüyü;*

1.5. *16.01.2017-ci il tarixində 12991210,58 manat məbləğində bağlanmış müqavilə çərçivəsində dəyəri auditin bitmə tarixinədək təhvil verilməyən “Proqramın klinik əlaqəli qruplar (DRG) ilə uyğunlaşdırılması” modulu üzrə 2017-ci ildən avans olaraq icraçıya köçürülmüş, lakin icra edilməmiş 113339,0 manat məbləğində vəsaitin (96050,0 manat əsas və 17289,0 manat ƏDV olmaqla) 14.12.2021-ci il tarixdə icraçı tərəfindən Agentliyin hesabına ödənilməsi;*

1.6. *hər biri 826000,0 manat məbləğində bağlanmış 2 müqavilə üzrə işlərin təkrar görülməsi hallarının Agentliyin İnformasiya Texnologiyaları və İnnovasiyalar İdarəsinin əməkdaşları tərəfindən araşdırıldığı və istismarda olan informasiya sisteminin proqram təminatına, Bakı və Mingəçevir şəhərlərində yerləşən DCS-50 konteyner tipli data mərkəzinə texniki dəstəyin göstərilməsi üçün icraçı ilə bağlanmış 826000,0 manat məbləğində 2 müqavilə üzrə tədbirlərin araşdırıldığı və təkrar yerinə yetirilən işlərin müəyyən edilməməsi ilə bağlı arayış təqdim olunduğu;*

1.7. *31032348,61 manat məbləğində müqavilələrin araşdırıldığı, ümumilikdə 30983948,61 manat məbləğində müqavilələr üzrə cərimə məbləğinin hesablandığı, cəmi 271798,81 manat cərimə məbləğinin ödənilməsi üçün 7 icraçı şirkətə müvafiq müraciət edildiyi;*

1.8. Agentliyin 11 filialında xüsusi tərtibat tələb edən mətbəə və çap işlərinin satın alınması müqaviləsi çərçivəsində qiymət təklifində buzlu vinilin (sadə) 1 kv. metrinin qiyməti üzrə artıq ödənilmiş 456,0 manat məbləğində vəsaitin bərpa olunduğu;

1.9. bağlanan müqavilənin dəyərində malların təhvil verilməsi ilə bağlı bütün xərclərin, o cümlədən çatdırılma xərclərinin də daxil edilməsinə baxmayaraq, üçüncü podratçıya həmin malların çatdırılması məqsədilə ödənilmiş 14940,0 manat məbləğində vəsaitin həmin podratçı ilə bağlanmış digər müqavilə məbləğinin azaldılması yolu ilə bərpa olunduğu;

1.10. ezamiyyə müddətinin bitdiyi və səbəbsiz olaraq işdə olmadıqları gün üçün iki işçiyə artıq hesablanaraq ödənilmiş 196,5 manat əməkhaqqı məbləğinin bərpa edildiyi;

1.11. 2021-ci ilin avqust ayından Agentliyin ezamiyyətdə olan işçilərinə ezamiyyətdə olduqları dövr üçün orta əməkhaqqının hesablanmasına başlandıqı;

1.12. auditin nəticələri üzrə aşkar edilmiş nöqsanların aradan qaldırılması və nöqsanlara yol vermiş vəzifəli şəxslərin Azərbaycan Respublikası qanunvericiliyi ilə müəyyən olunmuş qaydada məsuliyyətə cəlb edilməsi məqsədilə görülmüş tədbirlər çərçivəsində 3 vəzifəli şəxsə şifahi xəbərdarlıq edildiyi.

Təvsiyələr

1. “İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyinə dövlət büdcəsindən ayrılmış və digər mənbələrdən əldə edilmiş vəsaitlərin icrasının auditinin nəticələri haqqında” Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatasının 18.11.2021-ci il tarixli AHO/4-3.2-2021-111 nömrəli Kollegiya Qərarının icrası məqsədilə İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyi tərəfindən:

1.1. Qərarı icrasının başa çatdırılması üzrə fəaliyyət davam etdirilsin;

1.2. həyata keçirilən tədbirlərin nəticələri barədə ildə iki dəfə, iyun ayının 30-dək və dekabr ayının 30-dək, Azərbaycan Respublikasının Hesablama Palatasına məlumat təqdim edilsin.

Nigar Allahverdiyeva
*Dövlət büdcəsi və strateji
təhlil şöbəsi, məsləhətçi*

DAYANIQLI İNKİŞAF MƏQSƏDLƏRİNİN REALLAŞMASINDA ALİ AUDİT ORQANLARININ ROLU

Dayanıqlı inkişaf anlayışından ilk dəfə olaraq 1987-ci ildə BMT-nin Baş Assambleyasına təqdim edilmiş “Bizim ümumi gələcəyimiz” konsepsiyasında bəhs edilmişdir. Daha sonra bu konsepsiya geniş yayılaraq 2000-ci ildə “Minilliyin inkişaf məqsədləri” (bundan sonra – MİM) kimi qəbul edilərək, bütün dünyanı əhatə etməyə başlamışdır. MİM 8 məqsəddən ibarət olmaqla, 2000-2015-ci illəri əhatə etmişdir. MİM 2015-ci ildə başa çatdıqdan sonra BMT-nin elə həmin ildə Nyu-Yorkda keçirilən sammitində 193 ölkənin iştirakı ilə dünya liderləri tərəfindən “Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri 2030” (bundan sonra – DİM 2030) adı altında 17 məqsəd və 200-dən çox hədəf qəbul olunmuşdur.

Dayanıqlı inkişaf gələcək nəsilləri təhlükəyə atmadan indiki nəsillərin tələbatını ödəməyə xidmət edir. Dayanıqlı inkişafa yarandığı tarixdən etibarən bir çox təriflər verilsə də, bunlardan ən əsası yuxarıda qeyd etdiyimizdir. Dayanıqlı inkişaf konsepsiyası cəmiyyətin inkişafında olan neqativ tendensiyaların həll yolu kimi təklif edilmişdir.

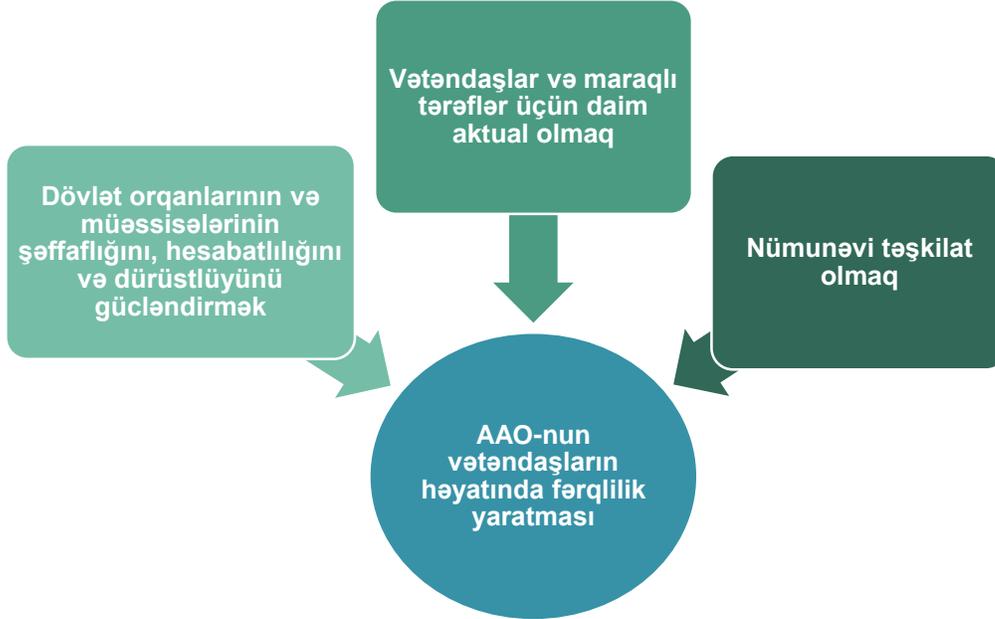
“2030 Gündəliyi” davamlı inkişafın 5 əsas komponentini özündə əks etdirir: Cəmiyyət, Planet, Rifah, Sülh və Tərəfdaşlıq. Əsas məqsəd isə ədalətli, hüquqa əsaslanan, bərabər və əhatəli dünyaya nail olmaqdır. Bütün maraqlı tərəflər davamlı və əhatəli iqtisadi artım, sosial inkişaf, ətraf mühitin mühafizəsi və hər kəsin faydası naminə (qadınlar, uşaqlar, gənclər, gələcək nəsil və s.) birlikdə işləmək üçün öhdəlik götürmüşdür.

Ali audit orqanları (bundan sonra – AAO) dövlətin gəlir və xərclərinin auditinə cavabdeh olmaqla, vətəndaşlara dəyər və fayda ilə töhfə vermək üçün mövcuddur. AAO-lar dövlət maliyyə idarəetməsini və hesabatını tədqiq etməklə, dövlət vəsaitlərindən müəyyən olunmuş qaydada istifadə edildiyinə əminlik verirlər. DİM-lərin və AAO-ların məqsədlərinin müqayisəsi bu institutların demək olar ki eyni hədəfə xidmət etdiyini deməyə imkan verir. Belə ki, “DİM 2030”

da insanların rifahını və layiqli həyat sürəcəyi dünyanı təsvir edir. İnsanlara rifah və layiqli həyat təmin etmək məqsədinin AAO-ların audit mühitini də əhatə etdiyini görə bilərik.

DİM-lərin həyata keçirilməsində AAO-ların rolu İNTOSAI-P 12-nin üç məqsədi və onların əsas prinsipləri ilə təsvir olunmuşdur. (Şəkil 1.)

Şəkil 1. İNTOSAI-P 12-nin məqsədləri

MƏQSƏD 1. Dövlət orqanlarının və müəssisələrinin şəffaflığını, hesabatlılığını və dürüstlüyünü gücləndirmək

AAO-ların milli inkişaf məqsədlərinə, prioritetlərinə, həmçinin DİM-lərə nail olunmasında rolunun artması üçün bu məqsədin mühüm rolu vardır. DİM-lərə nail olmaq üçün güclü institutları, möhkəm sistemləri, effektiv qayda və siyasətləri, qəbul edilmiş proqramları həyata keçirmək, monitorinq etmək, hesabat vermək kimi proseslər təkmil formada təşkil olunmalıdır.

Bildiyimiz kimi, DİM-lər uzunmüddətli məqsəddir və təsirlərini bir neçə ildən sonra görə bildiyimiz üçün bu prosesdə izlənmə (*follow-up*) mexanizmi zəruridir. Dövlət DİM-lərin icrasına nəzarət etməli və hesabat verməlidir. AAO-nun audit tövsiyələrini izləmək rolu DİM-lər üzrə audit tövsiyələrini yerinə yetirmək üçün cavabdeh qurumların həyata keçirdikləri tədbirlərin izlənməsinə kömək edəcəkdir.

MƏQSƏD 2. Vətəndaşlar və maraqlı tərəflər üçün daim aktual olmaq

İkinci məqsəddə maliyyə, uyğunluq və səmərəlilik auditlərinin aparılması və maraqlı tərəflərin, o cümlədən vətəndaşların müvafiq hesab etdikləri audit nəticələrinin təqdim edilməsi

nəzərdə tutulur. AAO-ların DİM-lərin monitoring və hesabatını təkmilləşdirmək üçün dövlət orqanlarına, özəl sektora və s. köməklik göstərməyə cəlb edilməsi və iştirak etməsi vacibdir.

AAO-nun cəmiyyət və maraqlı tərəflər üçün aktual qalmasının digər yolları dəyişən mühitə, yaranan risklərə cavab vermək, DİM-lərdən xəbərdar olmaq, DİM-lərin ölkənin milli planlaşdırma çərçivəsinə, müvafiq idarəetmə strukturuna, ona necə inteqrasiya olunduğunu anlamaqdır. DİM-lərin mövzusunun auditi həmçinin audit prosesində daha geniş maraqlı tərəflərin cəlb edilməsini və yeni məlumat mənbələrinin nəzərdən keçirilməsini əhatə edə bilər. AAO-ların DİM-lər haqqında sosial şəbəkələrdə və internet səhifələrindəki məlumatlardan xəbərdar olması da vacibdir.

Ölkə daxilində maraqlı tərəflərin cəlb edilməsi ilə yanaşı, AAO-ların DİM-lərlə işləyən Ali Audit Orqanlarının Beynəlxalq Təşkilatı (INTOSAI), Birləşmiş Millətlər Təşkilatı və digər regional və peşəkar qurumlarla əməkdaşlıq etməsi təkcə onların DİM-lərlə əlaqəsini gücləndirməyəcək, həmçinin onlara DİM-lərlə milli, regional və beynəlxalq əlaqələrdə söz sahibi olmaq imkanı verəcəkdir.

MƏQSƏD 3. Nümunəvi təşkilat olmaq

AAO-lar təbliğ etdiklərini tətbiq etməli və mandatlarını yerinə yetirərkən şəffaf və hesabatlı olmalıdırlar. İstər DİM-lərdən, istərsə də hər hansı digər regional və ya qlobal məsələdən asılı olmayaraq, AAO-lar daim diqqətini xidmətin mükəmməlliyinə və keyfiyyətinə yönəltməlidir. Bu, bütün AAO işçilərinin DİM-lər haqqında bilikli, məlumatlı və müvafiq standartlara uyğun olaraq audit apara bilməsini təmin edə bilər. Bunun üçün AAO-lar müvafiq mexanizmlərə malik olmalıdırlar. AAO-ların yerli səviyyədə, INTOSAI-ın regionları vasitəsilə regional səviyyədə, INTOSAI və IDI proqramları vasitəsilə isə qlobal səviyyədə belə imkanları mövcuddur.

AAO-lar öz nəzarət funksiyaları vasitəsilə davamlı inkişaf üçün hesabatlı və effektiv idarəetmənin təmin edilməsində əsas rol oynamağa davam edəcəklər. AAO-lar artıq DİM-lərlə bağlı bir çox mövzuların auditini həyata keçirirlər. Bununla belə, konkret olaraq DİM-lərin həyata keçirilməsinə hazırlığı və icranı yoxlamaq üçün nəzərə almaq lazımdır ki, DİM-lərin icrasının auditi ilə DİM ilə əlaqəli mövzuların auditi arasında bəzi fərqlər mövcuddur. DİM-lərin həyata keçirilməsinə hazırlığın yoxlanmasının xüsusiyyətləri və mürəkkəbliyi ilə məşğul olmaq üçün xüsusi audit yanaşmasının hazırlanması lazımdır.

Səmərəlilik auditi

DİM-lərin həyata keçirilməsində AAO-ların əsas rolu səmərəlilik auditinin aparılmasıdır. Bəzi hallarda səmərəlilik auditinin predmetini DİM-lərin həyata keçirilməsinə və icrasına hazırlıq təşkil edir. İstifadə olunan yanaşma isə nəticə və sistemyönlü yanaşmanın birləşməsidir. “2030 Gündəliyi”nin icrasını qiymətləndirmək üçün bir sıra suallar istifadə edilə bilər. Bunlara “Ölkə real hədəflər qoyubmu?”, “Ölkədə ilkin məlumat üçün etibarlı mənbə varmı?” və s. suallarını misal göstərmək olar.

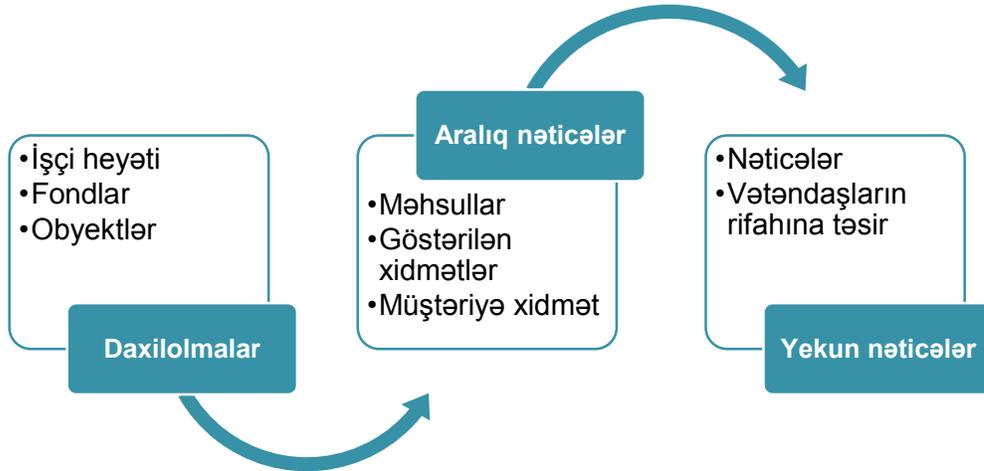
“2030 Gündəliyi”nin effektiv icrası bütün hökumətin yanaşmasını tələb edir. Hər bir DİM nazirliklərin, hökumət səviyyələrinin və hətta kiçik sahələrin məsuliyyətlərini əhatə edir.

Səmərəlilik auditində proqram idarəçiliyinin əhəmiyyəti “məntiqi model”dən istifadə etməklə göstərilə bilər. Şəkil 2 belə bir modelin ən sadələşdirilmiş versiyasını göstərir, burada büdcə və mövcud işçi heyət kimi resurslar (*inputs*) vətəndaşlara xidmətlər kimi aralıq nəticələr (*outputs*) verir və bu da öz növbəsində yekun nəticələrə (*outcomes*) gətirib çıxarır. Məsələn, bir proqram daha yaxşı peyvəndləmə vasitəsilə xəstəlik hallarını azalda bilər. Bu halda,

- resurslar (*inputs*) peyvəndləri və alınan dozaları əldə etmək üçün mövcud olan resursları əhatə edəcək;
- aralıq nəticələr (*outputs*) vətəndaşlara verilən dozaların sayı olacaq;
- yekun nəticə (*outcome*) olaraq isə xəstəlik azalacaqdır.

Qeyd olunan nümunə proqram idarəçiliyini təsvir etmək üçün geniş istifadə olunan bir üsulun çox sadə versiyasıdır. Səmərəlilik auditi prosesin hər bir mərhələsində və ya bütün hissəsində, resurslar (*inputs*) ilə aralıq nəticə və yekun nəticələr arasındakı əlaqə üzərindən də aparıla bilər.

Şəkil 2. Sadələşdirilmiş məntiq modeli

DİM və AAO-ların qarşılıqlı əlaqəsindən bəhs edərkən, Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatasının Strateji Planını (bundan sonra – SP) istinad etmək olar. Bu sahə üzrə SP-nin aralıq nəticələrindən biri kimi “Səmərəlilik (performans) auditinin əhatə dairəsinin artırılması”nı xüsusilə qeyd edə bilərik. SP-nin aralıq nəticələrindən DİM-lərlə birbaşa əlaqəsi olan 3-cü və 5-ci nəticələri vurğulamaq mümkündür:

➤ 3-cü aralıq nəticə kimi “Səmərəlilik auditinin əhatə dairəsinin artırılması”nın məqsədlərindən biri də respublikamızda DİM-lərin tətbiqinin və icrasının auditinin həyata keçirilməsidir.

➤ 5-ci aralıq nəticə olaraq müəyyənləşdirilmiş “Maraqlı tərəflərlə qarşılıqlı əməkdaşlığın genişləndirilməsi”nin fəaliyyət sahələrindən biri isə davamlı inkişafın idarə edilməsi və DİM-lərə nail olunması üçün iqtisadi, sosial və ekoloji sahələrə aid olan dövlət qurumları ilə qarşılıqlı əlaqələrin gücləndirilməsidir.

Hesablama Palatasında DİM sahəsində aparılan auditlər beynəlxalq sferada da yüksək qiymətləndirilmişdir. Belə ki, BMT-nin İqtisadi və sosial məsələlər departamentinin hazırladığı “Qabaqcıl təcrübələr üzrə könüllü ölkə icmalı hesabatı”nda göstərilmişdir ki, Hesablama Palatasının 2021-ci ildə həyata keçirdiyi “Azərbaycan Respublikasının Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi yanında Meşələrin İnkişafı Xidmətinin meşələrin idarəedilməsi fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi” haqqında səmərəlilik auditini üzrə Palatanın “Torpaq ekosistemlərinin mühafizəsi (DİM 15)” istiqamətində əldə etdiyi müsbət nəticələr yüksək dəyərləndirilmişdir.

Son dövrlər ərzində Hesablama Palatasında bir çox səmərəlilik auditləri keçirilmişdir ki, bunların bəzilərində DİM-i görə bilərik (Cədvəl 1). Eyni zamanda qeyd edək ki, DİM 16- "Sülh, ədalət və səmərəli institutlar" məqsədi üzrə də səmərəlilik auditinin keçiriləcəyi planlaşdırılır.

Cədvəl 1. Son illərdə Hesablama Palatasında DİM-ə uyğun həyata keçirilən səmərəlilik auditləri

S/s	Auditlər	Başa çatmış	Uyğun olan məqsəd
1	Azərbaycan Respublikasının Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi yanında Meşələrin İnkişafı Xidmətinin meşələrin idarəedilməsi fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi	✓	DİM 15- "Torpaq ekosisteminin mühafizəsi "
2	"Daşınmaz tarix və mədəniyyət abidələrinin bərpası, qorunması, tarix və mədəniyyət qoruqlarının fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi və inkişafına dair 2014-2020-ci illər üzrə Dövlət Proqramı"nın icrası üzrə Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyi yanında Mədəni İrsin Qorunması, İnkişafı və Bərpası üzrə Dövlət Xidmətinin fəaliyyəti üzrə səmərəlilik (performans) auditli	✓	DİM 11- "Dayanıqlı şəhərlər və icmalar"
3	Böyrəklərin xroniki xəstəliyi sahəsində Azərbaycan Respublikasında həyata keçirilən fəaliyyətin auditli	✓	DİM 3- "Yaxşı səhiyyə və rifah"
4	Yuxarı Qarabağ kanalının suyundan istifadə edilən rayonlarda kənd təsərrüfatının yerüstü su ilə təminatının yaxşılaşdırılması üzrə fəaliyyətin qiymətləndirilməsinin səmərəlilik (performans) auditli	✓	DİM 6 - "Təmiz su və sanitariya"
5	Aqrar Kredit və İnkişaf Agentliyinin bitkiçilik sahəsində yeni subsidiya mexanizminin nəticəliliyinin qiymətləndirilməsi	✓	DİM 2- "Aclığa son"

Nərminə İsayeva
*Beynəlxalq standartlarla iş və metodoloji
təminat sektoru, məsləhətçi*

INTOSAI-IN PEŞƏKAR BƏYANATLAR ÇƏRÇİVƏSİ

Müstəqil və qeyri-siyasi təşkilat olan Ali Audit Orqanlarının Beynəlxalq Təşkilatı – INTOSAI 1953-cü ildə yaradılmışdır. Təşkilat kənar dövlət auditi sahəsində beynəlxalq bilik və təcrübə mübadiləsini təşviq edir. INTOSAI-in ilk yarandığı zamanda 34 üzvü olmuş, hazırda 196 tam hüquqlu üzvü, 5 assosiativ və 2 filial üzvü var. Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatası 2002-ci ilin aprel ayından INTOSAI-in üzvüdür və təşkilatın bir neçə komitə, alt-komitə və işçi qruplarında təmsil olunur. 2004-cü ildən bəri INTOSAI dövlət sektorunun auditində geniş yayılmış beynəlxalq peşəkar standartları təmin etmək üçün potensialın gücləndirilməsi sahəsində çalışır.

Peşəkar Standartlar Komitəsinin rəhbərliyi altında INTOSAI auditorların işinə və nəticədə çıxan audit hesabatlarına etimad yaradan müvafiq, peşəkar və aydın standartların təmin edilməsi sahəsində öz səylərini artırmaqda davam edir. Ali Audit Orqanlarının Beynəlxalq Standartları (bundan sonra – ISSAI) vasitəsilə və digər standart qurucuları ilə əməkdaşlıq edərək, INTOSAI dövlət sektorunda yüksək keyfiyyətli, müstəqil auditi təmin etməyə və hökumətdə hesabatlılıq, effektivlik və şəffaflığın təşviqinə çalışır. INTOSAI-in peşəkar standartları ali audit orqanlarında (bundan sonra – AAO) bilik mübadiləsi və gücləndirilməsi vasitəsilə toplanmış təcrübəyə əsaslanır. Bütün ISSAI-lar və ISSAI-lar üçün təlimatlar INTOSAI-in Peşəkar Bəyanatlar Forumunun Müvafiq prosesinə uyğun hazırlanmışdır.

2016-cı ilin dekabr ayında Birləşmiş Ərəb Əmirliyində keçirilmiş INTOSAI-in XXII Konqresi zamanı (XXII INCOSAI) qəbul edilmiş Əbu-Dabi Bəyannaməsinə əsasən, INTOSAI Peşəkar Bəyanatlar Forumunun (bundan sonra – FIPP) əsasını qoymuş və INTOSAI-in

Peşəkar Bəyanatlar Çərçivəsi (bundan sonra – IFPP) üçün müvafiq prosesi nəzərdən keçirmişdir. FIPP-in texniki ekspertləri IFPP-in məzmununa, keyfiyyətinə görə məsuliyyət daşıyırlar. FIPP INTOSAI-ı beynəlxalq standart qurucusu kimi gücləndirir və dövlət sektorunun auditində müvafiq standartların hazırlanmasına öz töhfəsini verir. INTOSAI-ın standart hazırlığı prosesi AAO-ların yüksək keyfiyyətli, beynəlxalq səviyyədə tanınmış audit standartları əldə etməsini təmin edir. Peşəkar bəyanatların keyfiyyətinin təkmilləşməsinə və standartların hazırlanmasına davamlı şəkildə diqqət yönəltmək INTOSAI-ın AAO-ların potensialının gücləndirilməsi missiyasını yerinə yetirməsinə yardım edir. INTOSAI ISSAI-ların istifadəsi və tətbiqinin təşviqində fəal rol oynayır.

INTOSAI-ın Peşəkar Bəyanatları INTOSAI-ın rəsmi və səlahiyyətli bəyanatlarıdır. Bu bəyanatlar INTOSAI-ın üzvlərinin peşəkar təcrübəsinə əsaslanaraq, təşkilatın auditlə bağlı rəsmi bəyanatlarını təmin edir. Bütün bəyanatlar məqsəd və statusuna uyğun olaraq vahid çərçivədə toplanır. Bu çərçivə –IFPP peşəkar bəyanatların üç kateqoriyasını əhatə edir.

INTOSAI Prinsipləri – (INTOSAI-P) təməl və əsas prinsipləri əhatə edir. Bu Prinsiplər hökumət və Parlament üçün, eləcə də AAO-lar və geniş ictimaiyyət üçün məlumatverici xarakter daşıyır. Əsas prinsiplər AAO-ların cəmiyyətdə rolunu müəyyənləşdirərək onların təməl prinsiplərini dəstəkləyir.

INTOSAI Prinsipləri (INTOSAI-P):

INTOSAI Təməl Prinsipləri-INTOSAI –P 1-9-Lima Bəyannaməsi (əvvəl ISSAI 1)

INTOSAI Əsas Prinsipləri-INTOSAI-P 10-99:

1. AAO-ların Müstəqilliyi barədə Meksika Bəyannaməsi – INTOSAI-P 10 (əvvəl ISSAI 10);
2. AAO-ların dəyər və faydaları – vətəndaşların həyatının dəyişdirilməsi – INTOSAI-P 12 (əvvəl-ISSAI 12);
3. Şəffaflıq və hesabatlılıq Prinsipləri – INTOSAI-P 20 (əvvəl-ISSAI 20);
4. AAO-ların yurisdiksiya fəaliyyəti prinsipləri – INTOSAI-P 50.

INTOSAI Standartları – AAO-ların Beynəlxalq Standartları (İSSAI) dövlət sektorunun auditində səlahiyyətli beynəlxalq standartlardır. ISSAI-ların məqsədləri:

- Keçirilən auditlərin keyfiyyətinə təminat vermək;
- audit hesabatlarının istifadəçilər üçün etimadını gücləndirmək;
- audit prosesinin şəffaflığını artırmaq;
- digər tərəflərlə münasibətdə auditorların məsuliyyətini müəyyənləşdirmək;

- dövlət sektorunun auditi üçün ortaq dili təmin edən audit fəaliyyətlərinin müxtəlif növlərini və onunla bağlı konsepsiyaları müəyyənləşdirməkdir.

ISSAI-lar dövlət sektorunda auditi və ISSAI-ların dəstəklədiyi digər fəaliyyət növlərini müəyyən edən əsas konsepsiyalar və prinsiplərə əsaslanır.

Dövlət Sektorunun Auditində təməl prinsiplər – ISSAI 100-129

Dövlət sektorunun auditinin təməl prinsipləri – ISSAI 100

AAO Təşkilati Tələblər – ISSAI 130-199

1. Etika Məcəlləsi – ISSAI 130 (əvvəl ISSAI 30);
2. AAO-larda Keyfiyyətə Nəzarət – ISSAI 140 (əvvəl ISSAI 40).

Maliyyə auditi:

- Maliyyə Auditi Prinsipləri – ISSAI 200;
- Maliyyə Auditi Standartlarınınin Tətbiqi – ISSAI 2000;
- Maliyyə Auditi Standartları – ISSAI 2200-2899.

Səmərəlilik auditi:

- Səmərəlilik Auditi Prinsipləri – ISSAI 300;
- Səmərəlilik Auditi Standartı – ISSAI 3000.

Uyğunluq auditi:

- Uyğunluq Auditi Prinsipləri – ISSAI 400;
- Uyğunluq Auditi Standartı – ISSAI 4000.

Digərləri:

- ISSAI 600-699 (gələcəkdə təkmilləşdirilməsi üçün saxlanılır);
- ISSAI 6000-6499 (gələcəkdə təkmilləşdirilməsi üçün saxlanılır).

INTOSAI Təlimatı maliyyə, uyğunluq və səmərəlilik auditlərində və digər sahələrdə ISSAI-ların tətbiqi, konkret mövzular barədə anlayışın formalaşmasında AAO-ları və auditorları dəstəkləmək məqsədilə INTOSAI tərəfindən hazırlanır.

INTOSAI Təlimatları:

- Ekspert Rəyi üzrə Təlimat 1900;
- Maliyyə Auditi standartları üzrə Təlimat 2900;
- Səmərəlilik Auditi üzrə Əsas Konsepsiya üzrə Təlimat 3910;
- Səmərəlilik Auditi Prosesi üzrə Təlimat 3920;
- Uyğunluq Auditində uyğunluq və münasiblik aspektlərinin tətbiqində nəzərə alınmalı meyarlar və səlahiyyətlər üzrə Təlimat 4900.

Konkret mövzu üzrə təlimat 5000-5999

- Beynəlxalq Təşkilatların Auditi üzrə Təlimat 5090;
- Beynəlxalq Təşkilatların Auditinin Təşkili üzrə Təlimat 5091;
- İnformasiya Sistemlərinin Auditi üzrə Təlimat 5100;
- Ətraf Mühit Fəaliyyətləri üzrə Təlimat 5200;
- Maliyyə və Uyğunluq Auditi Kontekstində Ətraf Mühitin Auditi üzrə Təlimat 5201;
- Dayanıqlı inkişaf: AAO-ların rolu üzrə Təlimat 5202;
- Ətraf Mühit üzrə Beynəlxalq Sazişlərin Auditi üzrə Əməkdaşlıq üzrə Təlimat 5203;
- Dövlət Borcunun Auditi üzrə Təlimat 5250;
- Dövlət Borcunda Məlumat Sistemləri üzrə Təlimat 5259;
- Dövlət Aktivlərinin İdarə edilməsi üzrə Təlimat 5260;
- Korrupsiyanın Qarşısının Alınmasının Auditi üzrə Təlimat 5270;
- Əsas Milli Göstəricilərin hazırlanması və istifadəsinin Auditi üzrə Təlimat 5290;
- Özəlləşdirmənin Səmərəlilik Auditi üzrə Təlimat 5320;
- Fəlakətlərin İdarə edilməsinin Auditi üzrə Təlimat 5330.

Digər Təlimatlar – Təlimat 9000-9999

- AAO-lar arasında Kooperativ Auditlər üzrə Təlimat 9000;
- Müstəqil Standart Hazırlama Prosesinin Vacibliyi üzrə Təlimat 9010;
- Dövlət Siyasətinin Qiymətləndirilməsi üzrə Təlimat 9020;
- AAO-ların Müstəqilliyi üzrə Qabaqcıl Təcrübələr üzrə Təlimat 9030;
- AAO-ların Şəffaflığı üzrə Qabaqcıl Təcrübələr üzrə Təlimat 9040.

Digərləri

- Təlimat 6500-6999 (gələcəkdə təkmilləşdirilməsi üçün saxlanılır).

INTOSAI Bəyanatları AAO-ların effektiv fəaliyyətini dəstəkləyən və metodologiyanın tətbiqində mükəmməlliyi təşviq edən beynəlxalq səviyyədə tanınmış peşəkar prinsipləri və standartları müəyyən etməklə, dövlət sektorunda auditin etibarlılığını və aktuallığını artırır.

INTOSAI üzvü olan Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatası kənar dövlət maliyyə nəzarəti fəaliyyətini “Hesablama Palatası haqqında” Qanuna və INTOSAI standartları əsasında hazırlanmış metodiki sənədlərə uyğun həyata keçirir.

ECOSAI-IN 9-CU ASSAMBLEYASI, İDARƏ HEYƏTİNİN 26-CI VƏ TƏLİM KOMİTƏSİNİN 20-Cİ TOPLANTISI

Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatasının sədri cənab Vüqar Gülməmmədovun rəhbərliyi ilə nümayəndə heyəti 2022-ci ilin 25-26 avqust tarixlərində Qazaxıstan Hesablama Komitəsinin ev sahibliyi ilə Nur-Sultan şəhərində təşkil edilmiş İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatına üzv olan ölkələrin Ali Audit Orqanlarının Birliyinin (ECOSAI) 9-cu Assambleyası, İdarə Heyətinin 26-cı və Təlim Komitəsinin 20-ci toplantılarında iştirak etmişdir.

Tədbirin ilk günü ECOSAI təşkilatının Təlim Komitəsinin işçi toplantısı keçirilmiş, toplantıda iştirakçı ölkələrin beynəlxalq əməkdaşlıq üzrə struktur bölmələrinin müvafiq nümayəndələri iştirak etmişdir. Toplantıda Təlim Komitəsinin gələcək Strateji Planı, iştirakçı ali audit orqanlarının (bundan sonra – AAO) təlim üzrə struktur bölmələrinin təlim fəaliyyəti, 2023-2025-ci illər üzrə təlim mövzuları üzrə təkliflər, o cümlədən təlim ekspertlərinin məlumat bazasının yaradılması kimi məsələlər geniş şəkildə müzakirə edilmiş, müvafiq protokol imzalanmışdır. Türkiyə Sayıştayı və Pakistan Baş Auditor Ofisi ilə kənar dövlət maliyyə nəzarəti sahəsində əməkdaşlığın gücləndirilməsi ilə bağlı qurumlar arasında Əməkdaşlığa dair

Memorandumun yenidən imzalanmasının və bundan irəli gələrək Fəaliyyət Planının icrasının əhəmiyyətindən bəhs edilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatasının nümayəndə heyəti daha sonra ECOSAI-ın İdarə Heyətinin 26-cı toplantısında iştirak etmişdir. Tədbirdə ECOSAI-ın Prezidenti, Qazaxıstanın respublika büdcəsinin icrasına nəzarət üzrə Hesablama Komitəsinin sədri xanım Natalya Qodunova giriş nitqi ilə çıxış edərək ECOSAI təşkilatının üzv AAO-ların potensialının artırılmasında, həmçinin qarşılıqlı əməkdaşlıq əlaqələrinin inkişafında mühüm rol oynamasını qeyd etmiş, üzv AAO-ların birgə səylə daha da güclənəcəyinə inandığını bildirmişdir.

Sonra 9-cu Assambleyanın gündəliyi təsdiq edimiş, Baş katibliyin təşkilatın fəaliyyətinə dair illik hesabatı dinlənilmiş, həmçinin Audit Komitəsinin hesabatı təsdiq edilmişdir. Bundan əlavə, ECOSAI Təlim Komitəsinin 2022-2025-ci illər üzrə planı təqdim olunmuş və müzakirələrdən sonra təsdiqlənmişdir.

Tədbirdə üzv AAO-lar arasında imzalanmış anlaşma memorandumları barədə məlumat verilmiş, bu sahədə gələcək planlar nəzərdən keçirilmişdir.

Qeyd edək ki, Hesablama Palatasının nümayəndə heyəti üzv AAO-lar arasında qarşılıqlı əlaqələrin müzakirəsi məqsədilə təşkil edilmiş ikitərəfli görüşlər çərçivəsində Belarus, Qazaxıstan və İran AAO-larının nümayəndə heyətləri ilə görüşlər keçirmiş, mövcud əməkdaşlığın daha da inkişaf etdirilməsi istiqamətində atıla biləcək addımlar müzakirə edilmişdir.

Tədbirin sonunda 2022-2025-ci illər üzrə ECOSAI İdarə Heyətinə, həmçinin Audit Komitəsinə yeni üzvlər seçilmiş, ECOSAI-ın növbəti Prezidenti elan olunmuşdur.

Hörmətli Şair müəllim!

Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatasının kollektivi Sizi anadan olmağınızın **65 illiyi** münasibətilə ürəkdən təbrik edir və ən xoş arzularını bildirir.

Siz Azərbaycan Mühəndis İnşaat Institutunu inşaat mühəndisi ixtisası üzrə bitirmisiniz. Dövlət qulluğunun müşavirisiniz.

Əmək fəaliyyətinizə Azərbaycan SSR Bakı şəhəri Xalq Deputatları Sovetinin İcraiyyə Komitəsinin Yol istismarı, təmir-tikinti üzrə xüsusiləşdirilmiş trestinin İstehsal-texniki şöbəsinin mühəndisi kimi başlamısınız. Azərbaycan SSR Bakı şəhəri Xalq Deputatları Sovetinin İcraiyyə Komitəsinin “Xüsusi yol tresti”nin şəhər yollarının istismarı üzrə idarəsinin böyük mühəndisi və rəisi, Azərbaycan SSR Bakı şəhəri Xalq Deputatları Sovetinin İcraiyyə Komitəsinin “Xüsusi yol tresti”nin Şəhər obyektlərinin əsaslı təmiri idarəsinin 1-ci dərəcəli mühəndisi, Azərbaycan SSR Bakı şəhəri Xalq Deputatları Sovetinin İcraiyyə Komitəsinin Bakı şəhər yollarının istismarı idarəsinin Texniki-istehsalat şöbəsinin müdiri, Bakı şəhər yollarının istismarı və mühəndis kommunikasiyalarının əsaslı tikinti və təmir idarəsinin Texniki-istehsalat şöbəsinin müdiri, Bakı şəhər yollarının istismarı idarəsinin Texniki-istehsalat şöbəsinin müdiri, Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi nəzdində Əsaslı tikinti idarəsinin Texniki-nəzarət sektorunun müdiri vəzifələrində çalışmışınız.

2009-cu ildən Hesablama Palatasında baş məsləhətçi kimi fəaliyyətə başlamış, hazırda Dövlət investisiyalarının auditi şöbəsinin Sosial təyinatlı investisiyaların auditi sektorunun baş məsləhətçisi vəzifəsində çalışırsınız.

Siz yüksək səviyyəli mütəxəssis kimi öz davranışınızla kollektivin rəğbətini qazanmışınız. Palatanın kollektivi sizi zəhmətkeş, dövlətini sevən layiqli vətəndaş və qayğıkeş ailə başçısı kimi tanıyır.

Hörmətli Şair müəllim!

Sizə bir daha 65 illik yubileyiniz münasibətilə möhkəm can sağlığı, fəaliyyətinizdə uğurlar və ailənizə xoşbəxtlik arzulayırıq.

Hörmətli İntiqam müəllim!

Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatasının kollektivi Sizi anadan olmağınızın **60 illiyi** münasibətilə ürəkdən təbrik edir və ən xoş arzularını bildirir.

Siz D.Bünyadzadə adına Xalq Təsərrüfatı İnstitutunu iqtisadçı ixtisası üzrə bitirmisiniz. SSRİ Ali Sovetinin qərarına əsasən “Əmək rəşadəti”, Prezident İlham Əliyevin Sərəncamı ilə “Dövlət qulluğunda fərqlənməyə görə” medalları ilə təltif edilmisiniz. Dövlət qulluğunun müşavirisiniz.

Siz Ç.İldırım adına Azərbaycan Politeknik İnstitutunda iqtisadçı, baş mühasibin müavini, M.F.Axundov adına Rus dili və Ədəbiyyatı İnstitutunda baş mühasib, Azərbaycan Baş Müəllimlərin Təkmilləşdirmə, İxtisas artırma və Hazırlanma İnstitutunda baş mühasib, Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin Baş Dövlət Maliyyə Nəzarəti İdarəsində aparıcı-nəzarətçi, müfəttiş, “Bilik Bank” Səhmdar Cəmiyyətində idarə heyətinin sədrinin müavini vəzifələrində çalışmışsınız.

2003-cü ildən Hesablama Palatasında fəaliyyətə başlamış, hazırda Sosial sahələrin auditi şöbəsinin müdir müavini – Təhsil sahələrinin auditi sektorunun müdiri vəzifəsində çalışırsınız.

Siz yüksək səviyyəli mütəxəssis kimi öz davranışınızla kollektivin rəğbətini qazanmışsınız. Palatanın kollektivi Sizi zəhmətkeş, dövlətini sevmə layiqli vətəndaş, qayğıkeş ailə başçısı kimi tanıyır.

Hörmətli İntiqam müəllim!

Sizə bir daha 60 illik yubileyiniz münasibəti ilə möhkəm can sağlığı, fəaliyyətinizdə uğurlar və ailənizə xoşbəxtlik arzulayırıq.

Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatasının Kollegiyası tərəfindən 2022-ci ilin iyul-sentyabr aylarında baxılmış məsələlər

İyul

- “Yuxarı Qarabağ kanalının suyundan istifadə edilən rayonlarda kənd təsərrüfatının yerüstü su ilə təminatının yaxşılaşdırılması üzrə fəaliyyətin qiymətləndirilməsi auditinin nəticələrinə dair Auditor hesabatı”nın müzakirəsi (**auditor Cavid Bayramov**)
- “Böyrəklərin xroniki xəstəliyi sahəsində Azərbaycan Respublikasında həyata keçirilən fəaliyyətin auditinin nəticələrinə dair Auditor hesabatı”nın müzakirəsi (**auditor Vəfa Mütəllibova**)
- “Azərbaycan Respublikasının Qida Təhlükəsizliyi Agentliyinin 2020-2021-ci illər üzrə maliyyə əməliyyatları və hesabatlarının auditinin nəticələrinə dair Auditor hesabatı”nın müzakirəsi (**auditor Hilal Hüseynov**)

Sentyabr

- “Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyi üzrə dövlət vəsaitlərinin və əmlakının idarə olunmasının və dövlət rüsumlarının dövlət büdcəsinə hesablanması və ödənilməsi vəziyyətinin hüquqi aktlara uyğunluğuna dair auditinin nəticələrinə dair Auditor hesabatı”nın müzakirəsi (**auditor Hilal Hüseynov**)
- “İnnovasiya və Təchizat Mərkəzi” publik hüquqi şəxs tərəfindən dövlət vəsaitinin və digər dövlət əmlakının idarə olunması və istifadəsinin auditinin nəticələrinə dair Auditor hesabatı”nın müzakirəsi (**auditor Vəfa Mütəllibova**)
- “Azərbaycan Hava Yolları Qapalı Səhmdar Cəmiyyəti üzrə dövlət əmlakının və dövlət vəsaitlərinin idarə olunmasının auditinin nəticələrinə dair Auditor hesabatı”nın müzakirəsi (**auditor Cavid Bayramov**)

Yalnız elədiklərimizə yox, eləmədiklərimizə görə də cavabdehlik daşıyıırıq.

(Molyer)

* * * * *

Biliyin ağası olmaq üçün zəhmətin köləsi olmaq lazımdır.

(Balzak)

* * * * *

Bir suala cavab axtararkən, yüz yeni sual ortaya çıxır.

(Əbu Turxan)

* * * * *

Hər kəsin dəyəri nəyə can atmasındadır.

(Mark Avreli)

* * * * *

Vərdişə çevrilmiş əməllərə görə insan heç vaxt vicdan əzabı çəkmir.

(Volter)

* * * * *

Sizin gələcək rifahınız öz verdiyiniz qərarlardan asılıdır.

(Rokfeller)

* * * * *

İş yerinə sadıqlıq hələ peşə demək deyil, işləmək də lazımdır.

(Taranov)

